

Revistă de teorie și practică educațională
a Centrului Educațional
"PRO DIDACTICA"
Nr.5(15), 2002

Colegiul de redacție:

Silvia **BARBAROV**
Svetlana **BELEAEVA**
Nina **BERNAZ**
Viorica **BOLOCAN**
Olga **COSOVAN**
Nadia **CRISTEA**
Otilia **DANDARA**
Viorica **GORAȘ-POSTICĂ**
Liliana **NICOLAESCU-ONOFREI**
Vlad **PÂSLARU**
Carolina **PLATON**
Igor **POVAR**
Nicolae **PRODAN**

Echipa redacțională:

Redactor-șef:
Nadia **Cristea**

Secretar general de redacție:
Victor **Koroli**

Redactor stilizator:
Mariana **Vatamanu-Ciocanu**

Redactori:
Dana **Terzi**
Dan **Bogdea**

Culegere și corectare:
Maria **Balan**

Tehnoredactare computerizată:
Marin **Bălănuță**

Design grafic:
Nicolae **Susanu**

Prepress: Centrul Educațional PRO DIDACTICA
Tipar: Combinatul Poligrafic, Chișinău

Revista apare cu sprijinul
Fundației SOROS Moldova

Adresa redacției:

str. Armenească, 16, Chișinău 2012,
Republica Moldova
tel: 542976
fax: 544199
E-mail: didacticapro@cepd.soros.md
www.cepd.soros.md/DidacticaPro/
www.proeducation.md

PAGINA REDACTORULUI

Nadia **CRISTEA**
Argument 2

CURRICULUM VITAE

„Un manager trebuie să fie un bun organizator, vizionar, profesionist...” 3
Interviu cu Galina **MUSTEAȚĂ** și Maria **DODON**

QUO VADIS?

Mihai **PAIU**
Învățământul preuniversitar: situația actuală și perspective 6
Tatiana **SOCOLOV**
Dezvoltarea comunitară – o necesitate impetuoasă a timpului 12
Valentina **CHICU**
Școala rurală mică în perioada de tranziție 15
Dumitru **IVANOV**
Școlile la începutul anului de studii 18
Grigore **MELNIC**
Liceele în contextul schimbării de structură a învățământului 20
Domnica **ANDREEV**
Biblioteca – cabinetul nr.1 al școlii 21
Larisa **BOȚOLAN**
File din istoria școlii nr.1 din Hîncești 22

RETROSPECTIVE PEDAGOGICE

Gabriela **CRISTEA**
Spiru Haret – un reprezentant al pedagogiei sociale 23

EX LIBRIS 26

VADEMECUM PSIHOLOGIC

Svetlana **MITROFAN**
Anxietatea școlară – o problemă a formării civice 28
Nicolae **STAN**
Temperamentul – latura dinamico-energetică a personalității 34

DOCENDO DISCIMUS

Roman **COPĂCEANU**
Aplicații ale metodei proiectului în cadrul orelor de matematică 39
Vladimir **BABII**, Tatiana **BULARGA**
Dezvoltarea muzicală a preșcolarului 45

DEZVOLTAREA GÎNDIRII CRITICE

Loretta **HANDRABURA**
Noi dimensiuni în procesul didactic universitar 49
Tatiana **CARTALEANU**, Olga **COSOVAN**
**Comunicarea didactică, obiectiv general al predării
strategiilor LSDGC în școala superioară** 50
Serghei **Lîsenco**
Gîndirea critică în actualul sistem 55
Lia **SCLIFOS**
Îmbinarea tehnicilor LSDGC pentru menținerea motivației la lecțiile de istorie 57
Vernoca **CREȚU**
What happens if you apply RWCT Methodology for a long time... 61

SUMMARY 63

AUTORII NOȘTRI 64

Nadia CRISTEA

Gama multicoloră a toamnei ne predispune pentru nostalgii, meditații, amintiri... Ghiozdanele din spatele elevilor ne duc cu gândul la anii când eram la fel.

Majoritatea dintre noi ne-am petrecut copilăria în libertatea imensă a satului, făcând carte în cea mai spațioasă clădire a lui. Deși școlile din satele vecine erau mai frumoase, pe a noastră o consideram cea mai luminoasă, cu cei mai buni profesori. Copilăria ne-a fost un tumult de emoții și activități, pereții școlii emanau o căldură firească ce te atrăgea cu o forță invizibilă să înveți, să fii respectuos, să te conformezi unei discipline riguroase.

După absolvire treceam mereu pe la școală să ne vizităm dascălii, să vedem transformările ce s-au produs și... să ne simțim bine. Dar firul magic care ne ademenea s-a rupt. Cum? Când? Poate atunci când am devenit maturi. Sau poate profesorii nu mai sînt aceiași, au mai încărunit: cu toată îndărătnicia, sîntem nevoiți să acceptăm că totul curge și totul se schimbă. Ceva îți trezește un disconfort inexplicabil și atunci derulezi amintirile – compari, descoperi, te uimești și te întristezi.

Școala a rămas aceeași: în interiorul ei persistă mirosul de fum ce se strecoară, iarnă de iarnă, din sobele claselor. Dar... trecerea anilor i-a știrbit din înfățișarea de altădată; nu mai aflăm muzeul școlii, unde intram cu răsuflarea întretăiată; cantina pare a fi fără viață, deoarece nimeni nu mai ia masa acolo...

A mai dispărut ceva extrem de important – licărul din ochii dascălilor, dorința nestăvilă de căutare și realizare...

Argument

Și noi, care visam la școli neobișnuite pentru secolul XXI, astăzi constatăm duruta realitate. De ce schimbarea nu ne-a adus ceea ce ne doream?

Atunci când toți afirmă că potențialul intelectual al țării pornește de la sat, de ce școala rurală rămîne în umbra oricăror priorități?

Un absolvent al școlii rurale este pus în situația dezavantajoasă de a începe cursul de engleză abia la anul I de facultate, de a utiliza Internet-ul abia la 18 ani, de a ține în mîini literatură de referință doar atunci când face un referat sau se pregătește de primul seminar.

Cine îi va oferi timp pentru recuperare? Ce șanse va avea pentru a se menține pe linia de plutire? Cum va ajunge printre primii, altfel decît transformînd nopțile în zile? Tînărul, firește, are nevoie de înțelegere și susținere, așteaptă să-i fie apreciat efortul, aceasta însă, ca și multe altele, rămîne a fi doar problema lui personală.

Acasă i-au rămas părinții-profesori, pe care nu vrea să-i dezamăgească. Are o responsabilitate în fața acestor Oameni, de la care a învățat, ca și alte zeci de promoții, ce înseamnă bunul simț, gustul estetic, încrederea în sine, onoarea. Și acum își amintește de nopțile albe ale părinților care au avut curajul să treacă prin „perioada de tranziție”, fiind mereu optimiști. Au muncit fără remunerare, dar au rezistat, nu și-au părăsit țara, ca alții alții. Au rămas – în fața propriilor copii, a elevilor, a consătenilor – un exemplu de cumsecădenie, inteligență, moralitate și, nu în ultimul rînd, de stoicism.

Sînt necăjiți că nu reușesc, cum și-ar dori, să procure materiale didactice, să facă reparație în clasă, în școală. Regretul lor este că, în secolul informatizării și al noilor tehnologii, nu le pot asigura copiilor o dezvoltare armonioasă și integră în concordanță cu schimbările din învățămîntul contemporan. Dar își păstrează totuși speranța că va veni și timpul cînd școlilor rurale li se va acorda mai multă atenție, că Ministerul Educației va găsi soluții și pentru acestea, iar guvernanții își vor aminti de unde începe Patria.

E timpul să conștientizăm cu toții că problemele școlii sînt nu doar ale organelor de stat, ci ale întregii societăți.

„Un manager trebuie să fie un bun organizator, vizionar, profesionist...”

Interviu cu dna Galina Musteață, directorul școlii medii din satul Brînzeni, jud. Edineț, și cu dna Maria Dodon, directorul gimnaziului din satul Zberoaia, jud. Ungheni

În anul 2000, Centrul Educațional PRO DIDACTICA a lansat proiectul *Autoevaluarea școlii*, inițiativă ce-și propune implementarea unui nou model de perfecționare a școlii bazat pe dezvoltarea competențelor profesorilor și managerilor școlari, pe intensificarea relațiilor dintre școală și comunitate, pe crearea premiselor și condițiilor necesare realizării unui dialog constructiv între unitățile educaționale și comunitățile ce le reprezintă. La faza inițială au fost implicate trei școli, ale căror cadre didactice au beneficiat de instruire și asistență din partea CEPD, precum și de activități de promovare a parteneriatelor dintre aceste școli.

Care a fost impactul colaborării dvs. cu Centrul Educațional PRO DIDACTICA?

Galina Musteață: Participăm la multe proiecte, dar putem afirma că succesele pe care le constatăm la capitolul resurse umane și relații sînt obținute, în mare parte, grație programului *Autoevaluarea școlii*, în cadrul căruia am fost selectați ca școală-pilot.

Coordonatorul de program Vitalie Popa, formatorii Valentina Chicu și Oleg Bursuc, pe lângă faptul că ne-au oferit acces la informație, ne-au învățat să avem încredere în forțele proprii, ne-au încurajat să ne dezvoltăm competențele. Începînd cu anul de studii 2001-2002, avem o colaborare fructuoasă cu părinții. Ei sînt predispuși spre un dialog deschis, susțin inovațiile din învățămînt, contribuie la îmbunătățirea bazei materiale a școlii, sprijinind financiar multe activități extrașcolare. Am reușit, prin eforturi comune, să "spargem gheața" și să stabilim relații de cooperare cu foștii absolvenți, cu comunitatea. Esențial este și aportul primăriei locale, datorită căreia am mărit substanțial bugetul școlii.

Maria Dodon: Implementarea proiectului *Autoevaluarea școlii* a constituit un imbold de reorientare a procesului instructiv-educativ din

Galina MUSTEAȚĂ

Maria DODON

Cum ați reușit să includeți școala în preocupările părinților?

Cum ați izbutit să stabiliți o colaborare cu absolvenții școlii și care este contribuția lor la activitatea instituției pe care o dirijați?

gimnaziu, o acțiune de remediere a situației. La training-urile organizate de CEPD, profesorii instituției noastre au luat cunoștință de metodele interactive și tehnicile LSDGC. A urmat Școala de vară de la Holercani, unde ne-am familiarizat cu strategiile managementului școlar, cu activitățile în grup, de asemenea ne-am inițiat în utilizarea calculatorului – toate având un efect benefic asupra colectivului pedagogic în ansamblu și a fiecărei persoane în parte.

În rezultatul acestor stagii lecțiile profesorilor au devenit mai variate și mai bogate în conținut, copiii – mai descătusați și mai sociabili, iar părinții au început să se implice tot mai mult în rezolvarea problemelor cu care se confruntă școala.

G.M.: La capitolul lucrul cu părinții, putem menționa că am realizat un pas important. Au fost timpuri când relația școală-părinți era marcată de indiferență, dar grație celor învățate la CEPD, promovind o politică de colaborare, am reușit să-i dăm o altă turnură: părinții au devenit prietenii școlii. Datorită acestei conlucrări atestăm o frecvență de 100% și nu ne confruntăm cu fenomenul abandonului școlar. Cu acordul și susținerea lor am introdus alimentarea gratuită a copiilor din familiile vulnerabile, nu doar pentru cei din clasele primare. Un exemplu concret de ajutor din partea părinților l-a constituit organizarea și desfășurarea, în luna octombrie 2001, a seminarului directorilor adjuncți din județ, unde am realizat toate obiectivele pe care ni le-am propus, prioritar fiind lucrul cu comunitatea.

Cu un sprijin esențial din partea părinților a fost completat bugetul instituției, o parte din bani fiind alocați pentru deplasările profesorilor la cursurile de perfecționare, pentru procurarea rechizitelor școlare, pentru reutilizarea și modernizarea sălilor de clasă, pentru lucrările de renovare a școlii.

În cadrul proiectului Fondului de Investiții Sociale din Moldova (FISM) am efectuat reparația capitală a acoperișului școlii, a sălii sportive, construcția a două minicazangerii autonome.

M.D.: După reparația capitală a clădirii, în scopul menținerii acesteia în stare bună, am constituit organizația nonguvernamentală *Speranța*, din care fac parte și părinții. Această organizație, în colaborare cu FISM, a subvenționat achiziționarea echipamentului și materialelor necesare pentru dotarea cabinetelor de chimie și limbi moderne. De asemenea, a fost reînnoit mobilierul cu seturi în valoare de 20000 de lei. Etapa a doua a proiectului prevede construcția unui centru, care va găzdui copii cu dizabilități și din familii vulnerabile – realizare foarte importantă pentru comunitatea noastră.

Prezența părinților la consiliile pedagogice, la diferite activități ale școlii (de exemplu, *Ziua ușilor deschise*) are un impact pozitiv asupra vieții comunității.

G.M.: Inițial noi, profesorii, gîndeam că absolvenții școlii au uitat demult de ea, că nu vor fi receptivi la solicitările și doleanțele noastre de colaborare. Nu credeam că această acțiune se va solda cu succes.

Pentru început le-am expediat scrisori, i-am invitat la școală, le-am explicat ce intenții avem. Foarte mulți dintre discipolii noștri au răspuns apelului. Ei au venit la 1 septembrie cu daruri și ajutoare financiare, acesta constituind doar primul pas, deoarece absolvenții continuă să ne susțină, să participe la activitățile pe care le desfășurăm. Ei sînt din nou alături de noi, alături de școală.

M.D.: Realizările, pe care le constatăm astăzi cu satisfacție, se datorează muncii asidue depuse de colectivul de profesori, susținerii morale și financiare din partea consiliului primăriei, în fruntea căruia se află doamna Nadejda Darie. Aș menționa în mod deosebit ajutorul acordat de primărie, care oferă gratuit hrană pentru toți elevii noștri.

Am început cu reconstrucția școlii. Bani de care dispuneam nu erau însă suficienți. Atunci am decis să desfășurăm în localitate o acțiune, pe care am numit-o *Un bănuț pentru școala mea*. La manifestare au fost invitați absolvenții școlii, care s-au dovedit a fi oameni de suflet. Deși suma adunată nu a fost prea mare, am reușit totuși să sensibilizăm comunitatea. În anul 1999 ne-am încadrat în activitatea mai multor proiecte, inclusiv FISM, grație cărora astăzi avem o școală renovată.

G.M.: I-aș sfătui pe managerii școlari să depășească barierele psihologice și să se apropie de absolvenți, de părinți, de persoanele care pot să le acorde sprijin, să-i trateze de la egal la egal. Trebuie să conștientizăm faptul că în ziua de azi fără participarea întregii comunități o școală rezistă cu greu.

Managerii ar trebui să se debaraseze de teama de a nu reuși, să-și modifice imaginea de sine, să aibă încredere în forțele proprii și convingerea că ceea ce fac este bine. Realizând lucruri frumoase, vom schimba atitudinea societății față de instituțiile educaționale.

M.D.: Cred că cea mai mare greșeală pe care am comis-o eu, dar și alți manageri, constă în izolarea școlii, în încercarea de a rezolva problemele acesteia în limitele propriei „cochilii”. După mine, un prim pas ar fi să-i intereseze pe toți locuitorii, să treacă de hotarele satului, să fie harnici, să se informeze continuu, să implementeze tot ceea ce este util activității de zi cu zi, să se identifice cu viața școlii, să fie pregătiți și dornici de schimbare.

G.M.: Un manager trebuie să fie un bun vizionar, să privească clar lucrurile și să fie un mesager al calității în școală, să aibă încredere în sine, să fie ambițios, competent; să fie dispus pentru noi provocări.

M.D.: Un manager trebuie să fie un bun organizator, să creeze și să mențină în colectivul pe care îl conduce o atmosferă de colaborare, să fie un profesionist, dar să aibă și multă omenie.

G.M.: Comunitatea noastră, informată permanent asupra activității școlii, dă dovadă de mai multă toleranță și înțelegere.

M.D.: Deschiderea comunității spre conlucrare cu școala a fost posibilă doar atunci când aceasta s-a văzut implicată în activitățile instituției. Vom avea o atitudine pozitivă față de școală și față de profesori numai în cazul când populația va fi instruită și va conștientiza că trebuie să contribuie la viitorul societății.

G.M.: Una dintre probleme ar fi statutul profesorului în societate. Remunerarea profesorului în raport cu munca prestată, cu rolul și responsabilitatea ce o are este mult inferioară retribuției altor categorii de lucrători. Ar fi de adăugat și insuficiența comunicării prin Internet; posibilitățile derizorii de multiplicare a materialelor didactice necesare și, nu în ultimul rând, lipsa motivației pentru învățare la unii elevi.

M.D.: Pentru noi important rămîne factorul uman: cadre didactice bine pregătite, elevi cu rezultate performante, părinți activ încadrați în procesul educațional.

Consemnare: Nadia **CRISTEA**

Dacă vi s-ar solicita un sfat pentru managerii din republică, care ar fi acesta? Ce greșeală trebuie să evite orice conducător în activitatea pe care o desfășoară?

Care este, în opinia dvs., cea mai importantă calitate a unui manager de succes?

Eforturile depuse pentru ridicarea prestigiului școlii și al colectivului pedagogic au reușit să schimbe opinia comunității față de profesor?

Cu ce impedimente v-ați confruntat?

Care este cea mai importantă realizare a activității dvs.?

Mihai PATU

INTRODUCERE

Sistemul de învățământ este o instituție fundamentală a statului care are menirea să asigure dezvoltarea liberă și armonioasă a omului, formarea personalității creative capabilă de a se adapta la condițiile de schimbare permanentă a vieții. În acest context, declararea învățământului drept prioritate națională echivalează cu conștientizarea faptului că investițiile în domeniul dat pot și trebuie să devină eficiente. Rămîne de înțeles și de acceptat că investițiile făcute în prezent vor fi recuperate peste un termen îndelungat. De aceea, ținînd cont de gradul de stabilitate politică și economică, de imperfecțiunea structurilor manageriale din Republica Moldova, realizarea cu succes a acestui deziderat este dificilă.

Una din problemele majore constă în natura dinamică a transformărilor din societatea noastră: creșterea lentă a PIB, scăderea natalității, rata înaltă de emigrare a populației, instabilitatea politică și, nu în ultimul rînd, schimbarea mentalității.

Sistemul educațional din Republica Moldova trebuie să facă față provocărilor lumii moderne din ultimele decenii. Este vorba despre fluxul de informație, de resurse, de populație, precum și – un factor foarte important – despre modificarea valorilor. În ce mod, în contextul dat, tînăra generație (și nu numai) se va integra în societatea contemporană?

Prin prisma celor abordate trebuie analizată și situația școlilor din mediul rural care, spre regret, din cauza

Învățămîntul preuniversitar: situația actuală și perspective

deosebirilor economice, demografice etc., rămîne a fi deplorabilă.

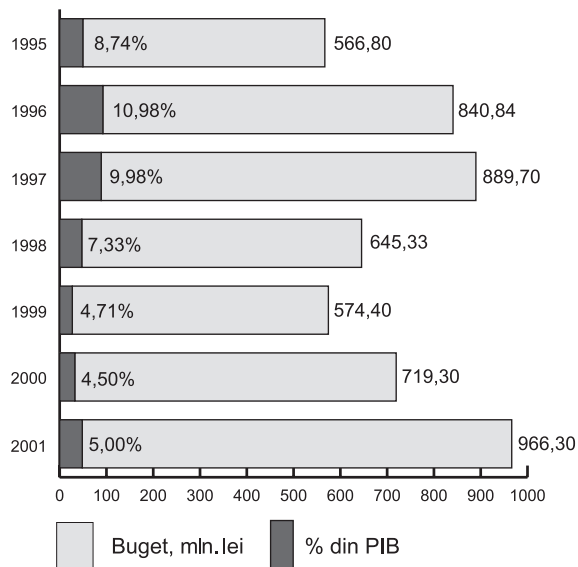
Pentru a obține informații veridice și actuale despre învățămîntul preuniversitar, ce ar permite efectuarea unor analize și elaborarea de politici educaționale, am realizat un studiu care include materiale prezentate de: Departamentul de Stat pentru Statistică; Direcția Planificare și Statistică a Ministerului Economiei; Direcțiile Generale Județene de Învățămînt, Tineret și Sport; trezoreriile teritoriale, precum și rapoarte ale organismelor internaționale: Banca Mondială, TACIS, UNDP, UNESCO, UNICEF, date disponibile cu referire la sistemul educațional ale Ministerului Finanțelor, Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

EVOLUȚIA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PREUNIVERSITAR ÎN ULTIMII ANI

Pe parcursul anilor 1995-2001, finanțarea învățămîntului a fost, în general, în descreștere, cu o îmbunătățire în 1995-1996 și cu o stabilizare în anii 1999-2001. Acest domeniu continuă să fie subfinanțat, acoperindu-se doar 40-50% din necesități, ceea ce are un impact negativ asupra calității instruirii, mai ales în mediul rural. În perioada respectivă s-a micșorat numărul de elevi, dar s-a mărit nesemnificativ numărul de instituții școlare.

De menționat faptul că cea mai mare parte din mijloacele bugetare alocate revin învățămîntului secundar general, observîndu-se o diminuare a acestora pe parcursul anilor 1997-1999. În continuare descreșterea este cota resurselor financiare destinate învățămîntului preșcolar, fapt ce are repercusiuni serioase asupra acestui segment al educației (*Tabelul 1*), dar se atestă o creștere a celor pentru învățămîntul superior.

Diagrama 1. Evoluția finanțării învățămîntului

Într-o situație similară se află și învățămîntul secundar profesional, care nu se poate racorda la cerințele pieței muncii, cu atît mai mult cã nici agenții economici nu manifestã interes pentru pregătirea muncitorilor calificați.

Analiza alocațiilor pe articole de cheltuieli (Tabelul 2) indicã cã aproape a treia parte din acestea revine salarizãrii cadrelor didactice. Retribuția personalului auxiliar reprezintã un sfert din mijloacele bugetare, ceea ce este foarte mult pentru un sistem de învățãmînt eficient.

Dupã cum se constată, cheltuielile pentru încălzire, electricitate și apã s-au ridicat în 1997 la 245,5 mln. lei sau cu 31,4% din suma totalã. În următorii doi ani, deși prețul la energie a crescut, acestea au fost reduse cu

Tabelul 1. Repartizarea resurselor pe niveluri de învățãmînt și tipuri de instituții (%)

Nivel de educație/ tip de instituție	1997	1998	1999
Preșcolar	20,2	18,4	14,5
Primar	1,3	1,1	1,2
Secundar general	40,3	38,8	37,7
Întreținerea copiilor handicapați	2,1	1,9	2,6
Școli polivalente	6,3	5,9	5,9
Școli de meserii	0,2	1,1	1,3
Colegii	5,9	5,7	6,0
Universități	11,1	15,9	18,0
Instituții extrașcolare	2,9	3,3	4,2
Altele	7,7	5,6	7,6
Administrația centrală	0,5	0,6	1,1
Total	100,0	100,0	100,0

mai mult de 50%, constituind 16% din alocațiile pentru învățãmînt. Totodată, cheltuielile pentru încălzire rãmîn a fi considerabile. Existã cîtiva factori care explicã aceastã stare de lucruri:

- la baza costului energiei sînt puse prețurile, de regulã mari, la carburanți;
- majoritatea clădirilor școlare, în special cele construite în perioada 1960-1990, sînt într-o stare deplorabilã, inclusiv la capitolul termoizolare;
- deși sãptãmîna de studii a fost redusã la 5 zile, în scopul diminuãrii cheltuielilor pentru cãldurã, majoritatea școlilor continuã sã-și încălzeascã clădirile în perioada rece a anului 7 zile pe sãptãmîna.

Guvernul are cîteva opțiuni pe termen scurt și pe termen lung de reducere a plãților pentru încălzire. Pe termen scurt, sînt necesare urmãtoarele mãsuri:

- instalarea contoarelor în școlile conectate la sistemul centralizat de încălzire (mai dificil de realizat în mediul rural);
- analiza soluțiilor de ameliorare a stãrii clădirilor pentru a putea reduce pierderile de cãldurã (reparația ușilor și a ferestrelor, instalarea geamurilor cu etanșare dublã);
- comasarea școlilor medii generale mici din zonele rurale dens populate în scopul folosirii mai eficiente a clădirilor.

Pe termen lung, factorii de decizie urmeazã:

- sã îmbunãtãțeascã starea clădirilor prin inițierea unui program de reparație și/sau menținere, ce ar include și sistemele de încălzire;
- sã planifice comasarea instituțiilor preșcolare și a școlilor generale.

Tabelul 2. Structura alocațiilor pe articole de cheltuieli

Articole de cheltuieli	1997	1998	1999
Salarii cadre didactice	23,9	26,9	30,1
Salarii personal auxiliar	24,5	25,1	25,1
Încãlzire	23,7	13,4	12,4
Electricitate	3,4	4,6	5,2
Apã	4,3	6,0	4,0
Alimentare	7,0	9,6	9,6
Școlarizare	3,4	3,8	4,5
Manuale, materiale didactice, perfecționarea cadrelor	0,8	0,9	0,6
Reparații	3,0	4,0	4,1
Echipamente	1,9	2,1	0,7
Altele	4,0	3,7	3,8
Total	100,0	100,0	100,0

Diagrama 2. Cota populației rurale în diferite țări, 1997

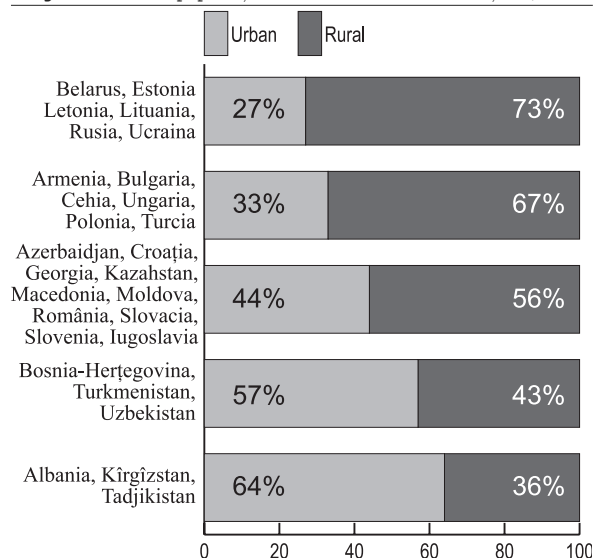

Diagrama 3. Repartizarea populației pe grupe de vîrstă

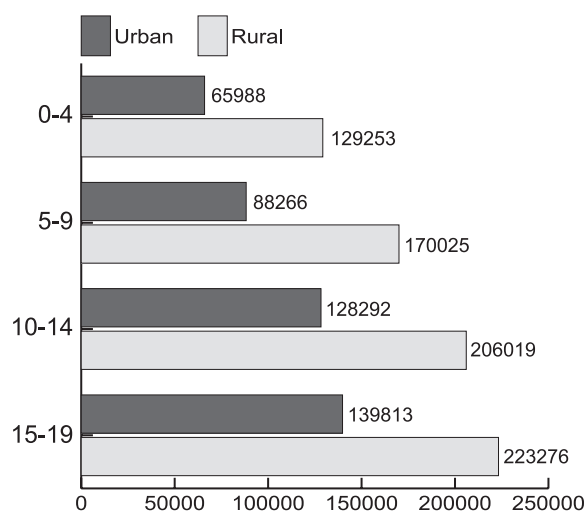
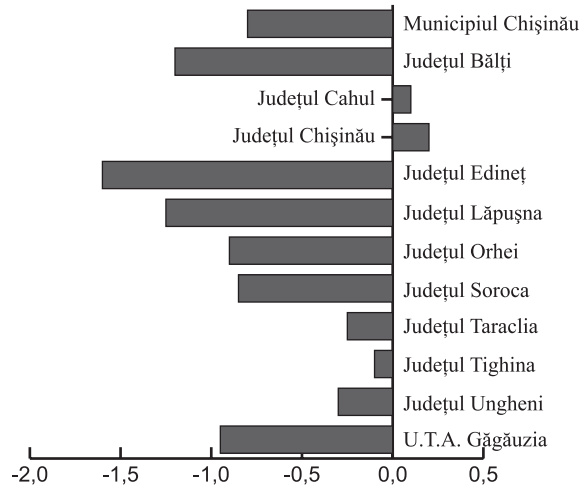

Diagrama 4. Creșterea totală a populației, 2001

ASPECTUL DEMOGRAFIC

La planificarea învățămîntului este necesar să se ia în considerație cota populației rurale din numărul total de locuitori.

Diagrama 2 reflectă situația Republicii Moldova față de alte state din CSI și din Europa de Est. În prezent, orientarea economiei preponderent spre prelucrarea produselor agricole, investițiile mici în agricultură, emigrarea masivă peste hotare în căutarea unui loc de muncă contribuie la reducerea cotei populației rurale, fapt ce are consecințe negative asupra calității și costurilor educației.

Doar în ultimii 4 ani coraportul rural/urban s-a schimbat, constituind actualmente 59:41%.

De menționat că asupra sistemului de învățămînt influențează și structura populației (Diagrama 3).

La nivel de unitate teritorial-administrativă (județ), în anul 2001, cu excepția județelor Cahul și Chișinău, se atestă o descreștere a populației – fenomen ce implică reducerea numărului de elevi, surplusul de cadre didactice și de spații școlare, necompletarea claselor și, evident, creșterea costurilor pe instituție de învățămînt (Diagrama 4).

Repartizarea populației școlare pe niveluri, în funcție de mediu (rural-urban), merită să fie analizată în mod special.

Gimnaziile din mediul rural reprezintă 84% din numărul total al instituțiilor de la această treaptă de instruire, școlile medii de cultură generală – 62,6%, iar liceele – doar 31,8% (Diagrama 5).

DEZVOLTAREA REȚELEI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PREUNIVERSITAR

Pe parcursul anilor 1996-2001, numărul instituțiilor de învățămînt preuniversitar a înregistrat o creștere de 9,8%, numărul de elevi micșorîndu-se de la 638099 la 599599, adică cu 9,4%, fapt ce denotă modificări esențiale în interiorul rețelei: numărul școlilor medii de cultură generală s-a redus de la 695 la 545 (21,5%), numărul de gimnazii s-a mărit de la 620 la 668 (8%), al liceelor – de la 58 la 168, iar al școlilor primare – de la 94 la 119. Aceste schimbări se datorează reorganizării școlilor medii de cultură generală (Diagrama 6).

În această perioadă numărul total de absolvenți ai claselor a IX-a, care s-au înscris fie în școli medii de cultură generală, fie în licee, a crescut de la 50548 la 62115 (22,9%). Numărul elevilor din cl. X-XI ale ȘMCG s-a redus de la 39296 la 27989 (28,7%), iar al celor din licee (cl. X-XII) a crescut de la 11252 la 34126 (203%) (Diagrama 7).

EFICIENȚA SISTEMULUI EDUCAȚIONAL

În Republica Moldova se constată o tendință de reducere a mijloacelor investite în sectorul educațional,

fără a se ține cont de datele și analizele necesare desfășurării unei strategii.

Raporturile elev/clasă și elev/școală

În procesul de optimizare a sistemului de învățământ, esențiale devin raporturile elev/clasă și elev/școală. În mediul rural avem proiectate multe școli cu o capacitate mare de înscriere, dar cu foarte puțini elevi și cu clase incomplete. Totuși, implicațiile scăderii ratei natalității creează necesitatea elaborării de către Guvern a unei strategii specifice domeniului, care ar prevedea utilizarea rațională a clădirilor.

În multe țări, raportul elev/profesor reprezintă un factor important la determinarea eficienței. Norma didactică standard pentru profesorii din învățământul secundar este de 18 lecții pe săptămână (20 în învățământul primar), a câte 45 de minute. O parte dintre profesori au mai multe/măi puține ore, în funcție de numărul cadrelor didactice și al lecțiilor planificate, de salariul pe care-l primesc.

Numărul de elevi în clasă

În decembrie 1998, rigorile stipulate în Legea învățământului din 1995 privind numărul de elevi în clasă au fost modificate, acestea incluzând maximum 25 în cl. I, 25-30 în cl. II-IV și 30-35 în cl. V-XI.

Conform datelor din 7 județe (1999), din cele 955 de școli (338 mii elevi), 5% aveau mai puțin de 10 copii în clasă, iar 37% – mai puțin de 20. Numărul mediu de elevi era de 22,8 (cu variații de la un județ la altul între 21,2 și 24,9). Majoritatea înscrierilor sînt atestate în instituțiile mari, cu o medie de 26,5-27 elevi, clasele mici constituind o caracteristică a școlilor din localitățile rurale.

Numărul de elevi în școală

În învățământul secundar școlile au în medie 350 elevi (1999). Există un număr de școli mici (20%) cu mai puțin de 150 de elevi. Cu toate acestea, 63% din școlile cărora le revin 85% din numărul total de copii

Diagrama 5. Populația școlară, 2001

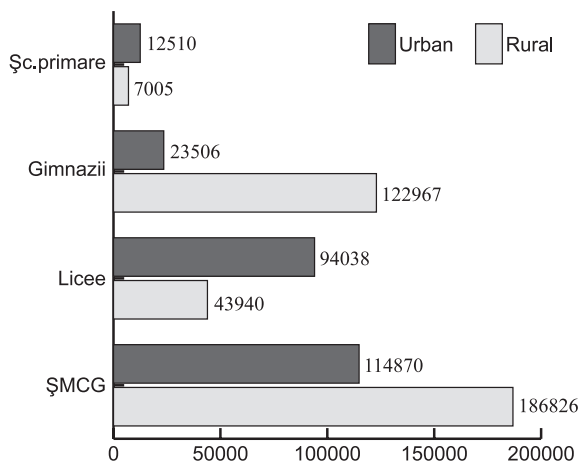

Diagrama 6. Evoluția rețelei instituțiilor de învățământ secundar general

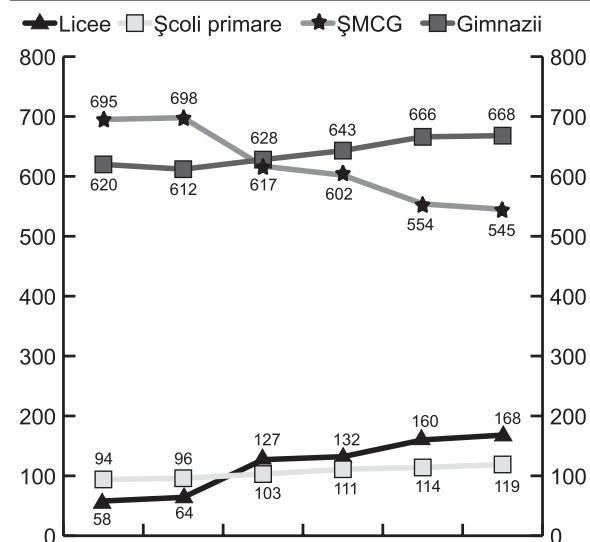

Diagrama 7. Numărul total de elevi, cl. I-XII

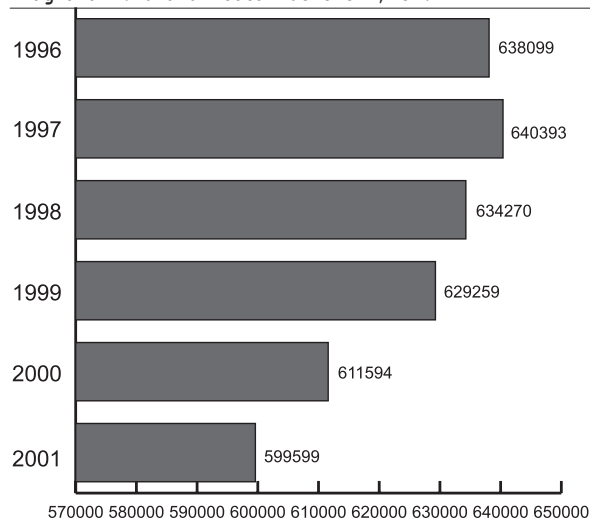
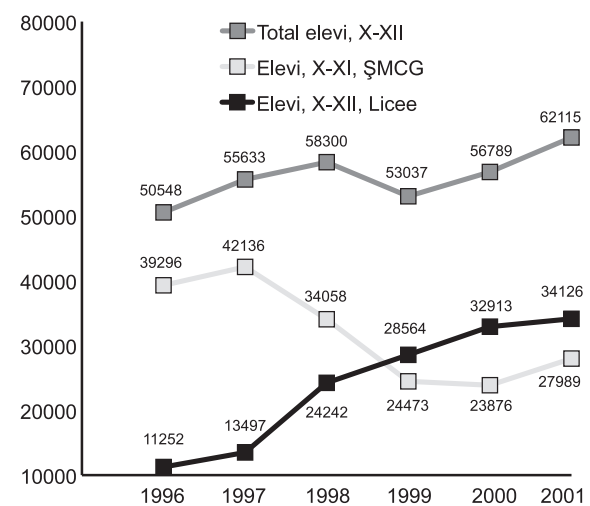

Diagrama 8. Elevi în licee și ȘMCG

anul 2002
Didactica Pro... Nr.5 (15)

școlarizați, au în medie câte 330 de elevi. Școlile mai mici sînt cele primare și gimnaziile, iar cele mai mari – medii generale și liceele. Totodată, majoritatea școlilor mici se află în mediul rural.

Tendențe demografice

În Republica Moldova, în ultimii ani rata, natalității scade continuu. Prognozele cu privire la contingentul de elevi în deceniul următor indică o diminuare considerabilă la nivelulurile primar, gimnazial și liceal, mai ales în mediul rural.

Conform estimărilor, între anii 1999 și 2014 numărul populației de vîrstă școlară se va reduce cu 40%, de la 816,800 la 489,900. În mediul rural, dacă nu vor fi comasate clasele și școlile, învățămîntul va deveni nerentabil. Tabloul demografic scoate în relief importanța deosebită a întocmirii unei baze de date exacte și relevante pentru elaborarea strategiilor de lungă durată (pentru fiecare județ și localitate în parte).

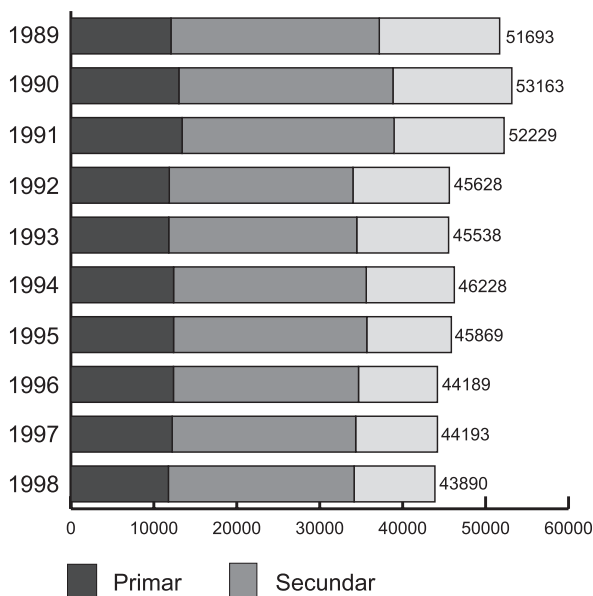
Tabelul 3.
Tendențe demografice, 1999-2014 (mii persoane)

Grupele de vîrstă	1999	2004	2009	2014
Pînă la 6 ani	285,4	258,5	242,3	256,7
7-10 ani (cl. I-IV)	247,7	185,0	156,9	170,0
11-15 ani (cl. V-IX)	364,9	298,9	223,5	194,9
16-18 ani (cl.X-XII)	204,2	216,0	167,8	125,0

Sursa: Prognostica asupra populației

În următorul deceniu, numărul copiilor de 7-10 ani va fi în descreștere, iar din anul 2014 acesta va cunoaște o creștere ușoară. În același timp, pînă în 2014 numărul de copii de 11-15 ani se va micșora cu circa 55%, al celor de 16-18 ani – cu 39%. În concluzie, în perioada analizată

Diagrama 9. Cadre didactice

se va reduce esențial contingentul de elevi, fapt ce va avea impact asupra costurilor învățămîntului. Totodată, se va lua în considerație migrarea populației din mediul rural spre cel urban, dar și emigrarea în căutarea unui loc de muncă.

Caracteristica corpului didactic din învățămîntul preuniversitar

Pe parcursul ultimilor zece ani, numărul cadrelor didactice s-a micșorat, fenomen cauzat atît de reducerea contingentului de elevi cît și de condițiile în care activează profesorii: salarii mici și neachitate la timp, lipsa materialelor didactice (mai pronunțat în mediul rural, în special în localitățile mici – *Diagrama 9*).

Tabelul 4. Profesori și personal auxiliar din școli primare, gimnazii, licee (mii persoane)

	1997	1998	1999	2000	2001
Personal didactic	45,0	44,8	43,2	42,3	42,5
Personal auxiliar (fără bibliotecari)	20,2	19,9	18,8	19,6	19,7

**RECOMANDĂRI ȘI SUGESTII VIZÎND
AMELIORAREA POLITICILOR EDUCAȚIONALE
PE TERMEN SCURT ȘI MEDIU ÎN
ÎNVĂȚĂMÎNTUL PREUNIVERSITAR**

Elaborarea Programului de trecere completă la învățămîntul liceal, începînd cu anul 2005, conform prevederilor Legii învățămîntului

Context și probleme:

- Existența celor două filiere în învățămîntul secundar general de treapta a doua implică păstrarea a două standarde diferite cu aceeași finalitate – accesul la următoarea treaptă de instruire;
- Două standarde de instruire solicită utilizarea a două conținuturi paralele, cu două seturi de manuale, ceea ce provoacă cheltuieli suplimentare nejustificate;
- Școlile medii de cultură generală (ȘMCG) împiedică consolidarea învățămîntului liceal (transferul elevilor din cl. a XI-a de liceu în cl. a XI-a a ȘMCG);
- Starea actuală nu permite concentrarea contingentului de elevi, a cadrelor didactice, a resurselor materiale și financiare, fapt ce ar spori calitatea învățămîntului și ar reduce costurile;
- La finisarea treptelor sînt necesare două evaluări diferite, cu grad diferit de credibilitate și determinînd cheltuieli nejustificate (management ineficient în organizarea examenelor de absolvire, diferite comisii de examinare, diferite teste de evaluare, diferite acte de studii etc.);
- Admiterea în învățămîntul superior nu se face

conform unui concurs unic, ci în baza a două liste ce reflectă parametri incomparabili;

- Înscrierea în învățământul superior în baza studiilor medii generale implică cheltuieli suplimentare pentru instruire în comparație cu posesorii diplomelor de BAC (5 ani în loc de 4).

Oportunități:

- Efectuarea unui studiu privind starea actuală și evoluția rețelei învățământului preuniversitar;
- Sporirea accesului absolvenților de gimnaziu la următorul nivel de instruire (prin extinderea rețelei de licee teoretice și prin crearea filierelor noi – licee de profil tehnic, tehnologic, agricol, economic etc.);
- Analiza demografică a populației școlare în contextul eficientizării rețelei de școli primare, gimnazii și licee;
- Organizarea, în orașe și localități rurale mari, unde funcționează mai multe instituții, a liceelor cu structură clasică (cl. X-XII), cu unele excepții în structura cl. V-XII. Acest fapt va permite folosirea rațională a resurselor materiale și umane, optimizarea numărului de elevi în clase, asigurarea unei instruirii diferențiate, crearea unui climat propice demersului didactic și activităților extrașcolare. Separarea claselor primare de cele liceale (la necesitate și a celor gimnaziale) va contribui la majorarea capacității de admitere în licee a absolvenților de gimnaziu. Este rațională înființarea, în localitățile rurale mari, cu mai multe instituții școlare, a unui centru educațional unic, liceul fiind parte componentă a acestuia;
- Optimizarea cheltuielilor pentru învățământ prin implementarea unor noi scheme de finanțare a unităților;
- Elaborarea pentru perioada anilor 2002-2004 a unui Program de Stat de reorganizare a ȘMCG în licee sau în gimnazii (inclusiv programe județene/locale).

EFICIENTIZAREA REȚELEI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PREUNIVERSITAR

Context și probleme:

- Declinul demografic al populației școlare (în următorii 7 ani se va micșora cu 46% sau cu 102 mii în cl. I-IX);
- Numărul claselor cu 8-15 elevi este mare în localitățile rurale (media pe republică fiind de 24 de copii în clasă);
- În școlile mici profesorii nu pot avea o normă didactică completă;
- Peste 54% din învățători și profesori au o vechime de muncă de peste 18 ani, determinând o “îmbătrânire” a corpului didactic;

- Problema cadrelor didactice, mai ales în mediul rural, reduce substanțial eficiența investițiilor în învățământ (18 mln. dolari SUA, Proiectul *Dezvoltarea învățământului general*, cofinanțat de Guvernul Republicii Moldova și Banca Mondială (curriculum, manuale, evaluare, perfecționarea cadrelor); 23 mln. dolari SUA, alocate pentru procurarea a 885 de clase de computere Hewlett Packard);
- Folosirea computerelor doar la orele de informatică implică utilizarea ineficientă a acestora: de la 3 la 6 ore pe săptămână în gimnazii; de la 6 la 15 în ȘMCG;
- Utilizarea ineficientă a resurselor financiare: cota pentru remunerarea muncii (cadre didactice – 36-77%, administrație – 11-41%, personal auxiliar – 11-22%) constituie 30-50% din totalul cheltuielilor.

Oportunități:

- Cartografierea întregii rețele a instituțiilor de învățământ preuniversitar;
- Efectuarea unei analize complexe în contextul intrări-procese-rezultate;
- Întocmirea unor rapoarte anuale despre starea învățământului și publicarea lor pentru a fi dezbătute public, elaborarea programelor comune de acțiuni cu termene, costuri și responsabilități concrete;
- Revizuirea rețelei instituțiilor de învățământ, ținându-se cont de evoluția populației școlare;
- Stabilirea unor normative reale de completare a claselor: spre exemplu, minimum 20 și maximum 30 de elevi în clasă;
- Implementarea unor noi mecanisme de finanțare (fiecare elev primește un bon, care certifică asigurarea finanțării de către stat a învățământului, și îl prezintă în instituția solicitată, astfel școlile vor avea un buget propriu, în funcție de numărul de elevi);
- Optimizarea rețelei de învățământ, stabilirea unităților care vor avea statut de liceu/gimnaziu/școală primară;
- Școlile primare pot funcționa în fiecare localitate (chiar cu un număr de 8-10 elevi în clasă), deoarece există deja experiența instruirii simultane;
- Organizarea sistemului de transport școlar;
- Examinarea posibilității de a asigura cu transport cadrele didactice pentru predare în mai multe instituții de învățământ;
- Perfecționarea profesorilor în exercițiu pentru predarea mai multor discipline de studiu;
- Revizuirea sistemului de pregătire a cadrelor didactice în contextul noilor exigențe (predarea mai multor discipline școlare înrudite);

- Concentrarea bazei materiale (computere, utilaj, echipament de laborator etc.), a resurselor umane și financiare va permite sporirea calității și optimizarea costurilor învățământului;
- Instituțiile de învățământ cu resurse umane și materiale sporite vor putea oferi servicii educaționale și populației adulte;

- Examinarea utilizării ulterioare a edificiilor în localitățile unde școlile urmează a fi închise;

Toate acțiunile vor fi coordonate cu autoritățile publice locale și incluse într-un program complex de dezvoltare a rețelei instituțiilor de învățământ preuniversitar.

Tatiana SOCOLOV

Dezvoltarea comunitară – o necesitate impetuoasă a timpului

Soros, UNICEF etc., sînt implementate programe educaționale inovatoare în domeniile învățământului și ocrotirii sănătății. Din grantul oferit de Guvernul Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, FISM finanțează proiectele *Rețeaua de beneficiari FISM* în zona de nord a republicii și *Dezvoltarea parteneriatului comunitar*.

Transformările ce se produc în Republica Moldova în ultimii ani plasează personalitatea și comunitatea în condiții deosebit de presante, care solicită mobilizarea eforturilor fiecăruia și ale tuturor pentru soluționarea problemelor stringente și depășirea situațiilor de criză. Inițiativa locală, creativitatea individuală și de grup sînt susținute de diferiți finanțatori, disponibili a sprijini creșterea și valorificarea capitalului uman, promovarea ideilor de dezvoltare durabilă a comunității.

Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM) este o instituție de stat autonomă, creată prin decizia Guvernului Republicii Moldova pentru realizarea creditului Băncii Mondiale, care își orientează activitatea nemijlocit spre comunitățile rurale, unde continuă să fie deteriorate fără cruțare obiectivele de infrastructură socială, să scadă calitatea serviciilor prestate și să fie limitat accesul la ele.

FISM sprijină microproiectele ce vizează necesitățile imperioase ale satelor, grupurilor de inițiativă, ONG-urilor, organelor administrației publice locale, contribuind astfel la îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației rurale. Suportul financiar este acordat pentru renovarea școlilor și grădinițelor; construcția și reparația drumurilor, podurilor, sistemelor de aprovizionare cu apă potabilă și cu gaze naturale; stoparea eroziunii solului; crearea unor servicii de alternativă pentru copiii în situație de risc.

În colaborare cu diferiți parteneri, inclusiv SIDA (Swedish International Development Agency), DFID (Department for International Development), Fundația

REALIZĂRILE FISM ÎN CIFRE:

- au fost implementate 277 de microproiecte din cele 400 planificate pînă în anul 2004;
- au fost reparate 115 școli;
- au fost restaurați și construiți 94,6 km de drum, 395 km de conducte de gaze naturale, 44,1 km de rețele de aprovizionare cu apă potabilă;
- în 12 comunități au fost implementate microproiecte în domeniul ecologic;
- în proces de realizare sînt încă 100 de microproiecte;
- pînă la finele anului 2002 vor fi reparate sau construite obiective de menire socioculturală în 110 sate.

POTENȚIALUL INTELECTUAL – SPIRIT CUTEZĂTOR AL COMUNITĂȚILOR

Multe sate au identificat drept cea mai stringentă necesitate renovarea școlilor. 115 dintre ele, obținînd susținerea financiară a FISM, au reușit să realizeze acest lucru. De condiții de studii îmbunătățite beneficiază deja mai mult de 40 mii de elevi și peste 3 mii de pedagogi. Părinții și profesorii au solicitat încadrarea instituțiilor menționate în Programul educațional *Pas cu Pas*, grație căruia pătrund în tainele cunoașterii elevi din 416 clase (57 – clasă I, 145 – clasă II, 150 – clasă III, 64 – clasă IV). În noul an de învățământ, în 41 de localități au fost formate 104 clase similare și grupe pregătitoare în care

își fac studiile peste 2300 de copii. Totodată, de instruire continuă beneficiază peste 600 de învățători.

Pe timp de iarnă în școlile renovate este cald, funcționarea lor fiind asigurată prin: cheltuieli de întreținere mai mici decât anterior, utilizarea eficientă a spațiului, economisirea energiei termice. În acest context, drept exemplu elocvent pot servi satele Sadic (Cahul), Tabani (Edineț), Alexeevca (Ungheni), Pașcani (Lăpușna) care, aplicând tehnologii noi, încălzesc doar sălile necesare. La Sadic, în sezonul rece, pentru încălzirea blocului de studii unde învață 490 de elevi, a fost nevoie doar de 8 mii de lei spre deosebire de 50 mii de lei, plătiți în anii precedenți; la școala din s. Alexeevca noua instalație întrebunțează 50 t de cărbune în loc de 140; școala din Pașcani a redus consumul de cărbune de la 200 la 60 de tone.

Asociațiile părinților și pedagogilor își asumă responsabilitatea pentru perfecționarea cadrelor didactice, dotarea bibliotecilor cu carte, desfășurarea olimpiadelor și spartachiadelor școlare, asigurarea condițiilor de odihnă pentru copii în timpul vacanțelor, efectuarea reparațiilor curente, amenajarea sălilor de clasă, prezentarea concertelor pentru comunitate, inițierea și realizarea proiectelor în parteneriat cu administrația publică locală, agenți economici, organizații neguvernamentale etc.

MOBILIER ȘI CĂRȚI PENTRU ELEVI

Sub egida FISM s-au desfășurat trei concursuri în scopul obținerii surselor financiare pentru procurarea mobilierului școlar și unul pentru completarea fondurilor de carte, la care au participat comunitățile ce implementaseră deja alte microproiecte. Satele învingătoare au fost selectate în baza performanțelor obținute în dezvoltarea comunitară:

- crearea asociațiilor obștești;
- acumularea resurselor pentru menținerea durabilității obiectivelor;
- reciclarea cadrelor didactice în ultimii ani;
- ameliorarea frecvenței școlare;
- completarea fondurilor de carte;
- dezvoltarea proiectelor implementate cu suportul FISM;
- realizarea în comunitate a unor proiecte noi.

În rezultatul concursurilor menționate:

- 36 de localități au beneficiat de 282 de seturi de mobilier școlar în valoare de 1 mln. 800 mii de lei;
- 28 de sate și-au completat bibliotecile cu literatură artistică și enciclopedii, cu materiale didactice în sumă de 922 mii de lei.

Astăzi elevii se simt bine în sălile amenajate cu bănci multifuncționale, iar bibliotecile au devenit cea mai mare auație a școlii.

CONTRACTELE DE PERFORMANȚĂ – POSSIBILITATE DE AFIRMARE

Satelor ce au înregistrat succese deosebite li se oferă posibilitatea de a încheia cu FISM un contract de performanță, care constă într-o finanțare bilaterală a diferitelor activități. Mărimea contractului este de 2 mii de dolari SUA, jumătate din această sumă fiind investită de comunitate.

Actualmente, asemenea contracte sînt realizate de 19 comunități din republică, 14 dintre care și-au renovat școlile: Brînza (Cahul), Pașcani (Lăpușna), Ucrainca, Copceac (Tighina), Recești, Ștefănești (Soroca), Viișoara (Edineț), Iezărenii Vechi, Chișcăreni, Limbenii Noi (Bălți), Zberoaia, Pîrlița (Ungheni), Molovata Nouă, Varnița (Chișinău).

MODEL DEMN DE URMAT

Avem ce învăța, în acest sens, de la oricare din localitățile enumerate. Vă prezentăm în continuare cîteva realizări ale satului Chișcăreni, jud. Bălți:

- Pentru asigurarea unui proces de învățămînt performant, profesorii au urmat cursuri de perfecționare la Centrul Educațional PRO DIDACTICA – *Educație pentru o societate deschisă* (10 profesori), *Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice* (17 profesori), *Elaborarea proiectului de dezvoltare a instituției educaționale* (membrii consiliului de administrare a școlii – 12 persoane);
- În procesul educațional au fost implicați părinții, fiind creată *Asociația părinților și pedagogilor*, care își propune să organizeze activități culturale, să implementeze noi programe și tehnologii;
- Din fondul de asigurare a școlii se cheltuiesc anual în medie 25 mii de lei;
- Școala are 9 clase ale programului *Pas cu Pas*;
- Acordul încheiat cu organizația *Junior Achievement Moldova* a permis introducerea disciplinei *Economia aplicată* la ciclurile gimnazial și liceal, asigurarea cu manuale și materiale didactice, participarea elevilor la stagii de instruire;
- Au fost implementate noi obiecte de studiu *Noi și legea*, *Educația pentru sănătate*, *Educația moral-spirituală*;
- Elevii, părinții și profesorii au participat activ la mișcarea mondială *Spune DA copiilor!*;
- Fondul de carte al bibliotecii școlare este completat permanent. O donație în acest scop a fost făcută și de Ambasada României în Republica Moldova;
- Ca urmare a colaborării cu Fundația Soros-Moldova, școala a beneficiat de manuale de alternativă, de ghidul profesorului și caietul

- elevului, de dicționare și de literatură artistică;
- În cadrul concursurilor FISM, *Asociația părinților și pedagogilor* a câștigat 9 seturi de mobilă. Același finanțator a donat mobilier pentru 10 clase (4 dintre care aparțin programului *Pas cu Pas*);
 - *Asociația părinților și pedagogilor* a câștigat al doilea microproiect finanțat de FISM *Renovarea sistemului de aprovizionare cu apă*;
 - *Asociația pentru dezvoltare durabilă Mileniul III* a obținut, în cadrul programului *Dezvoltare comunitară* a Centrului *Contact*, un grant pentru implementarea proiectului *Tinerii schimbă lumea*. În colaborare cu Corpul Păcii a fost deschis Centrul multifuncțional *Coleg*;
 - Cu suportul Centrului de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului a fost creat Consiliul local al copiilor și tinerilor;
 - În preajma satului și-a desfășurat activitatea școala *Ecologia lumii începe cu ecologia sufletului*, finanțată de REC Moldova și de comunitate;
 - Comuna beneficiază zilnic de o oră de emisie la radioul local al *Radio-anunț SRL*. O dată pe săptămână elevii realizează emisiuni cu genericul *Generația Pro*;
 - Părinții copiilor cu dizabilități au constituit *Asociația copiilor invalizi din Chișcăreni*;
 - *Asociația femeilor Chișcăreneanca* a câștigat recent un concurs al Fundației Soros-Moldova pentru completarea bibliotecii publice cu literatură;
 - Chișcărenenii au aderat printre primii la Rețeaua de beneficiari FISM în zona de nord a republicii;
 - Chișcăreni este unul dintre cele 20 de sate implicate în Proiectul *Dezvoltarea parteneriatului comunitar*;
 - Au fost procurate materiale didactice din sursele financiare ale contractului de performanță încheiat cu FISM.

Școala din Secărenii Noi, jud. Lăpușna pînă... și după reparație

COPIII ÎNVĂȚĂ DE LA MATURI

Din bugetul contractului de performanță a fost organizată o excursie în România, la care au participat 44 de copii – cei mai buni coriști, învingători ai olimpiadelor școlare, organizatori ai diferitelor activități în școală și în comunitate, elevi cu cele mai înalte rezultate la învățătură.

Revenind acasă, într-un moment de sinceritate, copiii scriau următoarele:

“În această vară am avut noroc de o vacanță interesantă. Ce poate fi mai minunat pentru un copil, dacă nu o călătorie cu prietenii și colegii la mănăstirile și cetățile construite pe vremea lui Ștefan cel Mare?” (Vica Spînu);

“Tot ce am văzut a fost superb: fermecătoarea Grădina Botanică, florile din jurul caselor, drumurile pe care am mers... Cred că una e să faci pentru a avea și alta e să păstrezi cele făurite de cineva ori de tine însuși...” (Ana Rotaru);

“Am avut parte de o călătorie de vis. Am înțeles ce înseamnă un comportament civilizată, am învățat să ne respectăm reciproc. Când am ajuns în inima munților, am avut emoții de neuitat... Mă voi strădui și eu, cînd voi crește mare, să-mi aduc copiii pe aceste locuri pitorești...” (Victor Covaș).

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Una dintre primele realizări ale comunității din satul Chișcăreni a fost microproiectul *Reparația capitală a școlii*, susținut financiar de FISM. De atunci s-au spulberat neîncrederea, pesimismul, suspiciunea manifestate de unii locuitori. Ei și-au dezvoltat simțul realității, au acumulat experiență, au dat frîu liber dorinței de a-și schimba viața spre bine. Așa se întîmplă de obicei în comunitățile de oameni, care într-adevăr aspiră spre un viitor prosper, conștienți de faptul că pentru o dezvoltare comunitară continuă este nevoie de: încredere în forțele proprii, implicarea fiecărui membru al comunității, contribuția tuturor la identificarea și soluționarea problemelor stringente, utilizarea eficientă a resurselor locale, atragerea surselor financiare externe, menținerea rezultatelor înregistrate anterior ... și de mult suflet, răbdare, competență, responsabilitate.

Valentina CHICHU

Școala rurală mică în perioada de tranziție

ȘCOLILE RURALE MICI ÎN SISTEMUL EDUCAȚIONAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Pentru a determina locul școlilor rurale mici în sistemul de învățământ preuniversitar din Republica Moldova, vom urmări sinteza datelor statistice (noiembrie-decembrie, 2001) oferite de colaboratorii Direcțiilor Generale Județene Învățământ, Tineret și Sport. În anul de studii 2001-2002, în republică funcționau 115 școli primare, dintre care 55 fac parte din categoria școlilor primare mici. Numărul mediu de elevi în aceste instituții este de 29,5 (la 10 copii revenind în medie câte un învățător).

Problematica școlilor rurale, a perspectivelor de redimensionare a învățământului la sate este astăzi în centrul atenției reprezentanților puterii de stat, a organizațiilor neguvernamentale, a savanților și practicienilor din Europa Centrală și de Est. Ne-am propus, în cele de urmează, să examinăm situația școlilor rurale din Republica Moldova, în particular a școlilor rurale mici, sub aspectul problemelor cu care se confruntă.

Vom concretiza sintagmele: *școli rurale mici*, *gimnazii rurale mici*, *școli primare rurale mici* care vor fi utilizate pe parcurs. Conform estimărilor Ministerului Educației (Gh. Gîrneț, *Starea actuală a învățământului general din Republica Moldova*, Institutul de Politici Publice, Editura Arc, Chișinău, 2001), numărul mediu de elevi într-o clasă de gimnaziu este de 24. Vom considera *mici* acele gimnazii și școli primare, în care numărul mediu de elevi în clasă este mai mic sau egal cu 15.

Studiul nostru va reflecta situația din școlile primare rurale autonome (neatașate administrativ la alte instituții de învățământ), în care numărul total de elevi nu depășește cifra de 60, și cea din gimnaziile rurale, în care numărul total de elevi nu depășește cifra de 150. Pentru a obține un tablou mai clar, am decis să clasificăm gimnaziile mici în 4 categorii:

- Categoria A – **gimnazii mici A** – cu efectivul de elevi pînă la 75;
- Categoria B – **gimnazii mici B** – cu efectivul de elevi pînă la 100;
- Categoria C – **gimnazii mici C** – cu efectivul de elevi pînă la 125;
- Categoria D – **gimnazii mici D** – cu efectivul de elevi cuprins între 125-150.

Vom folosi și termenul *clase cu predare simultană*, prin care vom înțelege clasele ce includ grupe de copii de vîrste diferite (de exemplu, 6 și 8 ani), care realizează în același timp, în aceeași sală de clasă, cu același învățător conținuturi curriculare pentru clase diferite (de exemplu: clasa I cu a III-a; clasa a II-a cu a IV-a). Activitatea acestora este reglementată de art. 18(6) din Legea învățământului.

Unele dintre cele mai mici școli primare din Republica Moldova:	
• Școala primară Mărășești, județul Bălți, în care învață 10 copii;	
• Școala primară Floriceni, județul Soroca, în care învață 11 copii și activează 2 învățători;	
• Școala primară Gura Oituz, județul Bălți, în care învață 12 copii și activează 3 cadre didactice.	

În anul de studii 2001-2002, în Republica Moldova funcționau 661 de gimnazii, dintre care 219 erau încadrate în diferite categorii de școli rurale mici.

Tablelul 1.
Numărul mediu de elevi în clasă în gimnaziile mici

Categoria	Nr. de gimnazii	Nr. mediu de elevi în cl. I-IV	Nr. mediu de elevi în cl. V-IX
A (pînă la 75 elevi)	43	6	7
B (pînă la 100 elevi)	42	10	11
C (pînă la 125 elevi)	60	12	13
D (pînă la 150 elevi)	74	15	15

Unele dintre cele mai mici gimnazii din Republica Moldova:	
• Gimnaziul Suhac, județul Cahul (41 elevi);	
• Gimnaziul Sacarovca, județul Bălți (54 elevi);	
• Gimnaziul Tomaiul Nou, județul Lăpușna (56 elevi).	

În cele 274 de școli rurale mici (55 de școli primare și 219 gimnazii) astăzi își fac studiile 25376 de elevi. În 38 de gimnazii mici și în 50 de școli primare mici funcționează clase cu predare simultană.

CADRELE DIDACTICE

În anul de studii 2001-2002, în cele 219 gimnazii rurale mici activau 2352 de cadre didactice.

Discrepanța dintre nivelul de pregătire al profesorilor din școlile rurale mici și exigențele reformei din învățământ o confirmă datele sondajului efectuat în rândurile directorilor instituțiilor în cauză, care cunosc potențialul angajaților săi:

- 16% consideră că profesorii sînt pregătiți pentru implementarea curriculumului;
- 16% susțin că profesorii dispun de o pregătire teoretică adecvată, dar nu au acumulat experiența necesară;
- 56% sînt de părere că majoritatea profesorilor au nevoie de cursuri de formare continuă (în mod special cei care nu sînt calificați pentru disciplinele ce le predau);
- 12% afirmă că întreg colectivul didactic nu are pregătirea corespunzătoare pentru a activa în noile condiții, acesta avînd nevoie de cursuri, seminarii și schimb de experiență cu colegii din alte instituții de învățământ similare.

Mai bine de jumătate din numărul total de cadre didactice din cele 219 gimnazii nu au pregătirea de specialitate.

Despre gravitatea situației ne vorbesc exemplele ce urmează:

- În gimnaziul Tudoreni Noi, județul Bălți (141 elevi) sînt 8 locuri vacante de profesori la: limba română, limbile moderne, istorie, geografie, fizică, matematică, informatică, educație fizică.
- Gimnaziul Leordoia, județul Ungheni (79 elevi) duc lipsă de profesori la limbile moderne, limba rusă, chimie, biologie, fizică, informatică, artă plastică, educație muzicală, educație fizică.
- În gimnaziul Hlina, județul Edineț (112 elevi) nu sînt profesori calificați de limbă rusă, istorie, geografie, fizică, artă plastică, educație muzicală, dar sînt 3 profesori de limbă română și 3 de matematică.

Pe de o parte, școlile rurale mici nu dispun de specialiști calificați la multe discipline școlare, iar, pe de altă parte, în unele din instituțiile respective se atestă un număr excesiv de cadre didactice la un obiect de studiu: în gimnaziul Șipca, județul Orhei, sînt 4 profesori de istorie; în gimnaziul Hîjdieni, județul Orhei, sînt 3 profesori de biologie și chimie. Reprofilarea cadrelor didactice este dificilă. Profesorii nu dispun de mijloacele financiare necesare pentru a absolvi o a doua facultate.

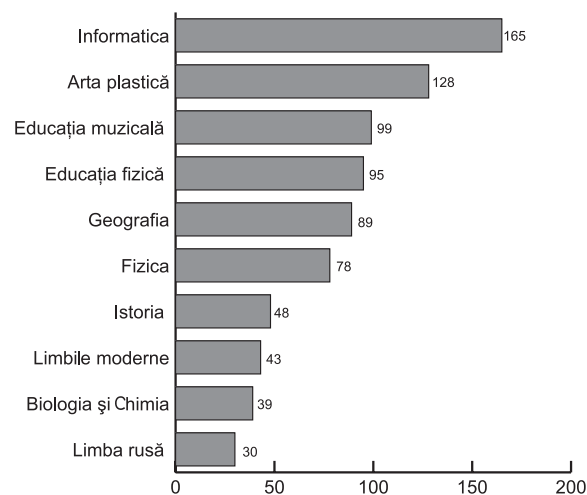
În anul de studii 2001-2002, cele 219 gimnazii duceau lipsă de:

- 332 de cadre didactice la educația fizică, educația muzicală și arta plastică;
- 282 de profesori la aria curriculară *Matematică și științe*;
- 270 de profesori la aria curriculară *Limbă și comunicare, Științe socioumane*.

Tablelul 2. Date generale despre cadrele didactice din gimnaziile rurale mici

Județul	Nr. total de profesori din gimnaziile mici	Dețin gradul didactic I	Dețin gradul didactic II	Predau 2 discipline școlare	Predau 3 discipline școlare	Pensionari	De vîrstă pînă la 35 ani	Profesori studenți	Profesori fără studii
Bălți	482	3	43	151	129	38	147	8	2
Cahul	121	1	22	90	71	7	47	3	3
Chișinău	153	2	27		88	6	79	4	2
Edineț	500	4	84	111	75	52	158	11	4
Lăpușna	147	2	29	51	27	5	68	2	4
Orhei	384	2	39	108	32	15	109	3	8
Soroca	355	4	45	105	53	22	117	16	3
Tighina	120	1	26	25	14	3	48	12	5
Ungheni	90	-		20	18	7	33	9	6
Total	2352	19	315	661	507	155	806	68	37

Diagrama 1. Locuri vacante de cadre didactice în gimnaziile mici din localitățile rurale

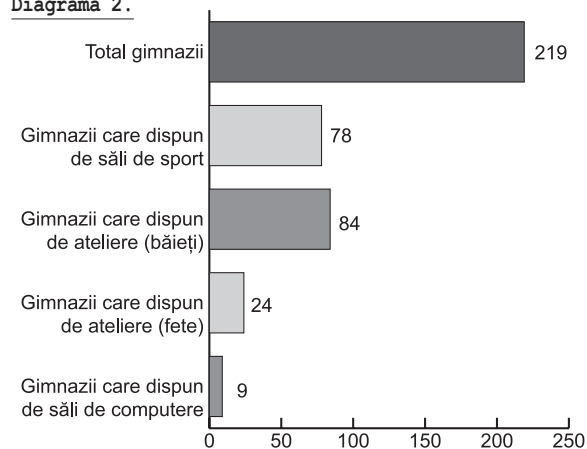

CONDIȚII DE ORGANIZARE A PROCESULUI EDUCAȚIONAL

O bună parte dintre școlile rurale mici funcționează în clădiri adaptate, neavînd la dispoziție spațiile necesare: săli de clasă, săli de computere, săli de sport, cabinete amenajate pentru realizarea orelor de fizică și chimie (experiențe, lucrări de laborator), ateliere, cantine, săli pentru festivități etc. Din acest considerent, instituțiile activează în două schimburi sau în mai multe localuri mici care, deseori, sînt amplasate la o distanță de mai bine de 1 km unul de celălalt, fapt ce are un impact negativ asupra procesului educațional. Construcțiile, de regulă, sînt foarte vechi și necesită reparații capitale, primăriile însă nu dispun de mijloace financiare. Mai complicate pentru administrația publică locală sînt situațiile în care pe teritoriul unei primării se află cîteva școli mici.

Diagrama 2 vine să completeze tabloul condițiilor de desfășurare a procesului educațional în gimnaziile rurale mici:

Diagrama 2.

Multe gimnazii au ateliere dotate cu utilaj pentru organizarea orelor de educație tehnologică. Un exemplu elocvent în acest sens este gimnaziul din satul Horodiște, județul Edineț, care dispune de ateliere înzestrate cu instrumentar de prelucrare a lemnului și a fierului. Potențialul acestuia nu este valorificat pe deplin. Directorul școlii, doamna Paulina Semeniuc, consideră că ar fi posibilă deschiderea pe lângă gimnaziu a unei școli polivalente sau a unor cursuri de instruire de scurtă durată.

Prezența unei biblioteci completate cu literatură metodică și de referință pentru profesori, cu manuale și beletristică pentru elevi, este indispensabilă desfășurării procesului educațional. În majoritatea școlilor primare mici însă fondul de carte este foarte sărac: lipsesc enciclopediile și dicționarele, iar volumele existente sînt preponderent în limba rusă ori cu grafie chirilică. Multe dintre biblioteci nu primesc nici publicații periodice.

- Fondul de literatură al bibliotecii Școlii primare din satul Moara Domnească, județul Bălți include doar 7 cărți.

Dar și în astfel de condiții se pot obține succese. Cu susținerea comunității și a Fondului de Investiții Sociale din Moldova, 3 instituții de învățămînt au reușit să efectueze lucrări de reparație a clădirilor, iar 13 școli rurale mici au realizat școlarizarea tuturor copiilor din localitate. De asemenea, putem menționa participarea elevilor și obținerea unor locuri premiante la diverse olimpiade pe discipline, organizate la nivel de sector și de județ (8 instituții), la concursul internațional *Kangaroo* (2 instituții) și de creație artistică (majoritatea instituțiilor), la competiții sportive.

MISIUNEA ȘCOLILOR RURALE MICI

Școlile rurale mici sînt situate în sate și cătune cu o populație redusă. Astfel de localități sînt parte componentă a unor comune și se află la o distanță relativ mare de primării sau de centrele județene. În majoritatea dintre ele nu există alte instituții, cum ar fi case de cultură, grădinițe de copii etc., fapt ce lasă o amprentă specifică asupra felului de a fi și de a gîndi al oamenilor, asupra comportamentului lor și, respectiv, asupra activității școlilor.

Într-un sat mic, școala reprezintă nu doar „*instituția specializată în realizarea activității de educație conform obiectivelor pedagogice ale procesului de învățămînt, stabilite la nivel de politică a educației*” (Sorin Cristea, *Dicționar de pedagogie*, Editura Litera - Litera Internațional, Chișinău-București, 2000). Locuitorii așteaptă ca ea să completeze golul informațional și cultural, să devină un centru de coeziune a comunității. În calitate de argument aducem cîteva relatări ale sătenilor, selectate din interviurile realizate de noi.

- „Pentru noi școala din sat este și cămin cultural” (Clococenii Vechi, jud. Bălți);
- „Ne mândrim cu școala din sat, singura sursă culturală” (Bădragii Vechi, jud. Edineț);
- „Școala trebuie să fie un centru de instruire și pentru adulți, nu doar pentru copii” (Vadul Leca, jud. Orhei);
- „Vreau ca școala să nu fie închisă. Satul fără școală nu este sat, este o adunătură de case” (Logofteni, jud. Bălți).

Generalizând opiniile părinților, ale directorilor și profesorilor, putem conchide că misiunea școlilor din aceste localități este una specifică, deosebită chiar de cea a școlilor din localitățile rurale mai mari. Școlile mici există nu doar pentru copii, ci pentru întreaga comunitate, servind drept instituție de cultură.

- “Misiunea școlii este de a le cultiva copiilor dragostea față de locurile natale, pentru ca aceștia, devenind specialiști, să revină în sat, să contribuie la rezolvarea problemelor cu care se confruntă localitatea”.
- “Menirea școlii este să semene lumină în sufletele copiilor și ale locuitorilor satului”.

88% dintre respondenți susțin că este nevoie de „un regulament sau de instrucțiuni de reglementare a activității instituțiilor de învățământ, care să includă școlile mici în cadrul legislativ general, dar, în același timp, să țină cont de specificul acestora”.

Majoritatea directorilor de școli rurale mici sînt de părere că trebuie revăzute de către organele de resort instrucțiunile privind statele și salariile (valabile pentru această categorie de instituții), în special cele ce se referă la salarizarea directorului adjunct pentru instruire, a directorului adjunct pentru partea gospodărească, a diriginților și bibliotecarilor. De asemenea, managerii consideră necesară revizuirea actelor normative de reglementare a activității învățătorilor din clasele cu

predare simultană și remunerarea muncii acestora.

Constatăm că eforturile directorilor sînt orientate astăzi spre asigurarea regimului de funcționare a unității educaționale și, doar în cazuri aparte, spre dezvoltarea ei. Acest fapt denotă gradul de complexitate al problemelor cu care se confruntă școlile rurale mici, precum și pregătirea insuficientă a cadrelor manageriale pentru activitate în condiții noi.

Am identificat circa 227 de localități în care nu există școli. Pentru a-și face studiile, 2648 de copii de 6-10 ani (din 7511) se deplasează zilnic la distanțe mari (între 1,5 și 13 km); 721 de elevi sînt asigurați de părinți și de primăriile locale cu mijloace de transport (chiar și cu căruța), iar 1307 copii merg la școală pe jos sau cu transport de ocazie.

CONCLUZII

În Republica Moldova, ca și în alte țări din Europa Centrală și de Est, există problema școlilor rurale mici. Școlile primare mici din mediul rural constituie ½ din numărul total de școli primare, iar gimnaziile mici – aproximativ ⅓ din numărul total de gimnazii. Rolul și locul acestor instituții de învățământ în sistemul preuniversitar este semnificativ. Avem nevoie de politici educaționale care să îmbine interesele și posibilitățile financiare ale statului cu drepturile și necesitățile educaționale ale copiilor din satele mici.

Cadrelor manageriale și didactice din școlile rurale mici trebuie să devină catalizatori ai procesului de transformare a instituțiilor de învățământ în centre de dezvoltare comunitară. În această ordine de idei, instituțiile care prestează servicii de formare continuă a cadrelor didactice urmează să racordeze programele de instruire la cerințele specifice școlilor rurale mici.

Notă: Aducem mulțumiri Direcțiilor Generale Județene Învățământ, Tineret și Sport, care ne-au pus la dispoziție datele statistice necesare pentru realizarea acestui studiu.

Școlile la începutul anului de studii

Dumitru IVANOV

Instituția școlară contemporană trebuie să promoveze nu numai valorile de azi ale societății, dar și cele de mîine. Această sarcină nu poate fi realizată doar cu eforturile personalului didactic, ci printr-o implicare amplă a tuturor managerilor din învățământ, a autorităților publice de toate nivelurile, a comunității în ansamblu.

Actualmente, instituțiile preuniversitare se confruntă cu numeroase probleme de ordin economic și social: lipsă acută de manuale, insuficiență de cadre didactice, condiții dificile de muncă, retribuție

neadecvată. Acestea au generat scăderea interesului tinerilor și al societății față de școală, a prestigiului profesiei de pedagog.

Lacunele ce persistă în activitatea școlilor sînt și o urmare a cuantumului finanțării bugetare. Deși Legea învățămîntului prevede o alocare anuală de mijloace financiare în mărime de cel puțin 7% din PIB, cheltuielile publice pentru educație rămîn a fi sub cota așteptărilor. În anul 2000 au fost alocate 4,5% din PIB, în anul 2001 – 4,19%, în anul 2002 – 5,3%. Astfel, necesitățile învățămîntului sînt acoperite în proporție de 23-24%. Bugetele întocmite de organele publice la nivel de județ și de primărie de cele mai multe ori prevăd resurse doar pentru achitarea salariilor și, în foarte puține cazuri, pentru lucrări de reparație, servicii comunale etc.

În pofida tuturor obstacolelor, autoritățile locale întreprind numeroase acțiuni de îmbunătățire a condițiilor de muncă și de studii, utilizînd surse bugetare și extrabugetare, granturi etc. Prin concursul Fondului de Investiții Sociale din Moldova și cu sprijinul comunității, în fiecare județ s-au deschis centre de zi pentru copiii cu dizabilități, au fost efectuate lucrări de reparații ale școlilor din localitățile rurale, a fost schimbat mobilierul. Cu toate acestea, sistemele de asigurare cu apă potabilă și cele de canalizare lasă încă mult de dorit; majoritatea instituțiilor nu sînt telefonizate. Acest an de studii a început cu 395 de instituții preuniversitare (182 de școli, 191 de grădinițe de copii, 22 de instituții extrașcolare) care necesită reparații capitale, cu 60 de sisteme de încălzire și 77 de cazangerii deteriorate. Școlile de la sate sînt asigurate cu combustibil pentru perioada rece a anului în proporție de 19,5%, ceea ce înseamnă că la iarnă vom avea din nou vacanțe prelungite, instituții închise.

Într-o situație alarmantă se află elevii din s. Țărăncuța (jud. Cahul). Ei nu dispun de un local unde să înceapă anul de învățămînt. Grădinița de copii, în care își făc studiile, nu are cele mai elementare condiții, iar construcția școlii noi a fost stopată la etapa proiectării.

Clădirea școlii din s. Ocolina (jud. Soroca) are mai bine de 120 de ani și continuă să deservească comunitatea. Alături însă se află pereții ruinați ai „noului edificiu”, construcția căruia așa și nu a fost dusă la bun sfîrșit.

Școala Medie Hîrjauca (jud. Ungheni) nu este pregătită de a funcționa normal. La 7 martie 2002, în urma calamităților naturale, clădirea instituției a rămas fără acoperiș, pagubele estimîndu-se la 2 mln. lei. Fără ajutorul statului reparația nu poate fi finisată la timp, guvernul însă nu se grăbește să aloce mijloacele respective. Nu se găsesc bani nici pentru încheierea lucrărilor de construcție a școlii din s. Ciuflești (jud. Tighina).

O situație deplorabilă se atestă și la capitolul asigurare

cu materiale didactice și completarea fondurilor de carte din bibliotecile școlare. Dotarea cu manuale și păstrarea lor, implementarea schemei de închiriere creează alte probleme. Nu toți elevii au posibilitatea să achite taxa respectivă: unii dintre ei se prezintă totuși la lecții, alții însă abandonează școala. Conform datelor oficiale, cei cca 4 mii de elevi neșcolarizați (în realitate numărul lor este mult mai mare) sporesc anual rîndurile potențialilor analfabeți și delicvenți.

Cauzele abandonului școlar sînt multiple: iresponsabilitatea părinților, a organelor administrației publice locale, care nu efectuează în mod adecvat evidența copiilor și nu asigură instituționalizarea lor, nu repartizează mijloace în fondul de școlarizare pentru ajutorarea familiilor vulnerabile. Acești factori au urmări nefaste atît asupra generației în creștere, a viitorului ei, cît și asupra societății.

Problemele sociale au provocat plecarea în masă din învățămînt a pedagogilor calificați. Doar în perioada 1 ianuarie – 1 septembrie 2002 au părăsit locurile de muncă 3364 de cadre didactice (Lăpușna – 340, Orhei – 256, Bălți – 206, Cahul – 139, jud. Chișinău – 134, UTA Găgăuzia – 132, Edineț – 125, Ungheni – 107, mun. Chișinău – 1648).

Meseria de dascăl nu mai constituie o tentație pentru tineret. În anul curent, din 3058 de absolvenți ai facultăților pedagogice, 2120 au fost repartizați în școli. La locul de muncă însă s-au prezentat doar 592 (în județele Lăpușna: din 306 specialiști solicitați s-au prezentat 34; Cahul: din 241 – 28; Ungheni: din 200 – 39, Orhei: din 161 – 22; Chișinău: din 138 – 61, UTA Găgăuzia: din 229 – 60), ceilalți au optat pentru servicii mai bine remunerate.

Deciziile actualului guvern de majorare a indemnizațiilor unice pentru tinerii specialiști, a salariului cu 10% în primii trei ani de activitate, de acordare gratuită a spațiului locativ și serviciilor comunale sînt binevenite, dar aceste acțiuni nu sînt suficiente pentru a-i menține pe profesori la locurile de muncă. Cu un salariu mizer și achitat cu mari întîrzieri nu mai putem face apel la romantismul didactic, la spiritul dăruirii apostolice. Se cer schimbări cardinale. Pînă atunci însă situația în școlile republicii va rămîne așa cum este astăzi.

Lipsa cadrelor didactice în instituțiile preuniversitare a devenit cronică. Directorii de școli sînt nevoiți să renunțe la unele obiecte de studiu (limbile moderne, matematica, fizica, chimia, informatica), profesorii fiind suprasolicitați. Unii predau discipline pentru care nu au pregătirea de specialitate, ceea ce are un impact negativ asupra calității instruirii. În școlile din județul Bălți activează 345 de cadre didactice fără diplomele corespunzătoare, cca 12% din profesorii jud. Soroca sînt necalificați; în s. Buciușca (Orhei) în calitate de învățător este angajat

un absolvent al școlii profesionale. În asemenea situații administrația unităților de învățământ recurge la ajutorul pedagogilor-pensionari. În jud. Ungheni sînt rugați să-și continue activitatea 304 pensionari, în jud. Bălți – 274, cca 30% din corpul didactic din jud. Soroca și 40% dintre profesorii din jud. Cahul sînt sub vîrsta pensionării sau lucrează, fiind deja pensionați.

Sindicatul de ramură a susținut permanent ideea că, pentru asigurarea instituțiilor educaționale cu specialiști, ar fi suficientă egalarea salariului minim al lucrătorilor din învățământ cu cel mediu din economia națională. Pentru a scoate școala din impas este necesar să se elaboreze, de comun acord cu organisme internaționale și ONG-uri, proiecte întru sprijinirea profesorilor, în special a celor din localitățile rurale; să se schimbe spre

bine statutul învățătorului în societate. În caz contrar, exodul cadrelor didactice va spori, iar fără profesori și elevi școala nu poate exista.

Succesul sistemului educațional constituie rodul activității nu numai a elevilor și a cadrelor didactice, dar și a responsabililor din domeniu, a conducerii țării și a societății în ansamblu.

Vom avea rezultate pozitive doar atunci cînd statul va fi în stare să acorde tuturor, indiferent de starea socială și de localitatea în care activează, șanse egale de educație; să formeze resurse umane competitive și onorabil remunerate. Este necesar ca școala să fie asigurată cu mijloace materiale adecvate, să beneficieze de programe de instruire bine concepute și aplicabile. Acestea ar fi unele dintre acțiunile de reabilitare a învățămîntului.

Liceele în contextul schimbării de structură a învățămîntului

Dacă dorim să realizăm ceva important și să obținem rezultate notabile, nu se întreprind măsuri pe jumătate, cum adesea se întîmplă la noi. De peste 12 ani se încearcă schimbarea structurii învățămîntului din Republica Moldova, dar nu se renunță la sistemul vechi.

Întreaga lume civilizată a trecut la o structură care finalizează prin studii liceale și diplomă de bacalaureat, doar noi vrem să fim „originali”. În favoarea conservării actualei stări de lucruri se vehiculează cu următorul argument: „Dacă lichidăm clasele X-XI, copiii de la țară nu vor avea o altă perspectivă decît muncile agricole”. Pe parcursul anilor, la diferite întruniri, am propus o variantă de remediere a situației: să formăm în fostele centre raionale o rețea de aproximativ 60-70 de licee clasice. Avem posibilitatea de a selecta și a constitui, în bază de concurs, colective pedagogice care ar corespunde exigențelor învățămîntului modern. Instituțiile respective ar fi dotate cu biblioteci ce vor dispune de literatură de ultimă oră, cu laboratoare bine echipate etc. Copiii de la sate le-am crea condiții decente de trai în internate, iar cheltuielile ar putea fi împărțite între părinți și administrația publică locală.

S-a mers însă pe o altă cale și astăzi avem o rețea de peste 100 de licee. Ce am obținut? Am schimbat doar firma unității educaționale: școala medie s-a transformat peste noapte în liceu teoretic, dar cu aceiași specialiști (unii dintre ei merită, desigur, să poarte titlul de profesor de liceu). Cunoscut din proprie experiență cît de dificil este să formezi un colectiv pedagogic. Pe de altă parte, liceul nu înseamnă numai edificiu, săli de clasă, dar și o bibliotecă adecvată cerințelor procesului de instruire și educație, laboratoare de chimie, biologie, fizică,

informatică; săli unde pedagogii ar efectua cercetări, ar realiza schimb de experiență și de informație, un eficient serviciu psihologic etc. De fapt, ce avem în liceele de astăzi? Biblioteci cu literatură în limba rusă, manuale din anii 1970-1980, laboratoare pentru care nu s-au mai procurat materiale de peste zece ani.

Am propus în repetate rînduri ca în or. Drochia să funcționeze un singur liceu român. În prezent sînt două – Liceul *B.P.Hasdeu* și Gimnaziul-liceu *M.Eminescu*. În Liceul *B.P.Hasdeu* învață peste 250 de elevi, în cl. X-XII, și 150 – în cl. VIII-IX. În Gimnaziul-liceu *M.Eminescu*, în cl. X-XII sînt peste 100 de liceeni. Nu era mai bine să creăm un liceu tradițional, cu cl. X-XII, iar restul școlilor să le transformăm în gimnazii? Or, dacă din cîteva colective de profesori vom forma unul bun, copiii vor avea doar de cîștigat. Același lucru poate fi valabil și pentru centrul județean Soroca, unde funcționa Școala cooperatistă de comerț cu un bloc de studii bine dotat. În baza acesteia ar fi oportună înființarea unui liceu, unde ar putea să-și continue studiile și copiii de la țară, astfel materializîndu-se „grija” parlamentarilor și guvernanților pentru tinerii de la sate. Aș dori ca organele respective să analizeze aceste sugestii și să ia decizii corecte, care ar ameliora situația din învățămîntul preuniversitar.

Liceele nu ar trebui să aibă soarta școlilor profesionale (peste 110), care prin anii '80 ai secolului trecut apăreau ca ciupercile după ploaie. Baza lor materială a fost aproape distrusă. Toate încercările de a le transforma au suferit eșec, deoarece nu s-a purces la eliminarea vechilor structuri, în timp ce evoluția societății și economia de piață solicită modificări radicale în toate sferile de activitate.

În contextul reformării sistemului educațional, ar merita să medităm și asupra conținuturilor sau a sistemului de evaluare. Păstrez planurile de învățământ elaborate de Minister în anul 1991 pentru diferite profiluri. Copilul opta pentru anumite obiecte, pe care le studia aprofundat, acestea constituind un suport considerabil la însușirea viitoarei profesii. Astăzi materia de învățare este practic aceeași, însă a fost micșorat numărul de ore, copiii fiind supraîncărcați.

Pledăm pentru generalizarea examenului de bacalaureat, pentru admiterea la universități doar în baza diplomei de BAC. Înscrierea în instituțiile de învățământ superior prevede o evaluare care cuprinde nota de la

BAC, media pe parcursul a trei ani de studii și testarea la un obiect. Examenul de bacalaureat este organizat și susținut în mai multe centre, rezultatele acestora purtând amprenta subiectivității. Chiar și aprecierea pe parcursul anilor de studii diferă: profesorii obiectivi acordă note mici, iar cei "darnici" – note mai mari.

Problemele învățământului sînt multiple, uneori imposibil de a fi soluționate în scurt timp. Putem însă face cîțiva pași concreți în vederea îmbunătățirii atît la nivel de structură, prin organizarea liceelor clasice, cît și la nivel de sistem de evaluare, pentru a asigura obiectivitatea.

Grigore MELNIC

Domnica ANDREEV

Biblioteca este parte integrantă a școlii. Sursele informaționale stocate aici trebuie să satisfacă obiectivele de educație curriculară și complementară a elevilor, precum și formarea continuă a profesorilor.

Biblioteca Liceului Teoretic *Alexei Mateevici* din or. Căușeni și-a început activitatea o dată cu înființarea instituției pe care o deservește. Era finele lunii august 1991, cînd domnul Andrei Toderășcu, primul director al liceului, mi-a arătat două încăperi spațioase și luminoase și mi-a zis: "Ai ocazia să creezi ceva, gîndește-te". Și am decis să acționez.

Pereți goi. Nici un raft, nici o carte... Doar atît, o mare dorință de a realiza lucruri frumoase. Primele două luni au fost consacrate formării colecțiilor de carte și de manuale. M-a ajutat regretata Valentina Chistol, metodistă a Direcției Generale Județene de Învățământ, care a contribuit mult la edificarea acestui locaș și la dezvoltarea rețelei de biblioteci școlare din sectorul Căușeni.

Perioada de acumulare a materialului a fost destul de dificilă. Fondurile bibliotecii au fost completate mai mult din donații. Or, dacă astăzi avem circa 7000 de volume de carte, peste 35000 de manuale, acest fapt se datorează celor care ne-au susținut: Fundația Soros-Moldova, Corpul Păcii, Societatea *Limba Noastră*, Alianța Franceză, Ambasada României în Republica Moldova,

Biblioteca - cabinetul nr.1 al școlii

Fundația *Mihai Viteazul* etc. Biblioteca și-a îmbogățit fondurile grație includerii liceului nostru în programul *Modernizarea învățământului umanistic* (1996-1998) al Fundației Soros-Moldova. Tot în acea perioadă a fost creat și Centrul metodic, accesibil cadrelor didactice din județ și astăzi. Colaborarea în cadrul programului amintit mi-a împlinit parțial visul – să activez într-o bibliotecă modernă, dotată cu echipament performant. Actualmente, ea dispune de copiator, calculator și imprimantă, ceea ce înlesnește utilizarea cărților rare, activitatea de informare a liceenilor și profesorilor. Împreună cu catedra *Științe socioumane* a liceului, am editat patru numere ale publicației *Ora lecturii*, care cuprind referințe critice, îndrumări metodice, informații despre noile achiziții.

În colaborare cu *Clubul ecologic Arca lui Noe*, ce își are sediul în incinta bibliotecii, realizăm proiectul *Cu Arca lui Noe prin Internet*, susținut financiar de Corpul Păcii. Proiectul prevede editarea unor buletine informative ce vor conține materiale selectate din rețeaua Internet și care vor acoperi o tematică variată: probleme de ecologie, de educație pentru sănătate etc. Acestea, credem, vor contribui la o mai bună informare a liceenilor noștri.

Pentru a facilita accesul la fondurile bibliotecii, am deschis cîteva filiale în cabinetele de limbă română, biologie, psihologie, limbă engleză, istorie.

Activitatea pe care o desfășor ar fi de neconceput fără efortul de a le cultiva copiilor interesul pentru cunoaștere, de a le dezvolta spiritul critic, imaginația și motivația învățării. Încerc să transform cartea dintr-un obiect de studiu obligatoriu într-un subiect de meditație, iar atunci cînd nu-mi ajung resurse sau experiență, apelez la serviciile Bibliotecii Publice Județene.

Una dintre dificultățile cu care mă confrunt în calitate de bibliotecar școlar este lipsa de timp. Mă pot înțelege doar colegii, care știu ce înseamnă lucrul cu manualele, mai ales acum, când sînt date elevilor cu chirie. La fiecare început și sfîrșit de an școlar (atunci cînd distribui sau adun manualele) aș vrea să abandonez serviciul, dar nu pot. Aici au rămas cei mai rodnici ani ai activității mele, aici am simțit satisfacția muncii, fiorul creației. În 1998 am intrat în topul celor mai bune biblioteci din republică și am fost premiată cu un bilet turistic prin cele mai frumoase locuri din România.

Ce aș face dacă aș fi bibliotecar cu-adevărat, și nu “șef al depozitului de manuale”? Aș elabora o variantă electronică a catalogului sistematic. Acum cîțiva ani

am încercat să realizez acest lucru. Am împrumutat de la Biblioteca Națională pentru copii *Ion Creangă* programul MARC, deși nu mai este utilizat de nimeni. Un program bun costă mulți bani și, în plus, necesită o instruire specială. Nu am nici una, nici alta. La cursuri de perfecționare nu am mai fost din anul 1998, cînd Centrul Educațional PRO DIDACTICA a organizat, pentru bibliotecarii școlari din Moldova, cursuri la Centrul Internațional de Limbi Moderne din Iași.

Sînt în așteptarea unor vremuri mai bune. Rămîn a fi și în continuare bibliotecar, pedagog, psiholog, economist. Încerc să depășesc dificultățile cu care mă confrunt, conștientă fiind de rolul pe care îl are biblioteca școlară în formarea tinerei generații.

File din istoria școlii nr.1 din Hîncești

„Numai faptele ne fac să cunoaștem ceea ce sîntem”.
(Molière)

În ziua de 2 februarie 2002, la Hîncești, a avut loc un eveniment deosebit și mult așteptat – lansarea cărții **File din istoria școlii nr.1 Hîncești**, care încununează realizările lui Constantin Polevoi, director al acestei instituții pe parcursul a 20 de ani (1973-1993), un pasionat cercetător, ctitorul muzeului *Istoria școlii* și autorul *Cîntecului închinat școlii*.

La editarea monografiei (3 volume) au colaborat: Ion Dron, redactor științific, doctor habilitat în filologie; Andrei Tincovan – redactor artistic, pedagog, veteran al școlii; Eleonora Bolocan – corector, pensionară, fostă profesoară de limbă română în această școală.

Volumul I cuprinde file din activitatea școlii: „La 17 noiembrie 1879, conform decretului Sfatului Județean Chișinău, la Hîncești a fost deschisă școala populară de 2 clase băieți, cu o secție pentru fete, în baza mijloacelor financiare ale populației din Hîncești, Bozieni, Mereseni și ale moșierului din localitate Ion Manuc-Bei – întemeietorul școlii”. Un mare interes prezintă datele despre primele cadre didactice, contingentul de elevi, generațiile de absolvenți. Peste 300 de exponenți ai diferitelor promoții au însușit profesia de pedagog, 50 dintre care activează astăzi în școlile din orașul Hîncești, iar 12 au obținut titlul de doctor sau doctor habilitat în diferite domenii ale științei.

„Seamănă la tinerețe să ai ce culege la bătrînețe”. Acest motto deschide volumul II al monografiei și constituie o îndrumare pentru cadrele didactice și tinerii manageri. Anexele incluse cuprind diverse scheme: de analiză și autoanaliză a lecției; planul săptămînal de lucru; fișa elevului care nu reușește la învățătură; aspecte ale activității profesorilor; ancheta anonimă; studierea, generalizarea și aplicarea experienței

înaintate, posibilități de lărgire și consolidare a bazei materiale a școlii etc.

Să ne iubim neamul, prietenii și profesia este îndemnul pe care îl desprindem din volumul III al lucrării, intitulat sugestiv *Povară aducătoare de bucurii* și care prezintă bilanțul activității autorului.

Monografia este prima lucrare de acest gen din județul Lăpușna. Fiind consacrată educației generației în creștere în spiritul dragostei față de casa părintească, școală, patrie, ea vine în ajutorul cadrelor didactice, colectivului de elevi, părinților și publicului larg. Apariția lucrării a fost sponsorizată de numeroși discipoli ai școlii.

Valentin Berezovschi, absolvent al școlii (promoția 1939), profesor de limbă română în Craiova, scrie: „Lucrările domnului Constantin Polevoi **File din istoria școlii nr.1 Hîncești** sînt excepționale. Ele oglindesc înaltul profesionalism al dascălului prin vocație, experiența didactică de o viață, constituind un îndreptar pentru generații de absolvenți, slujitori ai școlii, mai ales, conducători de instituții școlare”.

Cartea mult dorită, elaborată timp de peste trei ani, a fost lansată. Să-i dorim autorului și colaboratorilor multă sănătate și noi apariții editoriale.

Larisa BOȚOLAN

Gabriela CRISTEA

Spiru Haret – un reprezentant al pedagogiei sociale

Opera lui Spiru Haret (1859-1912) include, printre cele mai importante scrieri științifice și pedagogice, următoarele titluri: *Raport general asupra învățământului* (1884); *Chestiuni de învățământ* (1887); *Raport către rege asupra învățământului* (1903); *Chestia țărănească* (1905); *Pagini de istorie* (1906); *Raport către rege asupra activității învățătorilor și preoților în răscoalele din 1907*; *Școala naționalistă* (1907), *Mecanica socială* (1910, în limba franceză) – vezi *Operele lui Spiru C., Haret, publicate de Comitetul pentru ridicarea monumentului său*, vol.I-V, Editura Cartea Românească, București, fără an.

Concepția lui Spiru Haret despre politica educației reflectă ideile sale filozofice și sociologice, dar și bogata sa experiență culturală și politică, științifică și didactică. Gândirea pedagogică, de orientare socială, este pusă la baza legislației școlare reformatoare promovată de Spiru Haret ca “ministru al școalelor” în trei mandate: 1897-1899; 1901-1904; 1907-1910.

O notă aparte o reprezintă ideea dezvoltată în ultima perioadă de ministeriat care presupunea intensificarea inițiativelor sociale, îndeosebi în mediul urban. Pentru a putea lupta cu “plaga analfabetismului” și cu “lipsa de cultură”, Spiru Haret alege arma activităților extrașcolare, organizate cu sprijinul comunităților locale, prin inițiativa și entuziasmul învățătorilor (vezi *Operele lui Spiru C. Haret*, vol. III, pag. 7-20). În conformitate cu prevederile Legii învățământului primar, sînt înființate *cursuri pentru adulți*, solicitînd

participarea învățătorilor la “o activitate extrașcolară prin care ei pot să vină într-ajutorul ridicării culturale și economice a stării poporului” (*idem*, pag.36).

Într-un context social tulburat de răscoalele țărănești din 1907, Spiru Haret atrage atenția asupra importanței școlii și a slujitorilor ei. El observă faptul că răscoalele din 1907 evidențiază “greșeala cea mare ce se făcea de a se nesocoti rolul social al învățătorilor și al preoților și de a nu se avea nici o grijă de starea lor sufletească” (*idem*, pag.23). Măsurile luate vor marca o schimbare pozitivă susținută și prin măsuri social-economice (*idem*, pag.74). Trebuie apreciată și *Legea Casei de credit a Corpului didactic* din 1909, care urmărește consolidarea social-economică a slujitorilor școlii printr-un sistem de măsuri (credite, avansuri, ajutoare etc.) ce permit “a capitaliza și a face productive micile economii ale acestora” (*idem*, pag.195).

Contribuția lui Spiru Haret la nivel de politică a educației, în perioada 1896 – 1910, poate fi rezumată astfel: a elaborat legile reformei care a garantat fundamentarea procesului de modernizare a sistemului național de învățământ la toate nivelurile acestuia: *primar* (1896, prin raportul susținut la legea P.Poni; în 1901 și 1903, prin modificările aduse) *secundar* și *superior* (1898), *profesional* (1899); a perfecționat conținutul acestor legi, urmărind aplicarea măsurilor reformatoare prin inițierea comisiilor implicate direct în conceperea programelor și a regulamentelor școlare, ce au asigurat reorganizarea învățământului, la toate nivelurile și treptele sale; a stimulat și a dirijat organizarea activităților extrașcolare ale elevilor și adulților, cu participarea cadrelor didactice, în special în mediul rural, marcînd astfel “*începuturile educațiunii populare*”, curent intrat în istorie sub numele de *haretism*; a inovat sistemul de evaluare prin trecerea de la bacalaureatul bazat pe probe de memorie la un examen final cu caracter general, a cărui reușită este

anunțată de procesul anterior, de promovare a clasei prin probe de apreciere anuală care îndeplinesc o funcție formativă remarcabilă.

Concluziile pot fi întregite prin consemnarea numărului mare de programe și regulamente elaborate de Spiru Haret, în spiritul aplicării reformei, în cele trei perioade de ministeriat: a) perioada 1897-1899: 6 programe, 34 de regulamente; b) perioada 1901-1904: 14 programe, 56 de regulamente; c) perioada 1907-1910: 15 programe, 76 de regulamente (vezi *Operele lui Spiru C.Haret*, vol. III, pag.86-109). De asemenea, sintezele realizate în perioada interbelică, în perspectiva comemorării operei lui Spiru Haret, includ și contribuțiile legislative cele mai importante: 1) *Legea învățământului secundar și superior din 1898, cu modificările din 1901*; 2) *Legea învățământului profesional din 1899, cu modificările din 1901*; 3) *Legea Casei Bisericii din 1902*; 4) *Legea Casei de credit a corpului didactic din 1909*.

Pedagogia socială promovată de Spiru Haret, cu o substanțială susținere politică, sociologică, filozofică și culturală, are o puternică orientare spre rezolvarea problemei învățământului rural, plasată într-un cadru social mai larg și tratată dintr-o perspectivă sociologică.

În lucrarea *Chestia țărănească* Spiru Haret caută o soluție viabilă la o problemă pe care o consideră fundamentală pentru destinul național. În viziune liberală, soluția socială și pedagogică adoptată implică trei direcții principale de acțiune: a) „luminarea păturii țărănești”; b) „învățăturile ei”; c) „scoaterea de sub robia ceilalte clase”.

Haretismul confirmă statutul învățătorului de “conducător spiritual al satului”. Soluția “luminării” este produsul unei analize sociale complexe bazate pe interpretarea pedagogică a mai multor factori: economici, politici, juridici, demografici, psihologici etc., iar realizarea sa implică activități școlare (n.n. *formale*), dar și extrașcolare (n.n. *nonformale*): cursuri pentru adulți, cercuri culturale, serbări artistice, comemorări istorice; organizare de biblioteci și de bănci populare, de societăți cooperatiste, de acțiuni de popularizare a cunoștințelor științifice utile țăranilor și lumii satului...

Spiru Haret gândește o strategie mai largă de reformă socială în cadrul căreia îmbină multiple inițiative menite să favorizeze ridicarea condiției școlii rurale și a învățătorului rural (*idem*, pag. 18-32; 65): a) dreptul țăranilor de a cumpăra moșia pe care lucrează; b) împroprietărirea cu prioritate a familiilor nevoiașe; c) „înlesnirea pentru țărani de a deveni arendași”; d) includerea în contractele de arendă și a unor „oarecari reguli raționale de cultură” care presupun un învățământ primar de calitate; e) tratarea țăranului „ca om liber stăpîn pe munca lui” într-un regim adecvat

de organizare socială, comunitară, inițiat o dată cu asigurarea unei școli primare de calitate la nivel național; f) îmbunătățirea cadrului organizatoric prin înființarea de „asociații țărănești” destinate să joace un rol capital, alături de băncile populare, avînd „propagatorii cei mai de frunte toți preoți și mai ales învățătorii”.

Spiru Haret anticipează necesitatea creșterii rolului educației și învățământului în rezolvarea „chestiei țărănești” – o problemă socială, economică și comunitară. Toți factorii antrenați în reformă trebuie „să aibă o instrucțiune și o educațiune pe măsura marilor sarcini sociale urmărite” (*idem*, pag.65-66).

Campania pedagogică și culturală concepută în spiritul *haretismului* poate avea rezultate chiar în plan economic, dacă este bine organizată prin implicarea directă a învățătorilor și a preoților din mediul rural. „De astăzi înainte nimic mare și temeinic pentru binele sâtenilor nu se va putea întreprinde fără concursul acestor oameni pricepuți, tehnici și devotați” (*idem*, pag.71).

Soluțiile de dezvoltare economică și culturală a satului sînt elaborate în spiritul științei moderne despre societate și educație, incluzînd măsuri pentru: a) ridicarea prestigiului comunei, după exemplul dat de „cei mai de seamă oameni din sat”; b) ameliorarea situației materiale chiar și în cele mai grele vremuri; c) promovarea învățătorilor ca cei mai buni și mai utili agenți în campania de ridicare morală și materială a sâtenilor; d) atragerea sâtenilor la viața comunității, după modelul „mișcării învățătorilor” (*idem*, pag.71-73).

Soluția strategică de cea mai mare importanță pentru reforma „chestiei țărănești este cea care include cercurile culturale de adulți și școlile rurale”. Menirea lor este gîndită de Spiru Haret în spiritul pedagogiei sociale: “*Reforma stării țăranilor nu poate fi completată dacă nu vom îngriji și de partea sa morală și intelectuală*”. Ca urmare, această reformă socială se bazează pe reforma învățământului rural. În același timp, reforma învățământului rural are obiective sociale foarte clar exprimate: a) generalizarea învățământului primar rural și asigurarea obligativității reale, cu condiții materiale și cadre corespunzătoare (pentru că altfel “*țărani sînt nedreptățiți pînă și la distribuirea învățăturii*”); b) intensificarea acțiunii de “luminare a poporului”, acțiune atît de necesară în condițiile în care la începutul sec. XX, “*75% din poporul nostru nu știe nici să citească, nici să scrie*.”; c) asigurarea unei baze materiale stabile pentru învățământ și cultură, în situația cînd: „multe școli sînt ruine”; d) continuarea instruirii și la alte vîrste prin înființarea de „*cursuri de adulți, cercuri și șezători culturale, ținute toate de învățători și învățătoare, foarte mult urmărite și gustate de sâteni*” (*idem*, pag.73-75).

Pedagogia socială promovată de Spiru Haret este dominată de ideea reformării învățământului rural plecînd de la realitatea specifică României la începutul sec. XX.

Astfel, pentru ca țărănimea să redevină o forță socială activă ea nu mai trebuie tratată "ca un corp inert".

Întru susținerea tezelor expuse, vom selecta câteva **texte semnificative** din lucrările lui Spiru Haret:

1) *Reforma sistemului de învățământ în condiții de criză*

"(...) cauza cea mare a actualei stări de lucruri este nu atât lipsa de îngrijire sau măsurile rău nemerite, cât lipsa de sistemă și de perseverență. Când vom face ca legile, regulamentele, programele și ordinele ministeriale să fie de acord unele cu altele, vom fi făcut jumătate din treabă. Pentru rest, am speranța că nu ne vor lipsi nici capacitatea, nici tragerea de inimă." *Operele lui Spiru Haret, vol. I*, Editura Cartea Românească, Buc., (1854-1889) – *Raport general asupra învățământului secundar prezentat domnului ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor*, București, 1884 (pag.3-177).

2) *Organizarea învățământului profesional în cadrul sistemului de învățământ*

"Învățământul nu-și atinge scopul dacă nu contribuie la dezvoltarea vieții publice, în mod egal în toate direcțiunile. În ceea ce privește învățământul general și acel privitor la profesiunile liberale sau făcut întotdeauna însemnate sacrificii (...) Pe terenul economic însă, situațiunea este mult mai puțin bună (...). Socotim că se cuvine a se ține în seamă argumentele exprese pentru ca participarea județelor și comunelor să nu fie înlăturate" (idem, pag. 218) – *Legea Învățământului Profesional. Expunere de motive*, în *Operele lui Spiru C. Haret, vol. IV*, Editura Cartea Românească, București, pag. 205; 218).

3) *Caracterul național al sistemului de învățământ*

"Printre aceste chestii, una din cele mai însemnate este învierea principiului naționalităților, în virtutea căreia fiecare popor caută să-și asigure existența unind într-un mănunchi toate elementele naționale, pe baza legăturilor naturale pe cari le constituie unitatea de limbă, de tradiții, de credințe, de aspirațiuni și de nevoi.

În lupta aceasta, mai mult sau mai puțin specifică, școala, dacă nu este cel dintîiu, dar este desigur printre cele dintîiu și cele mai puternice mijloace de acțiune (...). De aceea vedem că, de cele mai multe ori, cel dintîiu act al oricărei acțiuni naționale este pe tărîmul școlar (...).

Precum un părinte nu are dreptul de a-și lăsa copilul fără instrucțiune, cu mai mare cuvînt el nu are dreptul de a-i da o educație antinaționalistă, care va face dintr-însul un element înstrăinat de țară (...) *Sufletul românesc trebuie să fie inalienabil*" (*Școala naționalistă*, în *Operele lui Spiru C. Haret, vol. VIII*, Editura Cartea Românească, București, pag. 304-314).

4) *Rolul social al învățătorilor*

"Lucrarea care trebuie întreprinsă este în prima linie o operă culturală (...). *Factori culturali la țară nu*

sînt decît doi: preotul și învățătorul (...).

Trebuie sau nu ca învățătorul să facă politică?... Ceea ce trebuie este ca activitatea în școală a învățătorului să fie controlată cît mai aproape și cel care se găsește că nu-și îndeplinește datoria pe deplin, să fie rechemat prin toate mijloacele pe cari le prevede legea. Dar de îndată ce învățătorul face față datoriei sale profesionale, o dată ce el nu întreprinde nimic care să fie incompatibil cu demnitatea caracterului său și cu datoriiile funcției îndată ce faptele sale nu-l împiedică a fi bun învățător, nimeni nu are dreptul de a-l împiedica de la ceea ce este cel mai sfînt din drepturile omului: acela de a se face util semenilor săi și de a se bucura de considerația și iubirea care este dreapta răsplată a muncii pentru binele public (...).

Activitatea extrașcolară și extrabisericească așa cum a fost înțeleasă și practică de învățători și, poate de la 1910 încoace, este o activitate binefăcătoare, și este un drept nediscutabil al lor, drept de cetățeni liberi și conștiinți, de a o practica, în măsura în care pot, întrucît împlinirea îndatoririlor lor profesionale este asigurată (...).

Eu socotesc că este un rol foarte frumos acela de a da sprijin oricărui partid politic care cearcă să realizeze vreo reformă folositoare pentru țărani; dar pentru aceasta trebuie să aibă fiecare dreptul și puțința de a chibzui și de a hotări întrucît e în adevăr vorba de reforme folositoare. Dacă pe un învățător îl trage inima spre unul din partide, cine-l poate împiedica de a se duce acolo? Fără îndoială ar fi trist și rușinos ca cei care ar face aceasta să o facă sub ademenirea intereselor personale sau a intimidărilor. Dar nici Asociația Generală a Învățătorilor, nici nimeni, nu are dreptul, nici puțința de a împiedica asemenea lucruri. Numai conștiința și demnitatea personală a omului îl poate feri de asemenea căderi (...)"

Analizînd concepțiile referitoare la rolul școlii și al învățământului, aplicate în politica educației între 1897-1912, vom desprinde două idei esențiale: 1) Spiru Haret tinde spre o pedagogie științifică modernă, cu o bază experimentală în pas cu ceea ce se petrecea la frontiera dintre sec. XIX-XX, în țările occidentale dezvoltate; 2) Spiru Haret tinde spre o pedagogie socială, cu o dublă susținere de natură interdisciplinară. Opera sa socială, realizată prin promovarea mai multor legi cu caracter înnoitor/reformator este orientată în mod special spre rezolvarea problemelor cu care se confruntă lumea satului românesc. Nu întîmplător, încă din perioada vieții sale, opinia publică l-a gratificat cu numele de "om al faptei", de "ctitor al învățământului românesc" (vezi Stoian, S., *Pedagogia modernă și contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976, pag.90-92; 137-143).

Svetlana MITROFAN

"Pînă ne hotărîm să începem, ajunge să fie prea tîrziu".

(proverb latin)

Un Cod de etică ar trebui să promoveze standarde înalte și consecvente de conduită, lucrul în echipă, colegialitatea, soluționarea problemelor în mod deschis și în baza unor valori, cum ar fi: echitatea, dreptatea, responsabilitatea, încrederea etc. Abordînd acest subiect într-o conversație cu o colegă profesoară, ea mi-a spus că este foarte dificil să discuți cu copiii despre normele de etică. Pentru a-și atinge scopurile, aceștia sînt tentați să o ia pe ocolite (după modelul maturilor). Și tot ea îmi spunea cît de deprimant este faptul că fenomenele respective au pătruns și în școala rurală, care părea să susțină afirmația lui L. Blaga despre *veșnicia care s-a născut la sat*.

Fiind diriginte și întîlnind zilnic exemple de discriminare între elevi în baza statutului social, colega mea regreta profund că în comună nu există un psiholog școlar sau un alt specialist care ar încerca să diminueze impactul acestor fenomene nocive asupra personalității copiilor. Cadrele didactice sînt disponibile s-o facă, doar că formarea inițială pentru meseria de profesor, ca și strategia perfecționării ulterioare, le-a oferit puține cunoștințe psihologice, iar posibilitățile informaționale la sate sînt așa cum le cunoaște toată lumea.

Mi-am amintit de studiul pe care l-am efectuat în școala din Grozești, jud. Ungheni, unde am activat în

Anxietatea școlară – o problemă a formării civice

calitate de psiholog școlar (pînă să fie reduși psihologii, iar apoi anulate și orele de psihologie în clasa a XI-a). Această cercetare viza interferența între apreciere–autoapreciere – poziția elevului în colectiv/statutul – anxietatea școlară – anxietatea socială.

Despre clasicele greșeli în evaluare ca efectul "halo", "pigmalion", de contrast, de ordine; ecuația personală a examinatorului; eroarea logică etc. s-a discutat mult, dar nu suficient pentru a fi eliminate din practica pedagogică. O soluție în acest sens ar fi aplicarea standardelor și descriptorilor de performanță.

Studiul a demonstrat că și în școala rurală, unde pînă nu demult persistau relații colegiale, se profilează un tablou expresiv al raporturilor preferențiale de grup. În lipsa psihologului, dirigintele este cel care trebuie să cunoască sociograma – "oglină" sugestivă a relațiilor socioafective în colectivul de copii. Această cunoaștere poate constitui un prilej de a medita asupra statutului fiecărui membru, de a-i regîndi comportamentul. Poziția elevului se caracterizează printr-o tendință copleșitoare de a obține succesul psihosociologic, stima publică. Totodată, el trebuie să răspundă solicitărilor, să se integreze în toată gama de relații proprii unui colectiv.

În contextul dat, este binevenită inserția copilului, acesta avînd deci șansa să fie recunoscut sub aspect dublu: *adaptat* la cerințele școlii și *participant* la viața colectivului. Foarte mulți copii însă nu reușesc să realizeze acest lucru. De aceea, în sistemul relațiilor interpersonale îi întîlnim în grupul celor marginalizați, depreciați, nepopulari, izolați, dezvoltîndu-li-se astfel anxietatea școlară. Cercetările arată că acest fenomen, apărut în rezultatul unei stări emoționale nefavorabile într-un mediu semnificativ (de exemplu, în clasă), poate da naștere unei anxietăți totale, care se va extinde asupra tuturor sferelor de comunicare și va deveni astfel o calitate a personalității.

Aprecieri și comportamentul copiilor anxioși se caracterizează prin instabilitate, autoizolare sau stare de conflict. Dacă nu s-au autoizolat, ei se lansează în relații informale în sensul promovării unei ierarhii mutuale, a unor coduri stricte, a unui sistem de norme de conduită, în care “membrii inferiori” sînt datori să le facă diverse servicii celor de “rang superior”.

Și atunci ce facem noi, pedagogii, cu acel Cod de etică – indiciu al maturității individului?!

Acesta este necesar pentru:

- a defini modele de comportament acceptat în societate;
- a promova standarde de excelență;
- a oferi standarde la care să adere membrii colectivului în procesul de autoevaluare.

Codul de etică urmează a fi respectat de toți. El însă va fi neglijat de cei, căroră astăzi, fiind copii, nu li se oferă șansa de a se face auziți, fiind etichetați ca nepopulari/excluși, a căror opinie este pur și simplu ignorată. Se crede greșit că ei nu ar avea nimic de obiectat în privința deciziilor luate de alții, dar care îi afectează.

Vor mai citi mîine Codul de etică acești copii?

Cum rămîne cu Blaga și cu *veșnicia care s-a născut la sat*? Să fi greșit Blaga sau greșim noi, profesorii, părinții, societatea, că nu observăm cum anxietatea tinde să-și facă sălaș în sufletele copiilor noștri?

Școala ar trebui să-și propună finalități educaționale realizabile în cadrul programelor de educație civică. Dacă problema anxietății școlare este specifică majorității elevilor din Republica Moldova (cei din mediul rural constituind un procent impunător), acest fapt merită să se afle permanent în vizorul responsabililor de formarea civică a tinerei generații. La stabilirea finalităților se va ține cont de situația actuală a școlii și de anumite criterii care să vizeze comportamentul și abilitățile ce urmează a fi cultivate.

În cadrul unor programe de educație civică, cum ar fi testarea și implementarea disciplinei *Noi și legea*, am acumulat o anumită experiență care ar putea sugera soluții pentru problema anxietății școlare. Acum trei ani, *Societatea Independentă de Educație și Drepturile Omului* (SIEDO) a conceput un proiect de educație pentru democrație, aplicat în practică prin disciplinele *Noi și Legea*, în clasele de liceu, și *Educația civică* pentru clasa a IX-a, ca elemente ale unui sistem de pregătire a omului pentru conviețuirea în societate. Participînd la realizarea acestui program și colaborînd cu profesorii din republică, am revenit tot mai des la problema anxietății școlare și formării civice a elevilor. Pe parcursul discuțiilor referitoare la aprobarea unor obiective, sarcini de lucru etc., cadrele didactice de la sate se simțeau, de regulă, mai dezavantajate decît cele din mediul urban, considerînd că nivelul de performanță

al elevilor lasă mult de dorit: *Desigur, copiii noștri nu-s la fel de „dezghețați” ca cei de la oraș...; Pentru majoritatea elevilor de la sate este imposibil de a realiza asemenea obiective, sarcini. Unul-doi ar face față situației, cei mai mulți însă nu au idee de...*

Această polarizare a dus în cele din urmă la sugestia de a se face o distincție explicită privind gradul de complexitate al obiectivelor, al sarcinilor de lucru propuse elevilor de la sate și celor de la oraș. Au apărut însă anumite întrebări: *Educăm cîteva tipuri de cetățeni? Pe unii dintre ei (elevii de la sate) îi pregătim pentru condiții mai facile și lucrăm cu obiective și sarcini mai simple, pe alții (cei de la oraș) – pentru condiții mai dificile, lucrînd cu obiective și sarcini corespunzătoare?* În acel moment, mi-am dat seama că problema anxietății școlare merită totuși mai multă atenție decît credeam pînă atunci.

Pe parcurs mi-am pus întrebarea: *Ce tip de cetățean formăm?* Poate ar fi cazul să apelăm la experiența colegilor din SUA, unde există variate programe, menite să asigure progresul prin educarea cetățenilor. Deoarece acestea sînt diferite, impactul lor asupra elevilor este, de asemenea, diferit. Ele vizează formarea a trei tipuri de “buni cetățeni”: ***cetățeni responsabili, cetățeni social activi și cetățeni – adepți ai soluționării problemelor pe cale legală.***

Ar fi interesant să analizăm motivele colegilor americani de a elabora cîteva programe. Mai oportun însă ar fi să cercetăm procesul de formare a cetățenilor Republicii Moldova. S-ar părea că programele de învățămînt de la noi „conțin” ideea educării mai multor tipuri de cetățeni, inclusiv cele menționate anterior. Astfel, dacă în clasa a IX-a se preconizează a educa cetățeni care pot identifica interesele personale și cele publice, în clasa a X-a se mizează pe formarea abilității de evaluare a valorilor la care aderă, pe promovarea adecvată și eficientă a intereselor personale și a celor de grup, pe cooperarea cu semenii în soluționarea problemelor comunității – obiective ce țin de formarea unui ***cetățean social-activ.***

Simultan, ne propunem, în clasa a IX-a, cu aprofundare ulterioară în clasele a X-a și a XI-a, să creștem cetățeni empatici și toleranți, prin dezvoltarea capacităților de gîndire pozitivă față de propria persoană și întreaga societate, prin stabilirea unor relații interpersonale neopresive. Obiectivele date vizează formarea unor ***cetățeni responsabili.***

Cîți dintre elevi vor fi în stare să atingă performanțele corespunzătoare acestor obiective curriculare? Să ne gîndim în special la cei marcați de problema anxietății școlare.

Astfel, unul din obiectivele principale ale educației civice îl constituie minimalizarea impactului anxietății școlare cu care se confruntă astăzi copiii, îndeosebi cei din școlile rurale. O persoană frustrată nu se va

putea integra armonios în societate, nu va fi motivată să colaboreze cu semenii, deoarece, fiind permanent marginalizată, "va intra în pielea" celor cu care nimeni nu se socoate. Și, într-o bună zi, vom fi puși în situația să recunoaștem că am format a patra categorie de cetățeni: *complexați, indiferenți*.

Mulți dintre colegi se vor convinge (poate deja s-au convins), că orele de educație civică oferă în fond o soluție pentru problema în cauză. Materialele didactice în uz (cl. IX-XII) constituie un suport considerabil în acest proces. Propunem în continuare un exercițiu în opt etape, adaptabil la caracteristicile școlii, clasei, colectivului de elevi, aplicabil și în cadrul orelor de dirigenție sau sub formă de activitate extrașcolară.

Exercițiu: Negocierea rolurilor în colectivul de copii.

Timp necesar: 180 de minute.

Obiectiv: Formarea la elevi a abilităților de negociere eficiente pentru diminuarea anxietății școlare și sociale ca rezultat al rolului pe care îl are individul în clasă.

Desfășurare:

N.B.: Profesorul/dirigintele va accepta ideea că o bună cunoaștere a relațiilor/rolurilor fiecărui elev în colectiv este un prim pas spre diminuarea anxietății școlare.

ETAPA I

Discutați cu elevii despre faptul că fiecare membru al colectivului este fie lider, fie exclus/outsider/nepopular. Acest fenomen provoacă adesea conflicte care au urmări profunde asupra personalității, implicând riscul dezvoltării anxietății școlare.

Există multiple strategii de evitare a unor astfel de situații, când ideea de a mai merge la școală, unde se simte jignit, defavorizat, fără să înțeleagă motivul, devine insuportabilă pentru copil.

Puteți continua activitatea prin a defini strategia de negociere a rolurilor ca pe o posibilitate de a aplană conflictele, de a înțelege "starea de suflet" a colegului care pînă nu demult era desconsiderat, îndepărtat, jignit.

Elevii pot fi împărțiți în două grupuri: "lideri" și "copii marginalizați".

Repartizați-le copiilor material ce conține explicarea noțiunii de anxietate (cu exemple de manifestare exterioară a acesteia) și acordați-le câteva minute pentru a-l citi și a pune întrebări privind modul de desfășurare a exercițiului și rolurile pe care urmează să le joace.

Mobilizați participanții să distribuie rolurile în grup și să lucreze conform ritmului pe care intenționați să-l impuneți.

ETAPA a II-a

Propuneți-le copiilor să elaboreze pe postere câte o listă cu atitudini, manifestări comportamentale ale celui alt grup, care le provoacă nemulțumirea.

De exemplu, grupul liderilor va include în listă următoarele:

- nepopularii au cel mai mare număr de absențe;
- din cauza nereușitei lor la învățătură clasa nu poate concura cu cea paralelă;
- sînt necomunicativi;
- leagă prietenie cu indivizi necunoscuți nouă.

Grupul nepopularilor ar putea nota:

- liderii nu ne informează sau ne informează foarte rar asupra proiectelor clasei;
- nu ne solicită părerea sau participarea la luarea deciziilor;
- ne distribuie sarcini fără să țină seama de importanța, utilitatea lor pentru noi sau dacă sîntem în stare să le realizăm.

N.B.: Profesorul va dirija procesul de emiteră a ideilor. De regulă, pretențiile liderilor reprezintă niște stereotipuri despre nepopulari, iar cele ale nepopularilor – niște constatări datorate unor experiențe negative în cadrul colectivului. Astfel veți obține o informație prețioasă despre problemele reale ale clasei.

ETAPA a III-a

După 20 de minute grupurile se întrunesc.

Solicitați-le prezentatorilor să afișeze și să explice lista cu nemulțumiri, începînd fiecare afirmație cu următoarele cuvinte: "Ceea ce ne supără la grupul liderilor/nepopularilor este..." (va dura nu mai mult de 5 minute. Nu admiteți comentarii, argumente sau discuții).

ETAPA a IV-a

După prezentare, elevii se întorc la locurile de lucru pentru a elabora sugestiile pe care grupurile intenționează să le adreseze unul altuia. Acestea trebuie să vizeze comportamente sau activități care constituie motive de iritare și care au fost trecute pe lista grupului.

Nu acceptați sugestiile ce atentează la demnitatea personalității copiilor!

De exemplu: nepopularii le-ar putea solicita liderilor ca, înainte de a lua o decizie majoră pentru colectiv, să inițieze o campanie de colectare a informației, a părerilor tuturor membrilor acestuia. Solicitarea respectivă poate fi indisolubilă de adoptarea unor decizii fără concursul întregului colectiv.

N.B.: Într-un colectiv există tendința ca deciziile relevante să fie luate doar de lideri.

Solicitările vor fi scrise pe postere timp de 25-30 minute (în funcție de vîrsta și tempoul de lucru al elevilor).

ETAPA a V-a

Echipele se întrunesc din nou, afișează posterele și încep prezentările. Un membru al grupului notează solicitările celui alt grup (în cazul cînd activitatea va fi continuată în altă zi).

Pentru această etapă rezervați cel mult 10 minute.

ETAPA a VI-a

Elevii revin la locurile lor și încearcă să răspundă la cererile adresate de celălalt grup (30 de minute). Sugați-le copiilor să înceapă fiecare răspuns cu una dintre formulări:

"Putem realiza acest lucru (specificați ce vi s-a cerut) prin...".

"Am putea face acest lucru, dacă, în schimb, veți...".

"Nu vom face... (numiți ce s-a cerut) sau nu trebuie să facem (argumentați de ce nu acceptați să răspundeți cererii celui alt grup)".

ETAPA a VII-a

Grupurile se reunesc și prezintă listele, explicând fiecare răspuns.

Profesorul va încuraja lansarea unor întrebări de concretizare a unor argumente, ceea ce ar putea ajuta copiii să înțeleagă că nu există situații fără soluții.

ETAPA a VIII-a (evaluarea)

A. Inițiați o discuție despre participarea la activitatea desfășurată:

- Cum te-ai simțit în rolul de lider/nepopular?
- În viața cotidiană te-ai aflat vreodată într-o asemenea ipostază?

(Elevii se pot referi la cazuri concrete. Dacă nu sînt pregătiți să facă publice experiențele lor, nu insistați. Este suficient că în cadrul acestui exercițiu a avut loc un transfer de roluri, care a modificat atitudinile empatice ale copiilor).

- Care este cel mai important lucru pe care l-ai învățat astăzi?
- Ce schimbare vei produce în comportamentul tău față de colegi, față de alte persoane?

B. Puteți propune un *Chestionar al transferului de cunoștințe*.

Meditează la rolul pe care l-ai jucat. Scrie câteva caracteristici ale comportamentului manifestat de un asemenea individ:

Meditează la rolul pe care îl „joci” în viața reală și notează câteva însușiri specifice comportamentului tău:

Dacă ai învățat ceva datorită exercițiilor efectuate despre tine însuși și despre posibilitățile producerii unor schimbări în colectivul din care faci parte, numește 2-3 lucruri pe care le vei face altfel decât le făceai pînă acum:

C. Puteți propune o sarcină individuală:

Ți-ai tratat colegii în mod diferit. Încearcă să explici ce te-a determinat să ai o asemenea atitudine:

Problema: _____ Cum o poți rezolva:

1. _____ 1. _____

2. _____ 2. _____

3. _____ 3. _____

D. Le puteți propune elevilor ca temă pentru acasă elaborarea unui eseu cu următorul subiect: *Dacă poți să înveți un lucru, înseamnă că poți să-l și faci*.

Am aplicat exercițiul dat la lecții, cu elevii, dar și cu un grup de funcționari publici, desigur cu modificările corespunzătoare. În toate cazurile acesta a constituit pentru cei implicați o experiență de înțelegere a unui adevăr incontestabil: în orice colectiv există grupuri care nu comunică între ele eficient, polarizîndu-l, anulînd astfel orice posibilitate de consens. Pentru copii însă evenimentele se derulează mai rapid, impactul asupra lor fiind mai profund, mai dureros și de lungă durată. Ca rezultat aceștia pleacă din școală frustrați, anxioși, complexați social.

Fenomenul descris este prezent în societatea noastră, fiind mai pronunțat la elevii din școlile rurale. Ce urmează să întreprindem? Ce face fiecare dintre cei antrenați în formarea cetățenilor acestei țări pentru a-l iradica? Ce ne poate motiva să medităm și să soluționăm problema în cauză?

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Huberman, A.M., *Cum se produc schimbările în educație. Contribuție la studiul inovației*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.
2. Piaget, J., *Psihologie și pedagogie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1972.
3. Аникева, А., *Психологический климат в коллективе*, Просвещение, Москва, 1989.

Nicolae STAN

Fără cunoașterea psihologiei individului este imposibil să dirijăm procesul instructiv-educativ în cadrul căruia elevul devine personalitate. După cum într-un pom nu există două frunze identice, tot așa nu pot exista doi oameni identici. Latura dinamico-energetică principală a personalității este temperamentul – una dintre însușirile individuale, tipologice prin care oamenii se deosebesc între ei. Întîlnim persoane calme, vioaie și zgomotoase, dar și reținute, închise în sine, timide. Unele sînt reci, chibzuite, în timp ce altele se aprind repede și manifestă frecvent stări afective. În cadrul unor cercetări, pe un lot de copii ai claselor IX–XI, am depistat o elevă care la școală se izolează de colegi, fiind tăcută, liniștită, pasivă, dar care acasă este dezghețată și veselă, vorbărează, sociabilă. Această elevă manifestă atît trăsăturile unui temperament melancolic cît și ale celui sangvinic. Scopul psihologului școlar și al profesorilor este de a identifica tipul predominant de temperament și trăsăturile de caracter, pentru a crea condiții favorabile eficientizării procesului de studiu. Urmează să ținem cont de acești factori și la repartizarea elevilor în bănci. Nu este recomandabil a învecina două persoane cu același tip de temperament (de exemplu, flegmaticul este compatibil cu sangvinicul și colericul). Or, aplicînd acest principiu, putem asigura disciplina în clasă.

Pentru a determina tipul de sistem nervos și de temperament al elevului, profesorul va răspunde la o serie de întrebări:

1. Ce fel de atenție manifestă la lecție?
2. Care sînt particularitățile de vorbire (vorbește mult sau puțin, fluent sau incoerent, rezept sau liniștit, tare sau încet)?
3. Care este capacitatea de muncă pe parcursul zilei (mare la început și scăzută la sfîrșit; constantă; mare, dar cu oscilații; redusă la început și mare la sfîrșit)?
4. Cum sînt temele scrise (ordonate de la început pînă la sfîrșit; ordonate la început și neglijente la sfîrșit)?
5. În ce mod reacționează cînd ia o notă rea (este

Temperamentul – latura dinamico-energetică a personalității

stăpînit, nepăsător; încearcă să se justifice, să ceară scuze, să protesteze sau tace)?

6. Cum se manifestă în relațiile cu colegii (este retras, sociabil, susceptibil)?
7. Cum participă la activități (este activ, pasiv, indiferent)?
8. Cum reacționează la semnalul de intrare în clasă după recreație (intră la timp, întîrzie fără a avea remușcări)?
9. Cum își pregătește temele?

În acest scop se calculează numărul predominant de semne caracteristice elevului. Manifestarea temperamentului depinde de situații concrete. De exemplu, în condiții favorabile colericul are o conduită bună, dacă însă i se face o observație, devine agitat; după 2-3 observații, în comportamentul flegmaticului este posibil să se producă o „explozie”. Colericul „se aprinde” imediat, iar flegmaticul „acumulează” această stare treptat. La coleric starea de neîncredere apare în urma oboselii, iar la melancolic ea se manifestă frecvent atît la stimulenți slabi cît și puternici. De pildă, elevul este atent, răspunde cu fermitate, vorbește cursiv, deci, la el predomină însușirile temperamentului sangvinic. La orele de matematică, un obiect ce nu se înscrie în lista celor preferate, acesta însă devine capricios, nu-și stăpînește reacțiile din cauza stării de nervozitate.

Determinarea temperamentului elevilor se realizează cu ajutorul metodicii psihologului englez R.B. Eysenck.

CHESTIONARUL DE PERSONALITATE EYSENCK

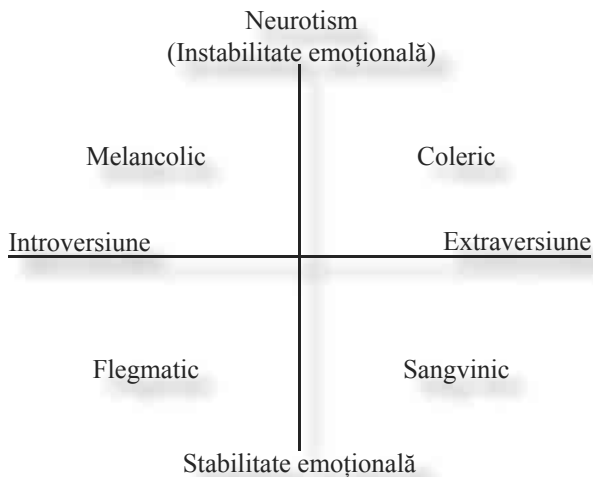
Acest chestionar determină doi factori de bază: extraversiunea (introversiunea) și neurotismul. Primul factor e bipolar și reprezintă caracteristica individual-psihologică a omului, extremele căreia corespund orientării personalității spre lumea exterioară (extraversiune) sau spre lumea subiectivă, lăuntrică (introversiune). Se consideră că extraverții sînt sociabili, impulsivi, flexibili și adaptabili. Introverții, din contra, sînt rezervați, pasivi, nesociabili și deseori întîmpină dificultăți de adaptare socială.

Factorul al doilea – neurotismul – stare ce caracterizează omul din punctul de vedere al stabilității emoționale, anxietății etc. Acest factor este, de asemenea, bipolar și formează o scală, la unul dintre

poli aflându-se persoanele stabile, adaptive, iar la celălalt – persoanele nestabile, neurotice și nonadaptive. Majoritatea oamenilor se află între acești doi poli, mai aproape de centru.

Intersecția acestor două caracteristici bipolare permite raportarea destul de netă a omului la unul din cele 4 tipuri temperamentale.

Chestionarul cuprinde 57 de întrebări la care subiectul trebuie să răspundă prin "Da" sau "Nu". Testul poate fi aplicat atât individual cât și colectiv.

FORMULARUL A*

Instrucțiuni: Citiți cu atenție fiecare întrebare și răspundeți prin *Da* sau *Nu* în funcție de faptul dacă conținutul ei corespunde sau nu corespunde cu felul Dvs. de a fi.

Este în interesul Dvs. să nu pierdeți prea mult timp cu nici o întrebare. Fiți atent, nu omiteți nici una. Nu există întrebări juste sau nejuste, prezentul chestionar constituie doar o măsură a modului în care Dvs. vă comportați.

1. Doriți adesea să fiți în situații care să vă stimuleze?
2. Aveți frecvent nevoie de prieteni care să vă înveselească?
3. Sînteți o persoană care, de obicei, nu-și face griji?
4. Vă este greu să acceptați un refuz?
5. Vă opriți pentru a vă gândi înainte de a face ceva?
6. Dacă promiteți că veți face ceva, vă țineți întotdeauna de cuvînt?
7. Vi se schimbă adesea dispoziția?

* *Teste de personalitate*, Institutul de Științe Pedagogice și Psihologice, Chișinău, 1993.

8. În general, vorbiți și acționați repede, fără a vă opri pentru a reflecta asupra lucrurilor?
9. Vă simțiți vreodată pur și simplu nefericit, fără motiv serios?
10. Ați face aproape orice cînd sînteți pus la ambiție?
11. Vă simțiți vreodată intimidat cînd doriți să vorbiți cu o persoană de sex opus de care vă simțiți atras?
12. Vi se întîmplă să vă pierdeți, din cînd în cînd, stăpînirea de sine și să vă înfuriați?
13. Acționați adesea la inspirația de moment?
14. Vă necăjiți adesea pentru lucruri pe care nu trebuie să le spuneți sau să le faceți?
15. Preferați, în general, să citiți în loc să vă întîlniți cu alți oameni?
16. Vă enervați cu ușurință?
17. Vă place să ieșiți des în oraș?
18. Vi se întîmplă să aveți, din cînd în cînd, gînduri și idei care nu v-ar plăcea să fie cunoscute de alții?
19. Vă simțiți uneori plin de vioiciune, iar alteori apatic?
20. Preferați să aveți prieteni puțini, dar aleși?
21. Deseori visați?
22. Cînd oamenii ridică vocea la Dvs. răspundeți și Dvs. în același mod?
23. Aveți adesea sentimente de vinovăție?
24. Considerați că toate obișnuințele Dvs. sînt bune și de dorit?
25. De obicei vă puteți destinde și petrece foarte bine cînd participați la o petrecere veselă?
26. Credeți despre Dvs. că sînteți foarte sensibil?
27. Cei din jur vă consideră foarte vioi?
28. După ce ați făcut un lucru important, vi se întîmplă frecvent să plecați cu sentimentul că ați fi putut să-l faceți mai bine?
29. Cînd sînteți cu alți oameni, sînteți în majoritatea cazurilor tăcut?
30. Bîrșiți cîteodată?
31. Vi se întîmplă să nu puteți dormi din cauza unor idei care vă preocupă?
32. Dacă doriți să vă informați asupra unei probleme, preferați să o aflați într-o carte, în loc să discutați cu cineva despre acest lucru?
33. Aveți vreodată palpitații sau o greutate pe inimă?
34. Vă place genul de muncă în care trebuie să fiți atent?
35. Aveți crize de tremurături și frisoane?
36. Ați declara întotdeauna la vamă tot ce aveți dacă ați ști că nu v-ar fi prins niciodată?
37. Vă displace să fiți într-o adunare (societate) în care oamenii joacă feste unul altuia?

38. Sînteți o persoană iritabilă?
39. Vă place să acționați rapid?
40. Vă frămîntați în legătură cu anumite lucruri îngrozitoare care s-ar putea întîmpla?
41. Sînteți lent și lipsit de grabă în felul Dvs. de a vă mișca?
42. Întîrziati deseori la înțîlnire sau la serviciu?
43. Aveți deseori coșmaruri?
44. Vă place atît de mult să discutați încît intrați cu ușurință în vorbă și cu necunoscuți?
45. Aveți junghiuri sau dureri?
46. Dacă n-ați fi majoritatea timpului printre oameni, v-ați considera nefericit?
47. Vă considerați a fi o persoană nervoasă?
48. Din toți oamenii pe care îi cunoașteți, sînt unii care categoric nu vă plac?
49. Considerați că aveți suficientă încredere în Dvs.?
50. Puteți fi cu ușurință jignit cînd oamenii vă găsesc defecte personale sau greșeli în muncă?
51. Vă vine greu să vă distrați la o petrecere însuflețită?
52. Sînteți frămîntat de sentimente de inferioritate?
53. Vă vine ușor să înviorați o petrecere plictisitoare?
54. Vorbiți cîteodată despre lucruri despre care nu aveți informații suficiente?
55. Sînteți îngrijorat în legătură cu sănătatea Dvs.?
56. Vă place să faceți farse altora?
57. Suferiți de insomnie?

FORMULARUL B

(Poate fi utilizat pentru testarea repetată a aceluiași subiect)

1. Vă place ca în jurul Dvs. să fie agitație?
2. Aveți vreodată sentimentul de neliniște că vreți ceva, dar nu știți ce anume?
3. Aveți aproape întotdeauna un răspuns „pregătit” cînd vi se adresează cineva?
4. Vă simțiți cîteodată fericit, cîteodată trist, fără motiv real?
5. Stați de obicei retras la petreceri și reuniuni?
6. În copilărie făceați întotdeauna ceea ce vi se spunea să faceți, imediat și fără murmur?
7. Sînteți cîteodată morocănos?
8. Cînd sînteți antrenat într-o ceartă, preferați să discutați pentru a o lichida, sau să tăceți așteptînd să treacă furtuna?
9. Sînteți capricios?
10. Vă place societatea oamenilor?
11. Aveți frecvent insomnii din cauza grijilor?
12. Vă supărați cîteodată?
13. Credeți că sînteți un om norocos?

14. Vi se întîmplă frecvent să vă hotărîți prea tîrziu?
15. Vă place să lucrați singur?
16. Vă simțiți frecvent apatic și obosit fără motiv serios?
17. Sînteți vioi?
18. Rîdeți cînd auziți o glumă necuviincioasă?
19. Vă simțiți adesea „sătul pînă în gît”?
20. Vă simțiți cel mai bine în hainele de toate zilele?
21. Vi se întîmplă adesea să vă fugă gîndurile cînd încercați să rezolvați cu atenție un lucru?
22. Puteți să vă formulați repede gîndurile?
23. Rămîneți adesea „dus pe gînduri”?
24. Nu aveți nici un fel de prejudecăți?
25. Vă plac păcălelile, festele?
26. Vă gîndiți frecvent la trecutul Dvs.?
27. Vă place foarte mult mîncarea bună?
28. Cînd sînteti supărat, simțiți nevoia să vorbiți cu un prieten despre supărarea Dvs.?
29. Vă împotriviți colectei de bani în scopul unei cauze bune?
30. Vă lăudați puțin cîteodată?
31. Sînteti susceptibil în anumite privințe?
32. Preferați să stați acasă singur în loc să mergeți la o petrecere?
33. Vi se întîmplă vreodată să fiți atît de agitat încît să nu puteți sta prea multă vreme pe scaun?
34. Vă place să vă planificați acțiunile cu mult timp înainte?
35. Aveți amețeli?
36. Răspundeți întotdeauna la o scrisoare adresată personal Dvs. cît mai repede posibil după primirea ei?
37. De obicei puteți rezolva lucrurile mai bine gîndindu-vă la ele singur, decît dacă le discutați cu alții?
38. Vi se taie vreodată răsufierea fără a fi executat o muncă grea?
39. Nu vă deranjează să lăsați lucrurile „așa cum sînt”?
40. Suferiți de nervi?
41. Preferați să planificați munca sau s-o executați efectiv?
42. Vi se întîmplă cîteodată să amînați pe mîine ceea ce trebuie să faceți azi?
43. Vă simțiți neliniștit atunci cînd vă aflați în ascensor, avion, tuneluri?
44. Cînd vă împrieteniți cu cineva, Dvs. aveți prima inițiativă?
45. Aveți dureri de cap violente?
46. Aveți, în general, convingerea că lucrurile se vor aranja de la sine și că, într-un fel sau altul, totul va ieși bine pînă la sfîrșit?

47. Adormiți greu la ora culcării?
48. Considerați că este necesar, în anumite situații, să ascundeți adevărul?
49. Rostiți câteodată primul lucru care vă vine în minte?
50. Vă frământați prea mult după o întâmplare neplăcută?
51. Sînteți de obicei un om „închis” în raporturile cu ceilalți, cu excepția prietenilor foarte apropiați?
52. Intrați des în încurcătură din cauză că acționați fără să vă gândiți?
53. Vă place să faceți glume și să povestiți anecdote prietenilor?
54. Preferați să câștigați la jocuri de noroc?
55. Vă simțiți adesea nesigur pe Dvs. în prezența superiorilor?
56. Cînd șansele sînt împotriva Dvs. sînteți de obicei de părere că merită să riscați?
57. Aveți frecvent crampe la stomac înaintea unui eveniment important?

Tabelul de mai jos redă cheia răspunsurilor semnificative pentru factorii: „sinceritate”, „extraversiune/introversiune”, „neurotism”. Fiecare răspuns al subiectului ce corespunde cu cheia de mai jos se egalează cu 1 punct.

Sinceritate:

Răspunsurile „Da” la întrebările 6, 24, 36. Răspunsurile „Nu” la întrebările 12, 18, 30, 42, 48, 54.

Extraversiune/Introversiune:

Răspunsurile „Da” la întrebările 1, 3, 8, 10, 13, 17, 22, 25, 27, 39, 44, 46, 49, 53, 56.

Răspunsurile „Nu” la întrebările 5, 15, 20, 29, 32, 34, 37, 42, 51.

Neurotism:

Răspunsurile „Da” la întrebările 2, 4, 7, 9, 11, 14, 16, 19, 21, 23, 26, 28, 31, 33, 35, 38, 40, 43, 45, 47, 50, 52, 55, 57.

Modul de interpretare a factorului „sinceritate”

Expresie numerică	Interpretarea
0-3	sincer
4-6	situativ
7-9	nesincer*

Modul de interpretare a factorilor „extraversiune/introversiune” și „neurotism”.

Expr. numer.	0-2	13-6	7-10	11-14	15-18	19-22	23-24
Extraversiune/ Introversiune	Supraintrovert	Introvert	Introvert potențial	Ambivert	Extravert potențial	Extravert	Supraextravert
Neurotism	Supraconcordant	Concordant	Concordant potențial	Normostemie	Discordant potențial	Discordant	Supradiscordant

* În cazul de față este vorba doar despre gradul de sinceritate referitor la răspunsuri și nicidecum despre nesinceritate ca trăsătură de personalitate.

Prin structura temperamentului înțelegem caracterul legăturilor psihofiziologice ale însușirilor ordonate într-un sistem și care formează tipurile principale de comportament.

Colicul este o persoană emotivă, impulsivă, acționează cu mult entuziasm și fervoare, răspunde prompt și se caracterizează printr-o sensibilitate mică. Fiind activ, dar neavînd suficientă răbdare pentru a duce la bun sfîrșit însărcinările delegate, el încearcă să le evite. În schimb, atenția lui este bine organizată, cu distribuție relativă și o mare putere de concentrare.

Sangvinicul posedă o capacitate de muncă sporită. El dă dovadă de o concentrare puternică a atenției, a memoriei și gândirii atunci cînd activitatea este interesantă și variată, de adaptabilitate la noi condiții, de echilibru psihic în situații dificile. Elevii cu un asemenea tip de temperament sînt activi, vioi, mobili, energici.

Persoanele flegmatice sînt tenace, perseverente, atente la detalii și cu o forță interioară deosebită. Lor le este specific un nivel scăzut al activismului, de aceea uneori este nevoie de intervenția celor din jur pentru a le trezi interesul, motivația. Elevii flegmatici se adaptează dificil la situații noi, memorează greu materialul predat.

Melancolicul are o lume interioară distinctă, cu trăiri profunde și sensibilitate ridicată. Cu toate acestea, este nehotărît, retras, timid, obosește repede, distribuția atenției fiind mică. Melancolicul suferă mult în urma insucceselor și a unor glume făcute pe seama lui, fapt ce îi inspiră neîncredere în sine. El se izolează de colectiv, iar în anumite situații devine astenic.

Acțiunile profesorilor trebuie să fie adecvate temperamentelor elevilor. O observație făcută sangvinicului îl ordonează, pe melancolic însă îl întristează. Cînd răspunde la lecții, flegmaticul vorbește încet, creînd impresia că nu a învățat tema.

Actualmente, cea mai credibilă teorie în domeniu susține că la determinarea temperamentului un rol primordial îi revine sistemului nervos central, care asigură coordonarea integrală a tuturor proceselor organice și dictează atitudinea comportamentală.

În psihologie se evidențiază existența a trei însușiri fundamentale ale sistemului nervos central:

- forța sau energia;
- mobilitatea (exprimată în viteza de reacție);
- echilibrul (excitația și inhibiția).

Prin combinarea acestor însușiri putem delimita patru tipuri de sistem nervos, aflate într-o relativă corespondență cu cele patru tipuri de temperament. Tipul puternic, neechilibrat, excitabil corelează cu temperamentul coleric; cel puternic, echilibrat, mobil se exprimă în temperamentul sangvinic; tipul echilibrat, inert în temperamentele slabe: flegmatic și melancolic.

Tipul sistemului nervos este înăscut și stabil de-a lungul vieții, temperamentul însă se dezvoltă sub acțiunea condițiilor de viață. În activitatea pedagogică cunoașterea temperamentului elevilor este necesară, deoarece formarea unor sisteme de lucru se produce diferit (în raport cu fiecare obiectiv educațional).

Impunerea unui program de muncă dur melancolicului poate avea un impact negativ, accentuându-i instabilitatea afectivă și favorizând apariția depresiei, în timp ce asupra sangvinicului acesta poate avea un efect mobilizator. Făcând observații asupra tipului de temperament al elevei X, cu o emotivitate redusă, mimică neexpresivă, timidă și nehotărâtă, am stabilit că ea manifesta trăsăturile tipice temperamentului melancolic. Studiarea formării stereotipurilor dinamicii a arătat că eleva are un sistem nervos puternic, echilibrat și mobil, adică are un temperament sangvinic. "Mascarea" temperamentului s-a datorat climatului în care a crescut. Acordându-i la lecții mai multă atenție, ea a început să manifeste trăsăturile temperamentului sangvinic. Astfel, însușirile sistemului nervos sînt potențiale, uneori neexteriorizate, fiind dependente de condițiile mediului.

Conform clasificării lui Eysenck, după criteriul intro/extraversiunii, flegmaticii și melancolicii sînt introvertiți. După criteriul stabilității-instabilității psihice, melancolicii și colericii sînt instabili, în timp ce flegmaticii și sangvinicii sînt stabili. P.Popescu-

Neveanu susține că, dacă s-ar lua în considerație toate variantele de combinare a celor trei însușiri, tipurile temperamentale ar fi, în realitate, în număr mai mare de patru.

Ar fi de dorit ca profesorii să realizeze o educație nuanțată a elevilor. Astfel, colericului urmează să i se canalizeze potențialul într-o direcție creatoare, asigurându-i-se o severă organizare a activității. În cazul sangvinicului se va pune accentul pe formarea unor interese și pe stabilirea domeniului în care să persevereze. Flegmaticului i se va stimula energia, îi vor fi cultivate preocupări cît mai variate; melancolicului i se va insufla încredere în forțele proprii și va fi susținut în permanență cu căldură și atenție. Pentru a interveni în situații dificile și conflictuale, profesorii ar trebui să fie comunicabili și deschiși cu elevii care au nevoie de ajutor, să dea dovadă de empatie, să le descopere calitățile și să-i ajute să se afirme.

Atît pedagogii cît și psihologii școlari își vor orienta eforturile spre a-l face pe fiecare elev să-și cunoască esența, realizînd astfel dezideratul „cunoaște-te pe tine însuși”.

Depistarea timpurie a tipului de temperament, înțelegerea particularităților și posibilităților de manifestare ale acestuia în condiții concrete vor contribui atît la prevenirea evoluției unor devieri psihice cît și la dezvoltarea personalității elevilor.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Cosmovici, A., *Psihologie. Compediu pentru bacalaureat și admiteri în facultate*, Iași, 1989.
2. Dudu, C.; Popescu-Neveanu, P., *Psihologia și etica profesională*, București, 1995.
3. Popescu-Neveanu, P., *Psihologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991.
4. Коломинский, Я.Л., *Человек: психология*, Просвещение, Москва, 1986.

Roman COPĂCEANU

“Ceea ce a fost să descoperi singur îți lasă în minte o urmă pe care poți păși din nou când se ivește nevoia”.
(G.C.Lichtenberg)

Metoda *proiectului* (**Project method**), inițiată de J.Dewey și fundamentată pe principiul învățării prin acțiune practică, cu finalizare reală, reprezintă o probă de evaluare sumativă, care vizează măsurarea unui set mai mare de capacități ale elevului.

De regulă, *proiectul* este inițiat în clasă, prin definirea, explicarea și înțelegerea sarcinii – eventual și prin începerea realizării acesteia – continuă acasă pe parcursul a citorva zile sau săptămâni – timp în care elevul se consultă permanent cu profesorul și este încheiat tot în clasă, prin prezentarea în fața colegilor a unui raport asupra rezultatelor obținute, a produsului realizat. Proiectul poate fi realizat individual sau în grup. Titlurile/subiectele vor fi alese la început de profesor, iar după familiarizarea elevilor cu acest tip de activitate, aceștia vor propune variante proprii.

În situația dată este foarte important ca elevii:

- să manifeste interes pentru subiectul respectiv;
- să știe sursele de informare și materialele necesare;
- să dorească să creeze un produs de care să fie mândri;
- să nu aleagă un subiect arhicunoscut;

Aplicații ale metodei proiectului în cadrul orelor de matematică

- să aibă părinți înțelegători și preocupați de dezvoltarea copiilor lor.

Printre capacitățile evaluate la realizarea *proiectului* enumerăm:

- aplicarea metodelor de lucru;
- utilizarea bibliografiei corespunzătoare;
- folosirea materialului și echipamentului adecvat;
- organizarea problemei;
- generalizarea problemei;
- corectitudinea soluției;
- sistematizarea materialului într-un raport;
- calitatea prezentării;
- acuratețea executării.

Pentru a stabili strategia de evaluare a *proiectului*, profesorul trebuie să clarifice, în colaborare cu elevii, următoarele aspecte:

1. Se va evalua procesul, produsul sau ambele?
2. Care va fi rolul profesorului: de evaluator al desfășurării proiectului sau doar al produsului?
3. Materialele necesare vor fi oferite de profesor sau vor fi procurate/realizate de elevi (ca parte a sarcinii), fiind ulterior evaluate?
4. Vor fi programate activități intermediare de profesor (de exemplu, prezentarea unui plan preliminar)? Se vor stabili anumite standarde pentru realizarea produsului sau pentru prezentarea raportului?

ETAPELE ELABORĂRII UNUI PROIECT:

1. Alegerea temei.
2. Planificarea activității:
 - stabilirea obiectivelor;
 - formarea grupurilor;
 - selectarea subiectului de către fiecare elev/grup;

- distribuirea responsabilităților în cadrul grupului;
 - identificarea surselor de informare (manuale, reviste de specialitate, persoane avizate).
3. Cercetarea propriu-zisă.
 4. Elaborarea materialelor.
 5. Prezentarea rezultatelor cercetării și/sau a materialelor create.
 6. Evaluarea:
 - cercetării în ansamblu;
 - modului de lucru;
 - produsului realizat.

Prezentăm în continuare *Metoda proiectului* pe un exemplu la clasa a X-a, profil real, avînd ca scop îmbunătățirea activității desfășurate în timpul orelor de curs.

I. Alegerea temei

În calculul algebric întîlnim des procesul de restrîngere în pătratul unui binom. Pornind de la afirmația că în mulțimea numerelor reale o sumă de pătrate a unor expresii este egală cu zero, dacă și numai dacă toate expresiile sînt zero, sau analitic:

$$f_1^2(x) + f_2^2(x) + \dots + f_n^2(x) = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} f_1(x) = 0 \\ f_2(x) = 0 \\ \dots \\ f_n(x) = 0 \end{cases} (*)$$

Unde și cum poate fi utilizată această propoziție? De aici și tema proiectului: *Un procedeu rațional de calcul algebric*.

II. Desfășurarea activităților

Obiectivul: Utilizarea afirmației “În mulțimea numerelor reale o sumă de pătrate a unor expresii este egală cu zero, dacă și numai dacă toate expresiile sînt zero”, în rezolvarea unui tip de probleme.

Formarea grupurilor: Clasa a fost împărțită în 5 echipe a câte cinci elevi.

Alegerea subiectului de către fiecare grup:

Grupul întîi rezolvă ecuații cu cîteva variabile, utilizînd afirmația (*).

Grupul al doilea studiază, selectează și rezolvă prin procedeu stabilit ecuații iraționale.

Grupul al treilea rezolvă sisteme de ecuații.

Grupul al patrulea selectează, rezolvă și compune ecuații transcendente.

Grupul al cincilea rezolvă probleme de geometrie (determinarea unor elemente ale figurilor geometrice; calculul ariilor, volumelor etc.).

Distribuirea responsabilităților în cadrul grupului:

Secretarul – notează opiniile membrilor din grupul său.

Moderatorul – facilitează participarea membrilor grupului la discuții.

Raportorul – prezintă rezultatul activității grupului.

Cronometrul – urmărește încadrarea în timp.

Observatorul – evaluează activitatea elevilor în grup.

Identificarea surselor de informare: se studiază manualele, revista *Foaia matematică*, culegeri de probleme indicate cu titluri și autori din biblioteci.

Fiecare grup, în baza sarcinilor stabilite, selectează, analizează, rezolvă sau compune exerciții și probleme pentru subiectul ales.

III. Realizarea proiectului se va produce în decurs de trei săptămîni.

IV. Repartizarea materialelor

Fiecare grup prezintă pe postere în fața colegilor produsul realizat (4-5 exemple).

Vă propunem în continuare produsul realizat de fiecare grup în baza unui experiment efectuat în Liceul Teoretic Cărpineni, jud. Lăpușna.

Grupul întîi a rezolvat ecuații cu cîteva variabile.

Să se rezolve în mulțimea numerelor reale ecuațiile:

$$1) \quad 4x^2 - 4x - 4\sqrt{y} + y + 5 = 0$$

Soluție: Efectuînd transformări, se va obține:

$$\begin{aligned} 4x^2 - 4x - 4\sqrt{y} + y + 5 &= 0 \Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow (2x-1)^2 + (2-\sqrt{y})^2 &= 0 \Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow \begin{cases} 2x-1=0 \\ \sqrt{y}=2 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x=\frac{1}{2} \\ y=4. \end{cases} \end{aligned}$$

Răspuns: $x = \frac{1}{2}, y = 4$.

$$2) \quad x^2 + y^2 + \frac{1}{x^2} + \frac{1}{y^2} = 4.$$

Soluție: Evident $x \neq 0, y \neq 0$.

În membrul stîng, separăm pătratele binoamelor.

Avem consecutiv

$$\begin{aligned} \left(x^2 - 2 \cdot x \cdot \frac{1}{x} + \frac{1}{x^2}\right) + 4 + \left(y^2 - 2 \cdot y \cdot \frac{1}{y} + \frac{1}{y^2}\right) &= 4 \Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow \left(x - \frac{1}{x}\right)^2 + \left(y - \frac{1}{y}\right)^2 &= 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x - \frac{1}{x} = 0 \\ y - \frac{1}{y} = 0 \end{cases} \Leftrightarrow \end{aligned}$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x^2 = 1 \\ y^2 = 1 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} \begin{cases} x = 1 \\ x = -1 \end{cases} \\ y^2 = 1 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} \begin{cases} x = 1 \\ x = -1 \end{cases} \\ \begin{cases} y^2 = 1 \\ y^2 = 1 \end{cases} \end{cases} \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} \begin{cases} x = 1 \\ y = 1 \\ y = -1 \end{cases} \\ \begin{cases} x = -1 \\ y = 1 \\ y = -1 \end{cases} \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} \begin{cases} x = 1 \\ y = 1 \\ y = -1 \end{cases} \\ \begin{cases} x = -1 \\ y = 1 \\ y = -1 \end{cases} \end{cases}$$

Răspuns: $S = \{(1;1); (1;-1); (-1;1); (-1;-1)\}$.

3) $x^4 - 2x^3 + x^2 + y^2 - 4y + 4 = 0$

Soluție: În urma transformărilor se obține:

$$x^2(x^2 - 2x + 1) + y^2 - 4y + 4 = 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow x^2(x-1)^2 + (y-2)^2 = 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x^2(x-1)^2 = 0 \\ (y-2)^2 = 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x(x-1) = 0 \\ y-2 = 0 \end{cases} \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x = 0 \\ x = 1 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} \begin{cases} x = 0 \\ y = 2 \end{cases} \\ \begin{cases} x = 1 \\ y = 2 \end{cases} \end{cases}$$

Răspuns: $S = \{(0;2); (1;2)\}$.

4) $(x-y)^2 + (x+y+1)^2 + x^2 + y^2 + z^2 - 2xy + 2xz + 2yz = 0$.

Soluție: Observăm că

$$x^2 + y^2 + z^2 - 2xy + 2xz - 2yz = (x-y+z)^2, \text{ deci}$$

$$(x-y)^2 + (x+y+1)^2 + (x-y+z)^2 = 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x-y=0 \\ x+y+1=0 \\ x-y+z=0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x=y \\ 2x+1=0 \\ z=0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = -\frac{1}{2} \\ y = -\frac{1}{2} \\ z = 0 \end{cases}$$

Răspuns: $S = \left\{ \left(-\frac{1}{2}; -\frac{1}{2}; 0 \right) \right\}$.

5) $\frac{x^2}{4004} + \frac{y^2}{4006} - x - y + \frac{4005}{2} = 0$.

Soluție: Ecuația este echivalentă cu ecuațiile ce urmează:

$$4006x^2 + 4004y^2 - 4004 \cdot 4006 \cdot x - 4004 \cdot 4006 \cdot y + 4004 \cdot 4006 \cdot \frac{4005}{2} = 0 \Leftrightarrow 4006(x^2 - 4004x + 2002^2) + 4004(y^2 - 4006y + 2003^2) = 0 \Leftrightarrow 4006(x-2002)^2 + 4004(y-2003)^2 = 0 \Leftrightarrow \frac{(x-2002)^2}{4004} + \frac{(y-2003)^2}{4006} = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x = 2002 \\ y = 2003 \end{cases}$$

Răspuns: $x=2002; y=2003$.

Grupul al doilea a rezolvat ecuații iraționale.

Să se rezolve în mulțimea numerelor reale ecuațiile:

1) $\sqrt{1+y^2} + \sqrt{1+x^2} = \sqrt{4+x^2+y^2}$.

Soluție: Observăm că ambii membri ai ecuației iau valori nenegative și ecuația propusă este echivalentă cu ecuațiile:

$$\begin{aligned} (\sqrt{1+y^2} + \sqrt{1+x^2})^2 &= (\sqrt{4+x^2+y^2})^2 \Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow 1+y^2 + 2\sqrt{(1+y^2)(1+x^2)} + 1+x^2 &= \\ = 4+x^2+y^2 \Leftrightarrow \sqrt{(1+y^2)(1+x^2)} &= 1 \Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow (1+x^2)(1+y^2) = 1 \Leftrightarrow x^2 + y^2 + x^2y^2 &= 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x = 0 \\ y = 0 \end{cases} \end{aligned}$$

Răspuns: $S = \{(0;0)\}$.

2) $\frac{36}{\sqrt{x-2}} + \frac{4}{\sqrt{y-1}} = 28 - 4\sqrt{x-2} - \sqrt{y-1}$.

Soluție: DVA este determinat de $x > 2, y > 1$. Avem:

$$\begin{aligned} 4\sqrt{x-2} + \frac{36}{\sqrt{x-2}} + \sqrt{y-1} + \frac{4}{\sqrt{y-1}} &= 28 \Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow \left(2\sqrt{x-2} - \frac{6}{\sqrt{x-2}} \right)^2 + 24 + \left(\sqrt{y-1} - \frac{2}{\sqrt{y-1}} \right)^2 &+ \\ + 4 = 28 \Leftrightarrow \left(2\sqrt{x-2} - \frac{6}{\sqrt{x-2}} \right)^2 &+ \\ + \left(\sqrt{y-1} - \frac{2}{\sqrt{y-1}} \right)^2 = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} 2\sqrt{x-2} = \frac{6}{\sqrt{x-2}} \\ \sqrt{y-1} = \frac{2}{\sqrt{y-1}} \end{cases} \Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow \begin{cases} \sqrt{x-2} = 3 \\ \sqrt{y-1} = 2 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = 11 \\ y = 5 \end{cases} \end{aligned}$$

Răspuns: $S = \{(11;5)\}$.

3) $\sqrt{x_1-1} + \sqrt{2(x_2-2)} + \dots + \sqrt{n(x_n-n)} = \frac{1}{2}(x_1 + x_2 + \dots + x_n), n \in \mathbb{N}^*$.

Soluție. DVA este determinat de $x_1 \geq 1, \dots, x_n \geq n$.

Ecuatia propusă este echivalentă cu ecuațiile:

$$\begin{aligned} & (\sqrt{x_1 - 1})^2 - 2\sqrt{x_1 - 1} + 1 + (\sqrt{2(x_2 - 2)})^2 - \\ & - 2\sqrt{2(x_2 - 2)} + (\sqrt{2})^2 + \dots + (\sqrt{n(x_n - n)})^2 - \\ & - 2\sqrt{n(x_n - n)} + (\sqrt{n})^2 = 0 \Leftrightarrow (\sqrt{x_1 - 1} - 1)^2 + \\ & + (\sqrt{x_2 - 2} - \sqrt{2})^2 + \dots + (\sqrt{x_n - n} - \sqrt{n})^2 = 0 \Leftrightarrow \\ & \Leftrightarrow \begin{cases} \sqrt{x_1 - 1} = 1 \\ \sqrt{x_2 - 2} = \sqrt{2} \\ \dots\dots\dots \\ \sqrt{x_n - n} = \sqrt{n} \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x_1 = 1 \\ x_2 = 4 \\ \dots\dots\dots \\ x_n = 2n \end{cases} \end{aligned}$$

4) $\sqrt{x} + \sqrt{y-1} + \sqrt{z-2} = \frac{x+y+z}{2}$.

Soluție: Reieșind din existența rădăcinii pătrate, avem condițiile:

$$\begin{cases} x \geq 0 \\ y \geq 1. \\ z \geq 2 \end{cases}$$

Notăm $\sqrt{x} = a \geq 0$; $\sqrt{y-1} = b \geq 0$ și $\sqrt{z-2} = c \geq 0$, de unde $x = a^2$, $y = b^2 + 1$, $z = c^2 + 2$. În aceste condiții și notații din ecuația 4) se obține:

$$\begin{aligned} a^2 + b^2 + 1 + c^2 + 2 &= 2a + 2b + 2c \Leftrightarrow a^2 - 2a + 1 + b^2 - \\ - 2b + 1 + c^2 - 2c + 1 &= 0 \Leftrightarrow (a-1)^2 + (b-1)^2 + \\ + (c-1)^2 &= 0 \Leftrightarrow \begin{cases} a = 1 \\ b = 1 \\ c = 1. \end{cases} \end{aligned}$$

Utilizând notațiile, obținem

$$\begin{cases} \sqrt{x} = 1 \\ \sqrt{y-1} = 1 \\ \sqrt{z-2} = 1 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = 1 \\ y = 2 \\ z = 3. \end{cases}$$

Răspuns: $S = \{(1; 2; 3)\}$.

Grupul al treilea a selectat și a rezolvat sisteme de ecuații.

Să se rezolve în mulțimea numerelor reale sistemele de ecuații:

1) $\begin{cases} x^2 + y^2 + z^2 = 3 \\ xy + xz + yz = 3. \end{cases}$

Soluție: Înmulțim fiecare membru al ambelor ecuații cu 2 și apoi le scădem, obținând

$$(x - y)^2 + (y - z)^2 + (z - x)^2 = 0,$$

de unde $x = y = z$. Din prima ecuație se obține $x = \pm 1$. Soluțiile sistemului dat sînt: $(1; 1; 1)$, $(-1; -1; -1)$.

2) $\begin{cases} 10x^2 + 5y^2 + 13z^2 = 12xy + 4xz + 6yz \\ x^5 + y^5 + z^5 = 276. \end{cases}$

Soluție: Scriem prima ecuație din sistem sub forma $(3x - 2y)^2 + (x - 2z)^2 + (y - 3z)^2 = 0$, de unde se obține $x = 2z$, $y = 3z$. Înlocuind aceste expresii în a doua ecuație, obținem $z = 1$. Soluția sistemului, deci, este tripletul: $(2; 3; 1)$.

3) $\begin{cases} x^2 + \frac{1}{y^2} = z + \frac{1}{u} \\ y^2 + \frac{1}{z^2} = u + \frac{1}{x} \\ z^2 + \frac{1}{u^2} = x + \frac{1}{y} \\ u^2 + \frac{1}{x^2} = y + \frac{1}{z} \end{cases}$

Soluție: Se adună ecuațiile, membru cu membru și obținem

$$\begin{aligned} & \frac{(x-1)^2(x^2+x+1)}{x^2} + \frac{(y-1)^2(y^2+y+1)}{y^2} + \\ & + \frac{(z-1)^2(z^2+z+1)}{z^2} + \frac{(u-1)^2(u^2+u+1)}{u^2} = 0, \end{aligned}$$

iar de aici, întrucît $a^2 + a + 1 \geq 0, \forall a \in \mathbb{R}$ avem $x = y = z = u = 1$. Răspuns: $S = \{(1; 1; 1; 1)\}$.

4) $\begin{cases} \frac{2x^2}{1+x^2} = y \\ \frac{2y^2}{1+y^2} = z \\ \frac{2z^2}{1+z^2} = x \end{cases}$

Soluție: Observăm soluția banală $x = y = z = 0$. Vom determina soluțiile nenule, evident, pozitive. Sistemul dat se mai scrie

$$\begin{cases} \frac{1}{y} = \frac{1}{2} \left(1 + \frac{1}{x^2} \right) \\ \frac{1}{z} = \frac{1}{2} \left(1 + \frac{1}{y^2} \right) \\ \frac{1}{x} = \frac{1}{2} \left(1 + \frac{1}{z^2} \right) \end{cases}$$

Notăm $\frac{1}{x} = a$, $\frac{1}{y} = b$, $\frac{1}{z} = c$ și obținem

$$\begin{cases} 2b = 1 + a^2 \\ 2c = 1 + b^2 \\ 2a = 1 + c^2 \end{cases}$$

Adunând membru cu membru ecuațiile ultimului sistem, obținem: $(a-1)^2 + (b-1)^2 + (c-1)^2 = 0$, de unde $a=b=c=1$ sau $x=y=z=1$.

Răspuns: $S = \{(0;0;0); (1;1;1)\}$.

Grupul al patrulea a selectat, a rezolvat și a prezentat soluțiile următoarelor ecuații transcendente.

Să se rezolve în mulțimea numerelor reale ecuațiile:

1) $\ln^2\left(x + \frac{1}{2}\right) + \ln^2 \sin \pi x = 0$.

Soluție:

$$\ln^2\left(x + \frac{1}{2}\right) + \ln^2 \sin \pi x = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} \ln\left(x + \frac{1}{2}\right) = 0 \\ \ln \sin \pi x = 0 \end{cases} \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x + \frac{1}{2} = 1 \\ \sin \pi x = 1 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = \frac{1}{2} \\ \sin \frac{\pi}{2} = 1 \end{cases} \Leftrightarrow x = \frac{1}{2}.$$

Răspuns: $S = \left\{\frac{1}{2}\right\}$.

2) $x^2 + 6x \sin(xy) + 9 = 0$.

Soluție: Reprezentăm

$$9 = 9 \cdot 1 = 9(\sin^2(xy) + \cos^2(xy)).$$

Ecuația se transformă astfel:

$$\begin{aligned} (x + 3 \sin(xy))^2 + (3 \cos(xy))^2 = 0 &\Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow \begin{cases} x + 3 \sin(xy) = 0 \\ \cos(xy) = 0 \end{cases} &\Leftrightarrow \begin{cases} x + 3 \sin(xy) = 0 \\ \sin(xy) = \pm 1 \end{cases} &\Leftrightarrow \end{aligned}$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x + 3 \sin(xy) = 0 \\ \sin(xy) = 1 \\ \sin(xy) = -1 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = -3 \\ \sin(3y) = 1 \\ x = 3 \\ \sin(3y) = -1 \end{cases} \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x = -3 \\ y = \frac{\pi}{6} + \frac{2\pi k}{3}, k \in \mathbb{Z} \\ x = 3 \\ y = -\frac{\pi}{6} + \frac{2\pi l}{3}, l \in \mathbb{Z} \end{cases}$$

Răspuns:

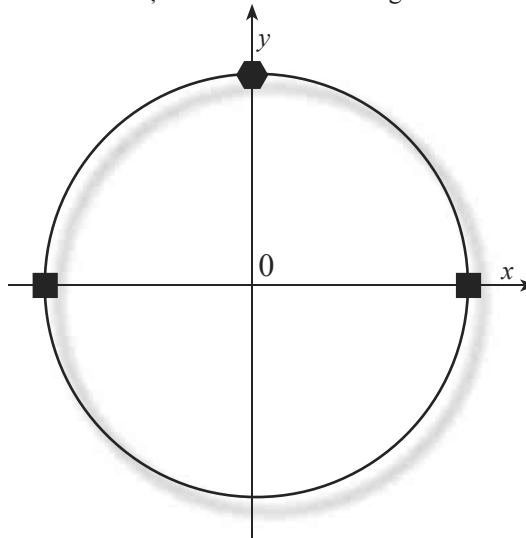
$$S = \left\{ \left(-3; \frac{\pi}{6} + \frac{2\pi k}{3} \mid k \in \mathbb{Z} \right); \left(3; -\frac{\pi}{6} + \frac{2\pi l}{3} \mid l \in \mathbb{Z} \right) \right\}.$$

3) $x^2 - 4x + 4 + \log_4^2 \cos \pi x = 0 \Leftrightarrow (x-2)^2 + \log_4^2 \cos \pi x = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x-2=0 \\ \log_4 \cos \pi x = 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x=2 \\ \cos \pi x = 1 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x=2 \\ \cos 2\pi = 1 \end{cases} \Leftrightarrow x=2.$

Răspuns: $S = \{2\}$.

4) $\sin^2 x + \log_{\frac{1}{3}}^2 \operatorname{tg} \frac{x}{2} = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} \sin x = 0 \\ \log_{\frac{1}{3}} \operatorname{tg} \frac{x}{2} = 0 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = \pi n, n \in \mathbb{Z} \\ \operatorname{tg} \frac{x}{2} = 1 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = \pi n, n \in \mathbb{Z} \\ \frac{x}{2} = \frac{\pi}{4} + \pi k, k \in \mathbb{Z} \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x = \pi n, n \in \mathbb{Z} \\ x = \frac{\pi}{2} + 2\pi k, k \in \mathbb{Z} \end{cases}$

Selectăm soluțiile utilizând cercul trigonometric:

Răspuns: $S = \emptyset$.

Grupul al cincilea a prezentat aplicații în geometrie.

1) Determinați tipul triunghiului, dacă laturile lui a, b , și c satisfac relația:

$$50 + a^2 + b^2 + c^2 = 2(3a + 4b + 5c).$$

Soluție. Rezolvăm ecuația:

$$a^2 - 6a + 9 + b^2 - 8b + 16 + c^2 - 10c + 25 = 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow (a-3)^2 + (b-4)^2 + (c-5)^2 = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} a = 3 \\ b = 4 \\ c = 5. \end{cases}$$

Conform teoremei reciproce teoremei lui Pitagora conchidem că triunghiul este dreptunghic în C .

- 2) Să se arate că paralelipipedul dreptunghic, dimensiunile căruia a , b și c satisfac relația $a^2 + b^2 + c^2 = (ab + bc + ac)$, este un cub.

Soluție:

$$\begin{aligned} a^2 + b^2 + c^2 &= (ab + bc + ac) \cdot 2 \Leftrightarrow a^2 - 2ab + b^2 + \\ &+ b^2 - 2bc + c^2 + a^2 - 2ac + c^2 = 0 \Leftrightarrow \\ &\Leftrightarrow (a-b)^2 + (b-c)^2 + (a-c)^2 = 0 \Leftrightarrow a = b = c, \end{aligned}$$

deci, paralelipipedul este un cub.

- 3) Determinați aria dreptunghiului, la care laturile lui a și b satisfac relația:

$$a^2 + b + 3 = 2\sqrt{2}a + 2\sqrt{b}.$$

Soluție: Relația dată se mai scrie:

$$\begin{aligned} a^2 - 2\sqrt{2}a + 2 + b - 2\sqrt{b} + 1 &= 0 \Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow (a - \sqrt{2})^2 + (\sqrt{b} - 1)^2 &= 0, \end{aligned}$$

de unde $a = \sqrt{2}$, $b = 1$.

Prin urmare $S = ab = \sqrt{2}(\text{un})^2$.

- 4) Calculați volumul paralelipipedului dreptunghic de dimensiuni a , b și c care verifică relația $12a + 15b + 16c = 625$ și lungimea diagonalei este 25.

Soluție: Notăm x – diagonala paralelipipedului dreptunghic, atunci $x^2 = a^2 + b^2 + c^2$.

Din condițiile problemei avem:

$$\begin{aligned} 12a + 15b + 16c &= 25^2 \text{ sau} \\ 12a + 15b + 16c &= x^2 \Leftrightarrow 12a + 15b + 16c = \\ \Leftrightarrow a^2 + b^2 + c^2 \cdot 2 &\Leftrightarrow 2a^2 + 2b^2 + 2c^2 - 24a - \\ -30b - 32c &= 0 \Leftrightarrow a^2 + b^2 + c^2 + a^2 + b^2 + c^2 - \\ -24a - 30b - 32c &= 0 \Leftrightarrow 625 + a^2 + b^2 + c^2 - \\ -24a - 30b - 32c &= 0 \Leftrightarrow \\ \Leftrightarrow (a-12)^2 + (b-15)^2 + (c-16)^2 &= 0. \end{aligned}$$

De unde $a=12$, $b=15$, $c=16$.

$$V = abc = 2880 (\text{un})^3.$$

Prezentarea problemelor de către raportorul fiecărui grup a fost efectuată pe postere sau cu ajutorul proiecteurului. Au urmat întrebări, dezbateri și concluzii. După ce materialele au fost discutate în clasă, a fost formată o echipă de tehnoredactare a *proiectului* cu un reprezentant din fiecare grup.

V. Evaluarea a cuprins aprecierea modului de lucru și de prezentare a produsului realizat.

De asemenea, elevii au fost rugați să răspundă la întrebările următorului chestionar:

1. Îți place activitatea în grup?
2. Când te simți mai bine: lucrând în grup sau cu toată clasa?
3. Cum a decurs activitatea în grup (satisfăcător, bine, foarte bine)?
4. Cu ce dificultăți te-ai confruntat?

Concluzii. Pe parcursul acestei activități care a durat trei săptămâni, consultând manuale, reviste, culegeri de probleme și sintetizând informația, elevii au reușit să rezolve toate problemele. Astfel și-au dezvoltat competențele metodologice necesare elaborării cu succes a unui proiect, ce poate fi propus ca sarcină didactică opțională la matematică.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Cristea, S., *Dicționar pe pedagogie*, Grupul editorial Litera – Litera Internațional, Chișinău-București, 2000.
2. *Curriculum Național. Programe pentru învățământul liceal. Matematică și științe*, Editura Arc, Chișinău, 1999.
3. Anica, C. ș.a., *Unele repere în activitatea opțională la matematică. Clasele V-VIII*, Editura Sigma, București, 2000.
4. Banu, F. ș.a., *Ghid de evaluare la matematică*, Editura Trithemius Media, București, 1999.
5. Musteață, S.; Stoica, A., *Evaluarea rezultatelor școlare. Ghid metodic*, Editura Lumina, Chișinău, 2001.
6. Temple, Ch.; Steele, I.L.; Metedith, K.S., *Inițiere în metodologia Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice*, supliment al revistei "Didactica Pro...", nr.1, 2001.
7. Temple, Ch.; Steele, I.L.; Metedith, K.S., *Strategii de dezvoltare a gîndirii critice pentru toate disciplinele școlare*, supliment al revistei "Didactica Pro...", nr.2, 2002.

Dezvoltarea muzicală a preșcolarului

Muzica, fiind un domeniu specific al artei, dispune de posibilități deosebite întru reflectarea trăirilor emotive. Ea intră în viața omului de la o vîrstă fragedă, o dată cu gînguritul, cu fredonarea cîntecelor de leagăn, cu intonarea formelor muzicale arhaice și executarea de mișcări în ritmul melodiilor dansante.

Inițierea sistemică a copiilor în activitățile muzicale constituie un mijloc eficient al educației *estetice, civice, intelectuale și fizice*. Educația

Tatiana BULARGA

prin muzică presupune dezvoltarea capacității de a simți caracterul și dispoziția creației muzicale; de a depista, a procrea și a trăi imaginile muzical-artistice. Reacția adecvată a copilului la ritmul cadențat, la melodia gîngășă, dansantă, tristă etc., denotă muzicalitatea individuală. Interpretarea vocal-corală, muzicierea vocal-instrumentală în grup, executarea de mișcări ritmice creează condiții de formare la preșcolari a capacităților de evaluare și autoevaluare, de imitare a modelelor (artistism, ingeniozitate, colaborare etc.). Percepția și interpretarea muzicii, executarea de exerciții-jocuri favorizează procesele mentale (analiză, sinteză, comparare, asociere, generalizare etc.), activează atenția și imaginația.

Un loc aparte în procesul dezvoltării muzicale a preșcolarului îi revine aspectului formativ al creativității, care își găsește realizare prin: elemente de procreare a imaginilor, muziciere vocală și instrumentală, improvizare a melodiilor pe versuri cunoscute.

Vladimir BABII

DIAGNOSTICUL MUZICALITĂȚII PREȘCOLARULUI

A judeca despre muzicalitatea copilului este cu puțință doar încadrîndu-l în activitățile muzicale respective. Manifestarea acesteia depinde, în mare măsură, de vîrstă, de aptitudini și capacitățile individuale. Printre capacitățile obligatorii evidențiem: auzul muzical și componentele sale (auzul înălțimii sonore, timbral, melodic, modal și armonic); simțul modal sau sensibilitatea tonală; simțul ritmic. Procedeele metodice de diagnosticare a aptitudinilor muzicale principale sînt expuse în tabelul ce urmează.

Aptitudinile muzicale	Activitatea muzicală	Metodele diagnosticului	Evaluarea
1	2	3	4
<i>Auzul înălțimii sonore</i>	Jocul muzical-didactic	Copiii reproduc „ecoul sonor” al ursului (sunete grave ale pianului), apoi „ecoul sonor” al motănașului (sunete acute).	Copiii ce reproduc toate sunetele au un nivel înalt de dezvoltare a capacităților muzicale; copiii ce reproduc cu anumite inexactități sunetele propuse au un nivel mediu de dezvoltare a capacităților muzicale; copiii ce reproduc inexact sunetele au un nivel scăzut de dezvoltare a capacităților muzicale.
<i>Auzul timbral</i>	Interpretarea la instrumente muzicale	Pedagogul, aflat după un paravan, interpretează melodii la 3 instrumente diferite. Copiii numesc instrumentul respectiv.	Copiii care depistează toate timbrurile au un nivel înalt de dezvoltare a capacităților muzicale; copiii care confundă timbrurile instrumentelor înrudite (metalofon-xilofon) au un nivel mediu de dezvoltare a capacităților muzicale; copiii care confundă majoritatea timbrurilor sau nu le recunosc au un nivel scăzut de dezvoltare a capacităților muzicale.

1	2	3	4
<i>Auzul melodic</i>	Cîntul	Copiii reproduc melodia auzită, adică linia melodică (ascendentă, descendentă, rectilinie, ondulatorie).	Copiii care repetă întocmai melodia au un nivel înalt de dezvoltare a capacităților muzicale; copiii care repetă cu abateri neesențiale melodia au un nivel mediu de dezvoltare a capacităților muzicale; Cei care repetă niște sunete lipsite de sens melodicoritmice au un nivel scăzut de dezvoltare a capacităților muzicale.
<i>Auzul modal și armonic</i>	Audiția	Copiii le sînt interpretate două melodii, una – cu acompaniament armonic greșit și cealaltă – cu abateri de la tonalitate.	Copiii care depistează în ambele cazuri greșelile au un nivel înalt de dezvoltare a capacităților muzicale; copiii care depistează selectiv greșelile melodice și armonice au un nivel mediu de dezvoltare a capacităților muzicale; copiii care nu observă greșelile melodice și armonice au un nivel scăzut de dezvoltare a capacităților muzicale.
<i>Simțul ritmic</i>	Ritmizarea	Copiii trebuie să reproducă, prin bătăi din palme sau cu ajutorul instrumentelor de percuție (tobiță, clopoțel), ritmul pieselor muzicale audiate.	Copiii care reproduc întocmai și în mod artistic ritmul muzical au un nivel înalt de dezvoltare a capacităților muzicale; copiii care reproduc cu unele rezerve ritmul au un nivel mediu de dezvoltare a capacităților muzicale; copiii care reproduc doar metrul au un nivel scăzut de dezvoltare a capacităților muzicale.

Conform unor rezultate, obținute pe teren, aptitudinea sau aptitudinile slab dezvoltate la moment presupun nu restrîngerea, ci, dimpotrivă, extinderea ariei de inițiere a copiilor în activitățile muzicale variate după formă și conținut.

În strînsă legătură cu aptitudinile muzicale se află ansamblul de fenomene psihice care se influențează reciproc: gîndirea și memoria, imaginația, perceperea, trăirea emotivă, atenția.

Ținînd cont de faptul că la copiii de vîrstă preșcolară predomină gîndirea orientată spre rezolvarea de probleme concrete, lor le este greu să formeze imaginea sonoră a sunetelor prin intermediul auzului intern. Majoritatea realizează această sarcină în funcție de sonoritatea sunetelor. Pentru facilitarea procesului de reținere a imaginii sonore este nevoie de a dezvolta componentul intern al auzului muzical. Abordînd problema inițierii copiilor în activitățile muzicale, ne vom referi la procedeele metodice destinate acestui aspect.

Imaginația preșcolarului se dezvoltă, cu precădere, în activitatea de joc. Interpretînd un rol, copilul caută să-și închipuie acțiunile necesare de a fi realizate conform condițiilor jocului. La baza imaginației se află senzațiile și percepția. Dacă senzațiile reflectă în mod separat proprietățile obiectelor (în muzică, spre exemplu, sunet acut, grav, luminos, sumbru etc.), atunci percepția oglindește obiectul (creația muzicală) în ansamblu, ca un tot întreg. Percepția operează cu imaginea obiectului, adică cu reprezentarea mentală a obiectului absent.

Chiar dacă imaginile artistice și cele nonartistice sînt create, deosebirea esențială dintre ele constă în faptul că primele vor fi concepute nu ca *obiect*, ci ca *subiect*, ca o

ființă dotată cu activism, conștiință și excepționalitate. În acest context, percepția, generarea imagistică a muzicii, este însoțită permanent de senzații, de trăiri și stări afective (compătimire, compasiune, simpatie, antipatie etc.).

Emotivitatea constituie una dintre cele trei proprietăți ale caracterului personalității. Trăirile artistice depind, în mare, atît de mesajul creației muzicale cît și de stările psihice și fizice ale copilului, de experiența lui anterioară. Dacă, sub aspect teoretic, natura emoției rămîne a fi de ordin ipotetic, sub aspect practic ea poate fi reglată prin modelarea atenției. Astfel, din multiplii stimuli artistici (imagini poetice, plastice, audio și video etc.), copilul îi selectează și îi solicită pe acei care prezintă pentru el un interes deosebit, corespund necesităților personale, gustului individual. Pentru ca educabilul să nu dea dovadă de o selectivitate limitată a procesării artistice, antrenarea sistematică a atenției voluntare va constitui obiectivul educației muzicale.

În strînsă interdependență cu atenția rămîne a fi voința, capacitatea de a-și actualiza și a-și realiza intențiile. Este binecunoscut faptul că atenția și voința preșcolarilor sînt slab dezvoltate, întrucît la ei nu se manifestă pe deplin componentul raționalist al gîndirii ce coordonează conceperea mesajului artistic al creației muzicale, executarea deplină a acțiunii.

Inițierea copiilor în activități muzicale specifice, conform obiectivelor și conținuturilor curriculare, va spori simțitor dezvoltarea atît a aptitudinilor muzicale enunțate cît și a fenomenelor psihice necesare personalității.

METODICA ORGANIZĂRII AUDIȚIEI MUZICALE

Audiția muzicii poate fi calificată drept o activitate cu funcție universală, deoarece se realizează nu doar în procesul propriu-zis al audierii, ci și pe parcursul interpretării, improvizării, compunerii jocurilor muzicale și executării de mișcări ritmice etc.

Pentru organizarea eficientă a audiției, sînt necesare următoarele condiții:

- pregătirea copiilor pentru activitate;
- prezentarea artistică a lucrării muzicale;
- comentariile pedagogului;
- folosirea materialelor și utilajelor auxiliare.

Creația muzicală va fi prezentată de pedagog – „translator” al expresivității, trăirilor, gândurilor, imaginilor zămislite de compozitor. Pedagogul-interpret rămîne a fi pentru copii un model de imitat (de pildă, acesta va executa, la pian sau la acordeon, piese din repertoriul copiilor: *Moldova*, muz. M. Ungureanu; *Marșul soldățeilor de plumb*, muz. P. Ceaikovski; *Dimineața*, muz. E. Grieg etc.). Dacă piesele sînt propuse prin intermediul audio sau videocasetelor, calitatea înregistrărilor trebuie să corespundă standardelor acustice. Uneori este posibilă prezentarea creației muzicale în mod combinat: pedagog-înregistrare.

Pentru o mai bună înțelegere a muzicii, educatorul poate implica copiii într-un dialog imaginar, de exemplu, în baza cîntecului *Moldova* (muz. M. Ungureanu, vers. A. Ciocanu).

Pedagogul: Copii, care este numele țării noastre?

Copiii: Țara noastră se numește Mol-do-va.

Pedagogul: Cum credeți, ce sentimente a trăit compozitorul la zămisirea melodiei pentru cîntecul *Moldova*?

Copiii: De iubire, de bucurie, de mîndrie.

Pedagogul: La ce s-a gîndit compozitorul?

Copiii: La satul natal, la plai, la oamenii harnici, la copiii zglobii.

Pedagogul: Cum descrie poetul Moldova?

Copiii: E dulce ca strugurii de poamă. E ochi de floare. Strălucește în piatră rară.

Pedagogul: Ce simțiți la audierea melodiei *Moldova*: dor, duioșie, bucurie, tulburare, sărbătoare sufletească? (Copiii selectează variantele ce corespund, după părerea lor, caracterului imaginii muzical-artistice.)

Dialogul poate fi continuat, orientîndu-le atenția asupra altor mijloace de expresie muzicală: tonalitatea, modul, ritmul etc.:

- Cum decurge melodia (lin, săltăreț, zbuciumat, domol, energic)?
- Cum este tempoul melodiei (rapid, lent, rar, moderat, potrivit, fulgerător)?
- Dacă ați încerca să realizați un desen cu imaginea Moldovei, ce ați reprezenta? Poate vă vin în ajutor versurile poetului A. Ciocanu. (Desenele ar include

neapărat: o casă, soarele, viță de vie, copii, părinți și bunici dansînd o horă.)

În scopul activizării imaginației, este binevenită folosirea sincretică a mijloacelor-stimuli: tablouri, scheme, instrumente muzicale, fotografii, povești, poezii, zicători, cimilituri, alegorii. Pentru a determina caracterul melodiei, recurgem la comparații de tipul: „melodia crește”; „melodia se revarsă”; „melodia curge lin ca apa rîului”; „melodia este vastă ca o cîmpie” etc.

Deși atît cîntecele de autor cît și cele populare contribuie la formarea copilului ca ascultător și apreciator al artei muzicale, repertoriul propus trebuie să includă și creații instrumentale (*Marșul soldățeilor de plumb*, muz. P. Ceaikovski; *Cîntă țapul la țambal*, muz. C. Rusnac; *Ostropăț, Horă, Sîrbă*), melodii populare interpretate de orchestră, la pian sau acordeon. În timpul audiției pieselor atragem atenția copiilor la caracterul intonațiilor muzicale (de marș, de dans, cantabile, cu caracter vioi); la timbrul instrumentelor (de suflat, de percuție, cu strune, cu clape).

Rezumînd cele expuse, vom menționa că activitatea de audiție a muzicii trebuie să prevadă următoarele strategii: studierea creațiilor accesibile vârstei și particularităților individuale; stimularea imaginației artistice și a trăirilor emotive atît prin limbajul muzical cît și prin intermediul altor arte; dezvoltarea dragostei pentru muzică, făcînd apel la experiențele individuale, la modelele profesorilor și oamenilor de artă.

INTERPRETAREA VOCALĂ

Condiția primordială pentru dezvoltarea capacităților de interpretare vocală rezidă în coordonarea auzului cu vocea. Cîntul pentru copiii de 5-7 ani nu este o activitate nouă, deoarece, după cum am subliniat anterior, ei îngîmă melodii din primii ani ai vieții, fapt care îi deprinde să distingă intonarea corectă de cea falsă, să întuiască înălțimea și durata sunetului, să surprindă „direcția” melodiei etc.

Pornind de la experiența vocală individuală a copiilor, educatorul îi învață, pas cu pas, să cînte cu voce sonoră și simț autentic.

Primii pași se reduc, în acest context, la formarea deprinderilor elementare de emiteră a sunetului, de respirație (inspirație rapidă, profundă, expirație lină), de dicție (pronunțarea clară și deslușită a cuvintelor); la cunoașterea corectă a poziției de cînt (ținută).

Următorii pași au ca scop plămuirea propriu-zisă a unui sunet sonor și limpede. În cadrul exersărilor se va ține cont de faptul că vocea infantilă este departe de a fi desăvîrșită și obosește repede. Practica demonstrează că preșcolarii, deși cîntă melodios, uneori forțează vocea, tinzînd spre o interpretare cu nuanțe de strigăt. Respirația lor poartă, adesea, un caracter superficial și este de o durată relativ scurtă. Neglijarea acestui factor duce la o

executare nonartistică, cu inspirații efectuate la jumătate de cuvânt, în mijlocul versului etc.

Formarea deprinderilor de interpretare vocal-corală la copiii de 5-6 ani trebuie să înceapă cu cântece simple, melodiile cărora nu depășesc 2-3 trepte ale gamei, de exemplu: *Soare, Tăpușele*, muz. I. Macovei; *Soare, soare, luci* din folclorul copiilor etc. Urmează lucrările cu mișcări melodice line de tipul: *Cîntec de leagăn*, muz. D. Radu; *Casa părintească*, muz. M. Ungureanu; *Lie, lie, ciocîrlie*, muz. I. Macovei.

În timpul cîntului atragem atenția copiilor la următoarele aspecte: formarea sunetului (interpretarea expresivă, liberă și lină); respirația (inspirarea conform semnelor de respirație dintre fraze); dicția (pronunțarea răspicată a cuvintelor); interpretarea în ansamblu (începerea și terminarea simultană a frazelor); manevrarea intensității aerului adecvat indicațiilor: *piano, forte, crescendo, diminuendo*.

Formele de interpretare a cântecelor sînt: împreună cu pedagogul (fără acompaniament instrumental), independentă (individuală sau colectivă) cu acompaniament instrumental; interpretare în timpul jocurilor muzicale, muzicierii vocal-instrumentale etc. Deși metodele de lucru în grupele pregătitoare rămîn a fi aceleași, sarcinile de interpretare vocal-corală devin mai complexe. În repertoriul copiilor sînt incluse cântece cu melodii variate (*Moș Crăciun*, muz. D. Chiriac; *Bun rămas*, muz. Z. Tcaci; *Căsuța din pădure*, muz. I. Nicolescu etc.). Asemenea lucrări necesită eforturi deosebite: o interpretare cu voce sonoră, melodioasă; un sunet plăpînd, flexibil; o manevrare liberă a respirației; o pronunțare deslușită a vocalelor și consoanelor.

Concomitent cu învățarea cântecelor, copiii din grupele pregătitoare pot fi familiarizați cu elemente de gramatică muzicală.

Creativitatea muzicală este o activitate cu caracter de sinteză, deoarece, improvizînd, copiii exercită, în același timp, trei roluri: de „compozitor”, de interpret și de ascultător. Exercițiile de creativitate muzicală se desfășoară, de obicei, prin realizarea sarcinilor, avînd ca obiectiv dezvoltarea capacităților muzicale și a imaginației.

Sarcinile pot fi distribuite în două categorii:

- 1) *Improvizări ritmice*: a) ritmizarea denumirilor de localități; a) numelor și poreclelor; b) imitarea ritmică a mișcărilor; c) improvizarea mișcărilor de dans în ritmuri stabilite (de polcă, horă, sîrbă); d) improvizarea intonațiilor ritmice tipice cântecelor și dansurilor populare, jocurilor de copii.
- 2) *Improvizări melodice*: a) crearea de melodii în baza unor poezii, zicători, cimilituri din folclorul copiilor; b) improvizarea intonațiilor în diferite modalități emotive (interogative, de mirare, de bucurie); c) imitarea fenomenelor sonore naturale

(cu vocea sau la instrumentele muzicale simple); d) improvizarea melodiilor de leagăn, de marș, de dans; e) improvizarea acompaniamentului timbral la melodiile cunoscute cu ajutorul instrumentelor de percuție (trianglu, tobițe, clopoței, dairea).

Facilitarea procesului de inițiere a copiilor în activitatea creativă propriu-zisă îi solicită pedagogului elaborarea anumitor situații didactice, sub formă de povestioare, poezii, zicători, ghicitori, desene, piese instrumentale, sunete-imitații etc. Vom prezenta câteva exemple pentru categoriile de sarcini enunțate.

Pentru sarcina „improvizare de mișcări” vom realiza o mică convorbire după motivul poveștii populare *Vulpea și lupul*:

Pedagogul: Copii, cine s-a furișat în sania moșneagului?

Copiii: Vulpea și reata.

Pedagogul: Cum s-a furișat ea? Arătați prin mișcări ritmice.

Pentru sarcina de tipul improvizarea mișcărilor ritmice putem utiliza ca material auxiliar înregistrarea audio a melodiei *Hora păcii* (muz. I. Macovei), tablouri cu imagini ale dansatorilor, precum și explicații referitoare la mișcarea capului, mîinilor, picioarelor, corpului. În primele măsuri ale *Horei* copiilor li se solicită să execute mișcări cu capul; în următoarele patru – să se apuce de mîini și să formeze două cercuri, deplasîndu-se cu pas de horă și strigînd: „*Ho-ra pă-cii, ho-ra mare/Să-nvîrtim în pas vioi/Toți co-pi-ii, mic și ma-re,/Din Mol-do-va de la noi*”. La o altă lecție de muzică mișcările vor fi sintetizate pentru a reda dansul în întregime.

S-a constatat, că primele încercări ale copiilor de a improviză o intonație muzicală pornesc de la anumite stări emotive, cum ar fi: spaima, durerea, mirarea, nedumerirea, bucuria etc.; de la exodul de intonații tipice muzicii vocale: tra-la-la, dur-dur-dur, hopa-hopă, nani-nani-nani-na sau de la cele exclamative: A-u-u-u! Ehei!!! Ahaaaaaa!

De exemplu, pentru improvizarea intonațiilor onomatopice folosim următorul exercițiu:

Pedagogul: Sus în pom o păsărică vesel cîntă...

Copiii: Cîp-ci-rip; cîp-ci-rip.

Pedagogul: Pisicuța jos îngînă...

Copiii: Miau-miau-miau.

Sarcinile propuse copiilor vor fi însoțite de anumite situații didactice, de muzică, de o atmosferă liberă și productivă.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Ungureanu, M., *Voie bună la cei mici*. Culegere de cântece, jocuri, dansuri, scenete pentru preșcolari, Chișinău, 1985.
2. Vieru, Gr., *Să crești mare*. Cântece pentru copii, Chișinău, 1980.

INTERNATIONAL

Reading Association

Rubrică realizată cu sprijinul Asociației Internaționale pentru Lectură

DEZVOLTAREA GÎNDIRII CRITICE

În anul de studii 2001-2002, la facultățile de filologie și de pedagogie ale Universității Pedagogice de Stat din Chișinău *Ion Creangă* a avut loc pilotarea unei programe analitice a cursului *Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice*. Paralel, profesorii care au ținut cursuri în grupele respective au fost pregătiți în training-uri și li s-a oferit consultanță permanentă în realizarea strategiilor proiectului. Participanții au avut posibilitatea să multiplice materialele necesare pentru buna desfășurare a demersului didactic, și-au revăzut programele analitice, au făcut evaluări ale impactului pe care îl au noile modalități de organizare a procesului de studii. La încheierea fiecărui semestru, studenții au evaluat propriul progres școlar și propria implicare în activitățile de instruire.

În ziua de 19 septembrie curent a avut loc o conferință științifică a cadrelor didactice care implementează strategiile LSDGC în școala superioară. Alături de profesorii universitari, în cadrul conferinței au luat cuvîntul formatorii de la Centrul Educațional PRO DIDACTICA.

În curînd, va lua startul un nou proiect de amploare, prin care tuturor instituțiilor de învățămînt superior li se va oferi un sprijin metodic în predarea cursului de gîndire critică la anul I. Profităm de ocazie și invităm la colaborare cu CEPD profesorii universitari interesați de proiect și factorii de decizie.

Loretta HANDRABURA

Noi dimensiuni în procesul didactic universitar

Trăim astăzi un timp al schimbărilor, iar existența umană – fiind una aflată sub semnul interogației – cunoaște o extensie nebănuită a noilor sale sensuri. La elucidarea acestora contribuie și școala superioară, în care procesul de instruire și educație a început să fie revizuit prin prisma unor relații instituite între cunoaștere, valorizare și acțiune.

Dacă viața studentului este o zonă a ieșirilor posibile din labirintul întrebărilor și al răspunsurilor parțiale, un drum pe parcursul căruia sînt trăite un șir de experiențe; o salvare de inerția ce pîndește mereu gîndirea și prin care se deschide libertatea potențială, atît de necesară pentru geneza noilor idei, descoperiri și rezolvări de probleme, proiectul *Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice* vizează tocmai aceste dimensiuni importante în devenirea unei personalități cu spirit critic bine conturat. Implementarea strategiilor LSDGC la toate nivelurile de învățămînt poate asigura rezultatul scontat, iar prejudecățile și conservatorismul universitar trebuie depășite. Ne referim la faptul că, la această treaptă, se consideră suficient de a dobîndi noi cunoștințe, de a poseda un vast orizont într-un domeniu, iar capacitățile de a comunica, de a lucra (individual și în echipă) pe texte științifice sau artistice, de a elabora un proiect de cercetare etc. s-ar forma de la sine, prin simpla transpunere a experiențelor anterioare și actuale.

Se pare că majoritatea cadrelor universitare astăzi invocă drept principiu didactic suprem imitarea profesorului, perpetuînd rutina și absența abilităților de a potența inteligența creatoare. Or, menirea școlii din toate timpurile

a fost și este să contribuie la formarea și dezvoltarea acestei inteligențe – obiectiv vizat încă de Democrit, care afirma că *„trebuie să cultivăm multă gândire, nu multă învățare”*, astfel încât școala să devină nu o „necropolă” a originalității, ci o pistă de lansare a acesteia.

Ieșirea din *epoca consumatorismului* – în care educația se rezumă doar la o acumulare de informație – este un imperativ al timpului solicitat de revitalizarea universităților.

Procesul de reformă este în derulare și universitățile urmează să-și revizuiască actul de predare-învățare pentru ca învățământul superior să fie, în planul continuității instruirii, un generator de modele de gândire, de valorizare și acțiune, posibile de extrapolat în numeroase sfere ale activității sociale.

Procesul este, desigur, mai anevoios decât în școli și licee, din cauza mai multor factori obiectivi și subiectivi cu care se confruntă toți cei ce pledează și lucrează în cheia învățământului formativ.

Cert este însă faptul că adaptînd proiectul LSDGC la specificul învățământului superior, cu un efort susținut al cadrelor didactice, dar și al conducerii universităților, vom reuși să educăm indivizi, pe care să-i învățăm cum să producă informația, cum să-și dezvolte și să-și valorifice inteligența.

Primatul acțiunii proprii în tehnicile de lectură și scriere joacă un rol fundamental, ea fiind o condiție importantă, dar nu singura determinantă. Prin urmare, în accepție contemporană, universitatea este destinată studentului, științei și, întîi de toate, societății, urmînd să fie *„realmente funcțională, adică să coopereze la dezvoltarea materială a societății, concomitent cu dezvoltarea culturală”* (Forrer Ch.). Realizarea acestui obiectiv, precum și a celor convergente – dezvoltarea inteligenței și a personalității studentului – se află într-o corelație directă cu modernizarea metodologiei de predare-învățare în instituțiile superioare.

Astăzi didactica universitară trebuie să se distanțeze de metodele vechi bazate pe condiționare, memorizare și repetiție. Sensibilizarea și crearea circumstanțelor de receptivitate, angajarea personală, motivarea, participarea grupului la elaborarea situației formative, cooperarea și evoluarea sînt elementele esențiale ale noii metodologii de instruire, pe care se axează și învățământul superior de tip formativ.

În orizontul generat de știința și tehnica modernă, de schimbările sociale, universitățile se văd nevoite a se debarasa de principiul antologic *„începem să trăim, fără a fi învățat cum să trăim”*.

Comunicarea didactică, obiectiv general al predării strategiilor LSDGC în școala superioară

Tatiana CARTALEANU

Începînd cu anul de învățămînt 1999-2000, studenților de la facultatea de filologie a Universității Pedagogice de Stat *Ion Creangă* li s-au propus cursuri inspirate *din* și edificate *pe* filozofia și strategia proiectului *Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice*. Inițial, studenții din anul IV au avut, în calitate de curs opțional, un seminar special de 60 de ore, care s-a desfășurat paralel cu 3 cursuri de metodică (*Metodica predării limbii române, Metodica predării literaturii române, Metodica predării limbii străine*) și cu practica pedagogică activă în clasele de gimnaziu. Un seminar similar, în volum de 14 ore, a fost ținut și la secția fără frecvență.

Racordat la metodică disciplinelor și axat pe probleme actuale ale predării limbii și literaturii în gimnaziu și liceu, seminarul special a avut următoarele obiective:

Olga COSOVAN

- ✓ **asimilarea unor cunoștințe** privind bazele pedagogice și psihologice ale promovării gândirii critice, modalitățile de abordare a textelor de diferite stiluri, principiile și recomandările științifice pentru fiecare tehnică asimilată;
- ✓ **formarea unor abilități** de proiectare a demersului didactic respectînd cadrul *evocare – realizare a sensului – reflecție*; de aplicare a tehnicilor disparate, pe material instructiv adecvat, la momentul oportun, precum și a formelor de evaluare a cunoștințelor și abilităților în procesul lecturii, postlectoral, pe parcursul dezbaterilor și elaborării de texte etc;
- ✓ **cultivarea unei atitudini** deschise pentru schimbare, prin descătușarea personalității antrenate în activitatea didactică.

Din considerentul că filozofia *LSDGC* vizează, întii de toate, formarea unor competențe de muncă intelectuală, a unui stil personal, începînd cu anul de studii 2001-2002, seminarul a fost propus studenților anului I de la facultățile de filologie și de pedagogie. În viziunea părinților-fondatori ai proiectului, cursul *CTUS (Critical Thinking in University Studies)* urmărește să le dezvolte studenților competențe de lectură și scriere. Pentru buna desfășurare a seminarului, am elaborat o programă analitică, pe care, după rodaj, o considerăm aplicabilă la orice disciplină umanistică. Propunem în continuare fișa tehnologică a programei, adresîndu-ne

profesorilor universitari care, fiind pregătiți în cadrul proiectului, ar putea să țină acest curs la alte universități, precum și profesorilor de liceu, căci în mai multe licee se predă cursul opțional respectiv. Ceea ce se va schimba, în funcție de profil, vor fi textele și temele de discuții, obiectivul, subiectul general al activității, tehnicile de lucru avînd un spectru foarte larg.

Cursul a fost conceput în cheia training-urilor de dezvoltare a gândirii critice pentru lectură și scriere și se edifică pe programele internaționale de implementare a proiectului. El este adresat studenților din anul I, obiectivul-cadru al activităților fiind asimilarea tehnicilor de muncă intelectuală într-un proces complex de comunicare didactică. Astfel, prin crearea de oportunități pentru dezvoltarea calităților individuale ale fiecărui student, Centrul Educațional PRO DIDACTICA speră să contribuie la formarea personală și profesională a viitorilor pedagogi.

Subiectele selectate pentru întreg cursul au fost axate pe o temă generală – COMUNICAREA UMANĂ.

Pentru fiecare oră academică dublă (în total 30), a fost ales un aspect al comunicării și formulat un obiectiv, care au determinat selectarea tehnicilor și a textelor. În toate situațiile, prioritară a rămas aplicarea cadrului. Activitățile de reflecție au fost concepute uneori ca temă de acasă. Astfel, ora începea cu *reflecția* pentru activitatea precedentă, această reflecție devenind o *evocare* firească pentru o altă *realizare a sensului*.

Aspectul comunicării	1. Emițătorul	
Obiectivul activității	Formarea comunității de instruire.	
Subiectul de discuție	Lectura în viața unui intelectual.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Brainwriting <i>Cărțile pe care trebuia să le fi citit un absolvent de liceu.</i>	Gîndește – perechi – prezintă <i>Ce tehnici de lectură eficientă a textului literar cunoașteți?</i>	Freewriting <i>Scriitorul nu este creatorul, ci martorul lumii prin care trece.</i> (A.Blandiana)
Aspectul comunicării	2. Receptorul	
Obiectivul activității	Exersarea ascultării active.	
Subiectul de discuție	<i>Homo sapiens = homo loquens.</i>	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Pagină de jurnal <i>Prima zi în această grupă academică.</i>	Brainstorming <i>Cum putem eficientiza comunicarea?</i>	Țeseu (5 minute) <i>Nu vorbi acolo unde nu sînt urechi.</i>
Aspectul comunicării	3. Circumstanțele comunicării verbale	
Obiectivul activității	Asimilarea tehnicilor de lectură a textului științific.	
Subiectul de discuție	De ce, cînd și cum putem comunica?	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Clustering <i>Comunicarea.</i>	SINELG Articolul <i>Comunicarea</i> (<i>Dicționarul de artă populară</i>)	Graficul conceptual (<i>în baza clustering-ului și a articolului citit</i>)
Aspectul comunicării	4. Comunicarea scrisă	
Obiectivul activității	Declanșarea scrisului.	
Subiectul de discuție	Cum trebuie să funcționeze o bibliotecă publică?	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Cinquin Cuvînte-titlu: <i>bibliotecă, autor, carte</i> etc.	Cubul Biblioteca.	Brainsketching <i>Cum trebuie amenajată biblioteca personală?</i>
Aspectul comunicării	5. Rolul memoriei în comunicarea eficientă	

Obiectivul activității	Dezvoltarea abilităților de lectură a textului științific.	
Subiectul de discuție	Memoria în instruire și în viața cotidiană.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Graficul T	Mozaic	Clustering Memoria umană
<i>Memoria este condiția prioritară a succesului școlar?</i>	Textul <i>Memoria (Dicționarul de psihologie)</i>	
Aspectul comunicării	6. Eficiența/ineficiența comunicării	
Obiectivul activității	Analiza actului comunicativ.	
Subiectul de discuție	Comunicarea este o parte a comportamentului uman.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Jocul de rol	Lectura ghidată	Colțuri
<i>Comunicarea cu un controlor de bilete.</i>	<i>T. Arghezi</i> <i>Cum călătorim fără bilet.</i>	<i>Aprecierea comportamentului personajului.</i>
Aspectul comunicării	7. Cunoașterea codului în comunicare	
Obiectivul activității	Lectura interogativă a textului științific.	
Subiectul de discuție	Soarta limbilor lumii azi.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Brainstorming	Interogarea multiprocesuală	Găsiți cuvîntul-țintă
<i>Ce viitor are o limbă vorbită astăzi de 1000 de persoane?</i>	<i>Limba română/limba engleză.</i>	<i>Denumirea unei limbi.</i>
Aspectul comunicării	8. Coduri de comunicare	
Obiectivul activității	Examinarea unor tehnici de asimilare a vocabularului.	
Subiectul de discuție	Cum se învață lexicul unei limbi?	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Secvențe contradictorii: asimilarea vocabularului în procesul comunicării.	Lectura intensivă a unui text cu termeni noi. (M.Ferber. <i>Dicționarul de simboluri literare</i>)	Diagrama Venn: relații dintre sensurile cuvintelor.
Aspectul comunicării	9. Semnul în cadrul unui cod	
Obiectivul activității	Interpretarea cuvîntului în sistem.	
Subiectul de discuție	Comunicarea profesor - elev/elev-profesor/elev – elev.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Asocieri forțate: școală - viață.	Analiza trăsăturilor semantice: persoane care instruiesc/persoane care învață.	Reacția cititorului <i>B.Șt.Delavrancea. Prima zi la școală.</i>
Aspectul comunicării	10. Comunicarea imaginativă	
Obiectivul activității	Producerea textului de ficțiune.	
Subiectul de discuție	Poveștile în viața noastră.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Brainwriting	Presupunerea prin termeni	Pînza discuției
<i>10 povești pe care trebuie să le știe un copil.</i>	<i>Basmul Peștele și inelul.</i>	<i>Soarta nu poate fi schimbată?</i>
Aspectul comunicării	11. Comunicarea în imagini	
Obiectivul activității	Combinarea imaginii cu textul verbal.	
Subiectul de discuție	Publicitatea.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Desenul	Imaginația ghidată de desen	Prezentări
<i>Cum aș vrea să fie coperta unei cărți pentru copii pe care am scris-o eu?</i>	<i>Ce gîndește copilul care vede pentru prima dată această carte și vrea să o citească?</i>	<i>Modalități de evaluare a prezentării.</i>
Aspectul comunicării	12. Decodarea mesajului	
Obiectivul activității	Interpretarea mesajului verbal.	
Subiectul de discuție	Problemele lumii contemporane.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Freewriting	Agenda cu notițe paralele/jurnalul dublu	Masa rotundă
<i>Două sînt problemele lumii contemporane...</i>	<i>Un secol grăbit de Gr.Vieru.</i>	<i>Problemele lumii contemporane.</i>
Aspectul comunicării	13. Comunicarea paraverbală (simbolică)	
Obiectivul activității	Examinarea/interpretarea informației vizuale .	
Subiectul de discuție	Semne și simboluri.	

Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
LINK <i>Cum devine semnul simbol</i>	Graficul conceptual <i>SEMN</i> <i>SIMBOL</i>	Eseu (10 minute) <i>Lucrurile lumii îmi fac semne și-n lumina semnelor se-ascund ...</i>
Aspectul comunicării	14. Comunicarea didactică	
Obiectivul activității	Dezvoltarea abilității de a discuta.	
Subiectul de discuție	Succesul și eșecul școlar.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Agenda cu notițe paralele (Dicționar de pedagogie, <i>Eșecul școlar</i>).	Argumente pe cartele <i>Eșecul școlar.</i>	Discuția ghidată <i>Transformarea eșecului școlar în succes școlar.</i>
Aspectul comunicării	15. Comunicarea didactică	
Obiectivul activității	Monitorizarea propriei comportări într-o discuție.	
Subiectul de discuție	Comunicarea eficientă în dialog.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Brainstorming <i>Pentru ce calități apreciem un orator bun?</i>	Cubul <i>Audierea unei alocuțiuni și analiza ei.</i>	Graficul T <i>Cine poate vorbi, conduce lumea.</i>
Aspectul comunicării	16. Comunicarea didactică	
Obiectivul activității	Primirea și oferirea feedback-ului în comunicare.	
Subiectul de discuție	Feedback-ul în comunicarea didactică.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Graffiti <i>Formule de feedback indirect.</i>	Lectura ghidată <i>Teza la matematică</i> de M. Preda.	Cercul <i>În ce rezidă arta comunicării didactice?</i>
Aspectul comunicării	17. Comunicarea didactică	
Obiectivul activității	Exersarea diverselor forme de comunicare didactică.	
Subiectul de discuție	Înveți învățînd pe alții.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Pagina de jurnal <i>Cum ai învățat a ...</i>	Predarea complementară F. Savater Curajul de a educa.	Reacția cititorului N. Stănescu <i>Adolescenți pe mare.</i>
Aspectul comunicării	18. Comunicarea în baza lecturii	
Obiectivul activității	Scrierea despre text.	
Subiectul de discuție	Paremiologia românească.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Predicțiunile în perechi În baza unui aforism.	Agenda cu notițe paralele O pagină din <i>Dicționarul de proverbe.</i>	Agenda în trei părți/jurnalul triplu. În baza <i>Agendei cu notițe paralele.</i>
Aspectul comunicării	19. Abordarea multiaspectuală a unei situații pedagogice	
Obiectivul activității	Organizarea și structurarea argumentelor într-o discuție.	
Subiectul de discuție	Ascultă-i pe toți și hotărăște singur.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Mîna oarbă <i>Text-reportaj despre desfășurarea unei discuții, pentru studiul de caz.</i>	Studiul de caz și analiza S.W.O.T. în baza reportajului.	Linia valorii vs situația din text.
Aspectul comunicării	20. Comunicarea publică	
Obiectivul activității	Exprimarea atitudinii proprii într-o discuție.	
Subiectul de discuție	Poezia azi – poezia de azi.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Lanțuri asociative <i>Frumos – poezie.</i>	Lectura împotrivă N. Stănescu <i>Cuvintele și necuvintele în poezie.</i>	Intra-act-ul <i>În baza textului.</i>
Aspectul comunicării	21. Comunicarea și mass-media	
Obiectivul activității	Promovarea culturii de discuție publică.	
Subiectul de discuție	Limitele bunului-simț în comunicarea publică.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
“Păstrează ultimul cuvînt pentru mine!” <i>Codul bunelor maniere în jurnalism.</i>	“Păstrează ultimul cuvînt pentru mine!”	Pînza discuției.
Aspectul comunicării	22. Comunicarea în instruirea reciprocă	
Obiectivul activității	Asimilarea tehnicilor de învățare prin cooperare.	

Subiectul de discuție	Performanța profesională vs cunoașterea limbii.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Secvențe contradictorii <i>Termeni – roluri în echipă.</i>	Interviul în trei trepte/ <i>text de lingvistică.</i>	Revizuirea termenilor-cheie <i>Analiza activității în echipă.</i>
Aspectul comunicării	23. Comunicarea și tradițiile socioculturale	
Obiectivul activității	Exprimarea opiniei în raport cu textul.	
Subiectul de discuție	Autori și opere.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Freewriting <i>E ușor a scrie versuri ...</i>	În căutarea autorului <i>Un text necunoscut.</i>	Turul galeriei
Aspectul comunicării	24. Subiectul comunicării.	
Obiectivul activității	Producerea textului de ficțiune.	
Subiectul de discuție	Educația estetică în diferite timpuri .	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Jocul de rol <i>Personalități din lumea artistică.</i>	Maratonul de scriere Ești pictorul ... Ești modelul ... Ești cumpărătorul tabloului ...	Revizuirea circulară
Aspectul comunicării	25. Alocuțiunea științifică.	
Obiectivul activității	Evaluarea propriilor cunoștințe și descrierea experienței	
Subiectul de discuție	Textul științific: codificare și decodare.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Știu – vreau să știu – învăț. <i>Completarea primelor rubrici.</i>	Știu – vreau să știu – învăț Un text din manualul <i>Științele comunicării.</i>	Eu cercetez
Aspectul comunicării	26. Comunicarea științifică	
Obiectivul activității	Investigarea unui subiect științific.	
Subiectul de discuție	De la lectura textului științific la elaborarea altui text.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Generalizarea categorială. <i>Curenți literare.</i>	Lectură în perechi. Rezumate în perechi. <i>Un text despre delimitarea curenților literare.</i>	Investigația de grup. <i>Cercetarea unui text și determinarea caracteristicilor lui.</i>
Aspectul comunicării	27. Comunicarea persuasivă	
Obiectivul activității	Transmiterea mesajului persuasiv.	
Subiectul de discuție	Publicitatea.	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Asocieri libere: <i>Scriitori – personaje.</i>	Prezentarea de carte. <i>Cartea pe care aș vrea să v-o recomand ...</i>	Scrisoarea literară. <i>Scrisoare celui cu care am gusturi literare asemănătoare.</i>
Aspectul comunicării	28. Revizuirea textului	
Obiectivul activității	Examinarea alternativelor în alcătuirea unui mesaj.	
Subiectul de discuție	<i>Verba volant, scripta manent.</i>	
Evocare	Realizare a sensului	Reflecție
Eseu (10 minute) În baza unui proverb.	Fire alternative <i>Cercetarea textului.</i>	Manuscrisul pierdut <i>Rescrierea textului.</i>
	29-30. Evaluarea portofoliului.	

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Temple, C.; Steele, J.L.; Meredith, K.S.; Walter, S., *Un cadru pentru dezvoltarea gândirii critice la diverse materii. Ghidul I.*
2. *Idem, Promovarea gândirii critice. Ghidul II.*
3. Temple, C.; Steele, J.L.; Meredith, K.S., *Lectură, scriere și discuții la toate disciplinele. Ghidul III.*
4. Temple, C.; Steele, J.L.; Meredith, K.S., *Strategii suplimentare de promovare a gândirii critice. Ghidul IV.*
5. Temple, C.; Steele, J.L.; Meredith, K.S., *Învățarea prin colaborare. Ghidul V.*
6. Temple, C.; Steele, J.L.; Meredith, K.S., *Proiectarea lecțiilor și evaluarea. Ghidul VI.*
7. Temple, C.; Steele, J.L.; Meredith, K.S., *Atelier de scriere. De la autoexprimare la argumente scrise. Ghidul VII.*
8. Temple, C.; Steele, J.L.; Meredith, K.S., *Să formăm cititori reflexivi. Ghidul VIII.*
9. Temple, C., *Strategies for Use Across the Curriculum.* New York, 2001.

Gîndirea critică în actualul sistem

Actualmente, tot mai mulți politicieni, sociologi, reprezentanți ai instituțiilor publice și, bineînțeles, lucrători ai învățămîntului de la noi vorbesc despre gîndirea critică. A devenit, într-un fel, o dovadă de *bon ton* a menționa despre folosirea strategiilor LSDGC la lecții, despre crearea condițiilor favorabile promovării acestora. Sintagma “gîndire critică” este utilizată frecvent alături de noțiunile “democrație” și “societate contemporană”, stimulînd interesul cadrelor didactice, al reprezentanților administrației școlare pentru seminarii, inclusiv pentru cele organizate de Centrul Educațional PRO DIDACTICA. Aplicînd ulterior tehnicile însușite, am impresia că profesorii în adîncul sufletului se tot întrebă: “Ce înseamnă totuși *gîndirea critică*?” Deși imaginea “gîndirii critice” începe să se configureze la training-uri, fiind completată și “înzestrată” cu nuanțe suplimentare pe parcursul activității la clasă, această noțiune rămîne a fi neclară, precum conturul unor fișii de păduri într-o dimineață învăluită în ceață.

Ideea scrierii articolului de față mi-a venit pe neașteptate: în cadrul unui training desfășurat la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice din Tiraspol, care avea drept obiectiv principal familiarizarea participanților cu tehnica de scriere a textelor. Întrucît nu eram la primul meu training, iar colegii de la instituția respectivă aveau deja experiență în acest domeniu, le-am propus să scrie un eseu despre necesitatea dezvoltării gîndirii critice. Eseul trebuia să constituie “materialul” în baza căruia urma să exersăm tehnica de scriere a textelor. În calitate de instructor, dar și de participant, am început să răspund la întrebările colegilor. Pe parcurs mi-am dat seama *ce* mă frămîntă: care ar fi așteptările unei persoane decise să gîndească critic în actualul Sistem de învățămînt (am scris cuvîntul *Sistem* cu majusculă intenționat, accentuînd astfel puterea și rigiditatea lui). Doream să relatez nu atît despre avantajele acestuia (evidente și salutare), cît despre îndoielile și problemele celor ce vor căuta să activeze pe nou.

Voi încerca să dau niște răspunsuri; să-mi clarific punctul de vedere. Poate astfel îi voi ajuta și pe alți profesori să înțeleagă ce se întîmplă cu ei, cu elevii lor, cu școala.

Primele impresii în urma utilizării tehnicilor LSDGC sînt copleșitoare. Dacă elevii au mai avut posibilitatea să gîndească independent, să-și exprime opiniile și să participe la dezbateri; dacă între ei și profesor sînt stabilite relații de încredere și respect reciproc; dacă școala este privită de elevi ca o componentă esențială a

Serghei LIȘENCO

vieții lor, atunci lecția decurge într-o atmosferă animată, copiii lucrează uitînd de lene și oboseală. Dacă însă nu există libertatea gîndirii și a exprimării, respect și încredere – școala se transformă pentru copii într-o corvoadă. Și atunci ceea ce a fost interesant și captivant la training-uri, în clasă devine plictisitor și inutil.

Să presupunem că v-a reușit de minune. Sînteți mulțumit atît dvs. cît și copiii. Peste puțin timp însă Măria sa Sistemul începe să le pună pe toate la loc (uneori chiar destul de nemilos pentru majoritatea actanților). Înțelegeți că noile metode de activitate nu vă permit să le transmiteți elevilor acel volum de cunoștințe de care au nevoie la examene – pur și simplu nu dispuneți de timp. Acest lucru este sesizat și de tradiționalii “elevi buni”, în special de cei care asimilează și reproduc ușor informația „auzită” la ore, obținînd note mari. Ei protestează de obicei astfel: “În ce mod ar putea să ne ajute la examene aceste dezbateri? Să nu pierdem timpul cu tot felul de presupuneri. Spuneți-ne cum este corect și vom reține”.

Atunci vă dați seama că elevii au lacune în cunoștințe: rămîn străine anumite noțiuni, nume, date, fapte etc. “Cine este vinovatul?”. Sînt convins că răspunsul elevilor la această întrebare este următorul: “Dle profesor, nu ați abordat acest subiect”. Și într-adevăr, nu l-ați abordat, nu le-ați dictat, nu i-ați rugat să noteze (odinioară însă toate acestea se făceau. Este vina dvs.? Unde ați greșit? – Ați dezvoltat gîndirea critică... Nu știu ce veți răspunde la întrebarea cu “vinovatul”, dar, după mine, situația dată reflectă conflictul dintre rezultatul dezvoltării gîndirii critice și exigențele Sistemului față de rezultatele învățării. Problema nu constă în a găsi un răspuns, ci în a vă determina de ce parte a baricadei veți fi în acest conflict: a Sistemului sau a celor care încearcă să-l modifice.

Privitor la administrație și colegii... De la început totul pare a fi minunat: libertate la lecții, activități în grup, discuții, noi tehnici și metode (sînt în vogă). Dar nu poți îmbrăca o haină extravagantă zilnic. Uneori gălăgia din timpul orei ajunge pînă în sălile vecine. Și atunci în ușa se

întrezăresc fețele alarmate (sau indignate) ale colegilor, care vă reamintesc “cu bunăvoință” de proverbul “Orice distracție la timpul ei”. În cel mai bun caz cineva vă întreabă: “Cum se face că cele realizate la lecții nu coincid cu proiectarea calendaristică?”. Altcineva însă își permite să opineze: “Sistemul nostru de învățămînt a dat omenirii savanți cu renume (ca să vezi, nu sîntem niște proști!)”, “Pare să fie un joc interesant, dar instruirea este un lucru serios”; “Orice sistem, chiar și unul imperfect, este mult mai eficient decît componentele lui luate separat, fie și foarte solide”.

Să amintim aici și de lipsa de experiență în domeniul proiectării unei astfel de activități; textele propuse în materialele didactice nu implică mai multe posibilități pentru perceperea lor critică. De aceea, pentru a vă pregăti de lecție aveți nevoie de timp suplimentar, iar dacă numărul lecțiilor este mare, aveți nevoie de și mai mult timp. Și iarăși vă aflați într-o dilemă: să vă conformați cerințelor Sistemului sau să vă schimbați comportamentul profesional, sacrificînd timpul, relațiile cu cei din jurul dvs. etc.

Dificultățile menționate constituie doar începutul unei “căi aspre către stele”. Sistemului îi este caracteristic un anumit grad de flexibilitate care vă permite să soluționați (în mare, aceasta depinde de energia și competența dvs.) cu succes o parte din probleme. Elevii ar putea să vă susțină, administrația – să vă înțeleagă și să accepte “tenta imprevizibilă și incomodă” a activității desfășurate. Nu vă grăbiți însă să vă bucurați – vă veți confrunta cu situații mult mai dificile și, încercînd să le depășiți, veți conștientiza faptul că doar eforturile singulare nu sînt suficiente.

Îi învățați pe copii să gîndească, le dezvoltați facultățile intelectuale și contribuiți la formarea unei viziuni despre lume. Dar examenul propus de stat le cere, în primul rînd, cunoștințe concrete. În ce mod ați putea interveni pe lîngă elaboratorii de teste? Cum veți privi în ochii elevilor cărora le-ați cultivat încredere în forțele proprii și pe care i-ați învățat că au dreptul la greșeală?

Elevii vă vor împărtași deziluziile lor: libertatea exprimării, pe care ați susținut-o cu atîta pasiune, le-a adus doar probleme, iar cei care încearcă să schimbe regulile jocului sînt sancționați. Ei vor aștepta să le oferiți un răspuns. Care va fi acesta?

Participînd în calitate de “elevi” la cursuri sau seminarii organizate astfel încît să nu puteți lucra activ (cerîndu-vi-se doar să ascultați atent), vă veți întrista. Această tristețe va evolua în nemulțumire ori indignare, provocate de propria-vă superioritate (sau de o atitudine mai puțin critică față de voi înșivă, pe care n-ați putut-o depăși). Simțînd acest lucru, veți reveni tot mai des la gîndul că atunci cînd sînt obligați să asimileze volumul de cunoștințe necesar din punctul de vedere al Sistemului elevii dvs. trăiesc aceeași senzație. Veți ajunge la concluzia că, de fapt, o bună parte din informația

(propusă de Sistem!) pe care ați încercat să o memorați cu atîta asiduitate, nu vă poate servi la nimic și că ea trebuie redusă considerabil. Veți fi de acord cu această idee, dar nu și în cazul disciplinei pe care o predați. Veți simți că sînteți în stare să vă asumați rolul de “expert” care să stabilească minimul necesar de cunoștințe, dar la alte obiecte de studiu. În propria „albie” însă veți încerca un sentiment de incomoditate, deoarece veți decide cu greu de ce cunoștințe au nevoie elevii dvs. și de care se pot lipsi. Veți conștientiza cît de dificil este să înfrunți autoritatea Sistemului care v-a format ca specialist.

Să presupunem că ați rezolvat aceste probleme. Vă așteaptă însă alte dificultăți. Care? Nu știu. Dar, cu certitudine, nu sînt ultimele.

Să tragem niște concluzii.

Care sînt exigențele Sistemului? Să cunoști regulile și să activezi în conformitate cu acestea. Acțiunile dvs. deci se vor reduce la respectarea rigorilor în vigoare. Cine este responsabil de succesele sau insuccesele dvs.? *Sistemul*. Care sînt punctele lui forte? *Stabilitatea și previzibilitatea* (acestea sînt și punctele lui vulnerabile).

Ce ne solicită gîndirea critică? Să rezolvăm problemele legate de modificarea Sistemului. Cine va fi răspunzător pentru deciziile luate? Doar noi!

Care este avantajul reformării actualului Sistem? *Gîndirea liberă și independența în acțiuni*.

Ce promovează, de fapt, gîndirea critică? Responsabilitatea pe care trebuie să ne-o asumăm pentru schimbarea societății, pentru elevii noștri, pentru noi înșine.

Antoine de Saint-Exupéry zicea: „*Sîntem responsabili pentru cei pe care i-am apropiat de noi*”. În ce rezidă răspunderea noastră pentru cei pe care i-am „apropiat” de gîndirea critică? Probabil în a nu apărea în fața lor ca niște experți; în a nu le ascunde adevărul – lumea nu întotdeauna este gata să accepte noile idei, ci, din contra, promovarea acestora deseori este condamnată; în a-i învăța că au dreptul la alegere, dar și că sînt responsabili pentru alegerea făcută.

Ce presupune responsabilitatea față de propria persoană și față de societate? Să ne schimbăm noi înșine și viziunea noastră despre lume; să fim mereu în căutare; să acceptăm faptul că uneori greșim, dar în cazul cînd avem dreptate, să ne promovăm poziția; să ne susținem tovarășii de idei. Totodată, să nu ne ascundem după părerile lor; să nu așteptăm să ne rezolve problemele altcineva – ministrul, inspectorul, directorul, autorul de manual, ci să creăm condiții pentru soluționarea acestora, să-i sensibilizăm și să le propunem sugestii celor ce iau decizii.

Uneori este destul de greu să implementăm noul, deoarece ne așteaptă necunoscutul și nu vom putea

găsi multe răspunsuri în experiența noastră anterioară. Revizuiți-vă viața: oare de puține ori v-a fost dat să începeți a trăi în condiții noi? Oare bulversările provocate de schimbarea vechiului sistem nu au fost înlocuite cu bucuria realizărilor obținute în noile condiții?

Fie ca aceste situații să vă inspire încredere, iar efortul de reformare a Sistemului prin gândire critică să se încununeze de succes.

Traducere: Mariana VATAMANU-CIOCANU

Lia SCLIFOS

Îmbinarea tehnicilor LSDGC pentru menținerea motivației la lecțiile de istorie

“Căutați a face pe copii să prețuiască evenimentele mari ale istoriei noastre mai mult decât pe acelea din istoria altor popoare; ca să se convingă că strămoșii lor au fost eroii ce au luptat și și-au vărsat sîngele ca să conserve țara care îi adăpostește astăzi; redeșteptați în inimile lor aceeași aprinsă iubire de țară pe care și ei trebuie să o aibă ca urmași ai acestor eroi”.

(Spiru Haret)

Pentru predarea istoriei este necesară o adîncă documentare, un discernămint în selecția și expunerea materialului. Manualul de istorie reprezintă o sursă importantă în acest sens, dar nu singura. O culegere de texte pe diverse subiecte l-ar putea completa.

Formularea clară a obiectivelor instructiv-educative pentru fiecare temă/lecție asigură calitatea și eficiența învățării istoriei. Profesorii pot realiza acest lucru, dar ar fi mult mai util să-i implice în activitate și pe elevi. Astfel, obiectivele nu sînt impuse.

- În ce mod vom proiecta o predare eficientă?
- Ce surse informaționale vom utiliza?
- Care sînt cele mai potrivite metode, procedee?
- Cum pot fi ele îmbinate?
- Cum vom organiza procesul de studiere a istoriei astfel încît să devină o plăcere și pentru elev, și pentru profesor?

Răspuns la unele dintre aceste întrebări vom găsi, dacă facem apel la metodologia proiectului *Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gîndirii Critice*. O lecție care se desfășoară conform cadrului **evocare/realizare a sensului/reflecție** permite abordarea în profunzime a învățării, și anume:

- relaționarea ideilor noi cu unele cunoștințe anterioare;
- stabilirea legăturilor dintre noul conținut și experiența cotidiană;
- organizarea și structurarea conținutului informațional;
- reorganizarea schemelor mintale prin asimilarea ideilor noi;
- focalizarea pe argumente care să fundamenteze ideile acceptate și învățate;
- conexiunea dintre informațiile noi și cele vechi, identificarea ideilor principale dintr-un text și construirea prin reflecție personală a unui sens în cadrul materialului parcurs.

Elevilor li se oferă oportunități de formulare a propriilor definiții, reguli, concluzii.

În clasa a VII-a, la tema **România în anii neutralității. Campania din 1916**, am stabilit că la finele lecției elevii vor fi capabili:

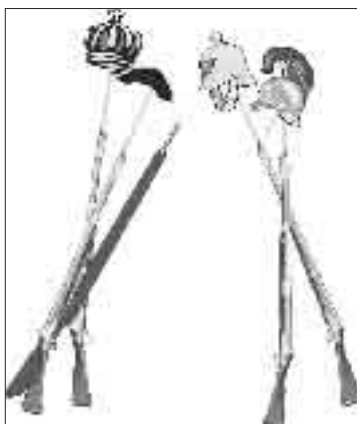
- O₁ – să enumere evenimentele principale din istoria României în perioada 15 iulie 1914 - iarna anului 1917;
- O₂ – să explice noțiunile de *neutralitate*, *convenție militară*;
- O₃ – să analizeze argumentat deciziile României în perioada anilor 1914 - 1917;
- O₄ – să-și exprime printr-un eseu atitudinea față de evenimentele importante din istoria neamului românesc.

În cadrul lecției, am folosit următoarele tehnici: *imagini în avans*, *lectura ghidată*, *eseul*, *revizuirea imaginilor în avans*, *interogarea multiprocesuală*.

La etapa **evocare** au fost afișate patru imagini.

Elevilor li s-a propus să descrie mesajul istoric, fiind anunțați că la sfîrșitul orei vor reveni asupra lui pentru a-l revizui și a-l completa. Ei au lansat și au notat pe tablă mai multe idei, apoi au identificat subiectul lecției.

Scopul utilizării tehnicii *imagini în avans* a fost familiarizarea elevilor cu subiectul lecției și motivarea

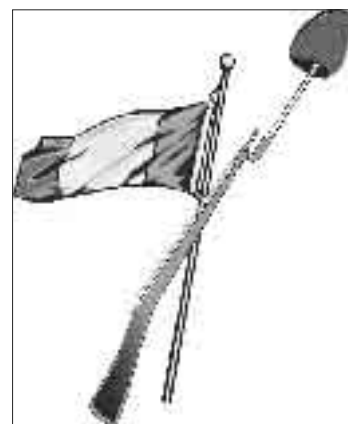
lor pentru lectura activă a textului, plasându-i în situația de a gândi, a interpreta, a comenta imaginile care reprezintă chintesența informației ce urmează a fi luată în discuție.

Pentru prelucrarea datelor a fost selectată tehnica *lectura ghidată*. Ea poate fi aplicată pe un text care nu a mai fost citit și care, prin subiectul și maniera de relatare, este motivant pentru elevi. Textul este fragmentat și analizat pe pasaje, ce conțin idei relevante pentru desfășurarea unor discuții și permit să se facă unele presupuneri, predicțiuni. După fiecare secvență profesorul pune întrebări, fără a aprecia imediat răspunsurile. La finele dezbaterilor, profesorul lansează o ipoteză pe care elevii o susțin sau o resping, utilizând gestul de aprobare 👍 sau cel de negare 👎. Procedura se repetă pînă sînt citite toate fragmentele.

Lectura textului pe secvențe se desfășoară la etapa **realizare a sensului**. Aici elevii iau contact cu informația nouă, menținînd interesul și motivația prin întrebări, presupuneri, implicare activă. Am aplicat tehnica *interogarea multiprocesuală* (formularea diferitelor tipuri de întrebări în baza taxonomiei lui Bloom: literale, de traducere, interpretative, aplicative, de analiză, de sinteză, de evaluare) la elaborarea întrebărilor orientative după fiecare secvență. În funcție de mersul discuției unele pot fi excluse, altele – reformulate. În cadrul *lecturii ghidate* apar obiective situaționale care sînt realizate prin alte tipuri de întrebări.

SECVENȚA I

Primul război mondial a constituit apogeul confruntării dintre marile puteri pentru dominație economică, politică și reîmpărțirea lumii în zone de influență. El începe la 15 iulie 1914 cînd Austro-Ungaria declară război Serbiei. Rînd pe rînd, în război vor intra Puterile Centrale (Austro-Ungaria, Germania, la care vor adera Turcia și Bulgaria) și Antanta (Anglia, Franța și Rusia). La sfîrșitul lui august, în război intraseră 28 de țări cu o populație de peste 1,5 miliarde de oameni.

Afît Antanta cît și Puterile Centrale au exercitat presiuni asupra unui stat din centrul Europei, ambele cerînd intrarea lui în război.

După lectura individuală a primului pasaj pot fi puse următoarele întrebări:

- Despre ce eveniment va fi vorba în text?
- Ce război este numit mondial?
- Ce cuvinte din text confirmă acest lucru?
- Cum explicați noțiunea de *apogeu*?
- Asupra cărui stat din centrul Europei se exercitau presiuni, cerîndu-i-se intrarea în război?

Sarcina profesorului este de a ghida discuția în așa mod încît elevii să fie motivați să citească atent, să-și asculte colegii, să gîndească critic. Ei răspund la întrebări, fac presupuneri, invocă argumente și în final iau o decizie pe care o exprimă gestual. De exemplu, la ultima întrebare, elevii pot numi mai multe țări din Europa Centrală, de aceea profesorul le propune să pledeze pentru una dintre ele.

- Dacă considerați că este vizată România, arătați gestul de aprobare, iar dacă este vorba de alt stat – gestul de negare.

Prin această acțiune își anunță decizia toți elevii (la discuție participă doar o parte dintre ei). Astfel copiii își expun punctul de vedere, fiind stimulați să citească următoarea secvență.

SECVENȚA A II-A

România se afla în zona de interferență a intereselor marilor puteri. Problema intrării României în război a fost discutată la Consiliul de Coroană din 21 iulie 1914. Opiniile au fost diferite:

Carol I: “Prudența este o mare virtute, dar ea nu trebuie împinsă prea departe. Neutralitatea este o soluție grea, care va face România să piardă înalta situație pe care a cîștigat-o”.

P.P.Carp: “Nu putem rămîne neutri nici din punct de vedere moral, nici din punct de vedere material”.

N.Iorga: “...forțele cu greu adunate ale României nu pot fi risipite în aventuri lîngă un stat, a cărui politică internă a fost întotdeauna dominată de tendința scăderii și slăbirii elementului românesc cuprins în el, cum e Austro-Ungaria”.

T. Ionescu: “După o lungă și dureroasă meditație nu văd cu puțință pentru România decît o singură soluție – neutralitate armată”.

I.C. Brătianu: “Cerem ca România să fie neutră. Austria și Germania au pregătit războiul și l-au declarat. Nu ne-au făcut cinstea să ne comunice să luăm armele alături de ele. Să rămînem neutri”.

Pentru fragmentul propus vom formula următoarele întrebări:

- De ce statele europene erau interesate de intrarea României în război?
- Cum explicați noțiunea zonă de interferență?
- Care dintre imaginile de pe tablă reflectă această idee?
- Unde a fost discutată problema intrării României în război?
- Ce personalități și-au expus opinia?
- Dacă ați fi asistat la ședința Consiliului de Coroană, pe cine dintre oratori i-ați fi susținut și de ce?
- Ce poziție va fi acceptată în final?

Este foarte important ca răspunsurile la ultima întrebare să fie cît mai variate, reflectînd diverse opinii. Pasul dat îi va motiva pe elevi să parcurgă atent următoarea secvență, pentru a căuta confirmarea celor presupuse de ei și de colegii lor (neutralitate sau război).

Profesorul pune ultima întrebare pentru ca fiecare elev să ia o decizie (exprimînd-o prin gesturile stabilite), apoi repartizează secvența.

SECVENȚA A III-A

Politica neutralității, a neparticipării la război era singura care corespundea, la acea etapă, intereselor poporului român, amenințat să fie strivit de marile puteri imperialiste, îndeosebi de Austro-Ungaria și Rusia. România va aștepta cu arma la picior spre a intra în război acolo și atunci, cînd va socoti necesar și potrivit intereselor sale. În vara anului 1916 presiunile din partea Antantei s-au intensificat. Vizavi de intrarea

României în război s-au conturat două opinii:

1. Nicolae Iorga, Octavian Goga, Barbu Delavrancea susțineau intrarea în război de partea Antantei.
2. Petre Carp, Constantin Stere, Titu Maiorescu se pronunțau pentru intrarea în război de partea Puterilor Centrale.

Antanta cerea ultimativ României să intre în război “acum ori niciodată”.

După lectură, vor urma întrebările:

- Ce s-a schimbat pentru România în vara anului 1916?
- Care a fost reacția politicianilor români?
- Care era atunci soluția cea mai convenabilă pentru România și de ce?
- Ce înțelegeți prin expresia *a aștepta cu arma la picior*?
- Ce semnificație aveau pentru poporul român cuvintele *acum ori niciodată*?
- Cum va răspunde România la ultimatumul Antantei?
- Spre ce bloc militar se va orienta România?

Răspunsurile la ultima întrebare îi permit profesorului să formuleze sarcina pentru luarea deciziei (Antanta sau Puterile Centrale).

Elevilor li se repartizează **SECVENȚA A IV-A**.

La 4 august 1916 a fost încheiată o convenție militară între România, Rusia, Franța, Anglia și Italia.

Art. 1. Părțile garantează integritatea teritorială actuală a României.

Art. 2. România va declara război Austro-Ungariei și va înceta relațiile economice cu toți inamicii aliaților.

Art. 3. Franța, Anglia, Rusia, Italia recunosc dreptul României de a-și întoarce teritoriile anexate de Austro-Ungaria.

Art. 5. Părțile se angajează să nu încheie pace separată.

Art. 7. Părțile se obligă să păstreze secretă această convenție militară pînă la încheierea păcii generale.

- Care erau obligațiile României conform convenției?
- De ce România a decis să încheie această convenție militară?
- Va intra România în război?

Elevii iau decizii, exprimîndu-le prin gesturile corespunzătoare (România va intra sau nu în război).

La **SECVENȚA A V-A** va fi audiat cîntecul **Treceți batalioane române Carpații**. Elevii vor fi întrebați:

- Ce emoții v-a trezit acest cîntec?
- Ce sentimente încercau românii care treceau Carpații?
- De ce ofensiva a început anume în Carpații?
- Care a fost scopul operațiunilor militare ale Armatei Române?

- Care vor fi rezultatele acestor acțiuni?

Stimulînd o gamă de răspunsuri, profesorul va formula sarcina pentru elaborarea propriului punct de vedere (succes sau insucces).

SECVENȚA A VI-A va conține următorul pasaj:

La 14 august 1916 România declară război Austro-Ungariei, iar la 15 august armatele române trec Carpații. Barbu Delavrancea afirma: "Noi nu am intrat în haosul acestui măcel pentru cuceriri, ci pentru dezrobiri. Noi nu vrem ce nu este al nostru, ci vrem unirea cu frații noștri din Ardeal, Banat și Bucovina. Noi nu ne croim cu sabia o patrie nouă, ci ne-o întregim." Ofensiva României n-a fost susținută la timp de aliați și armatele germano-bulgare, după ce au înfrînt armatele române la Turtucaia, intră în Dobrogea unde sînt cu greu oprite. Comandamentul român a stopat înaintarea în Transilvania și a dat ordin de trecere la apărare. Trupele Puterilor Centrale au pătruns în Muntenia și Oltenia. O altă grupare a trecut Dunărea pe la Zimnicea. În așa fel, trei mari grupări inamice se îndreptau spre București.

Elevilor le sînt adresate următoarele întrebări:

- Care a fost scopul intrării României în război?
- Ce informații din text susțin aceasta?
- Cu ce probleme s-au confruntat armatele române?
- Găsiți pe hartă localitățile unde au avut loc bătălii importante.
- Arătați cele trei direcții de înaintare a inamicilor spre București.
- Care va fi soarta capitalei?

În baza argumentelor expuse, elevii vor lua o nouă decizie (Bucureștiul va fi cucerit sau va fi salvat). Profesorul repartizează ultimul pasaj.

SECVENȚA A VII-A

Lipsa sprijinului armatei ruse a cauzat ocuparea capitalei. Armata, regele Ferdinand I (s-a urcat pe tron după moartea lui Carol I, la 27 octombrie 1914), Parlamentul, Guvernul, o parte a populației civile s-au retras în Moldova.

"În teritoriul ocupat sînt numai ochi care plîng și inimi care suferă și speră".

Armatele inamice au fost oprite la Oituz. Cînd trupele ruse au sosit să sprijine armata română, 2/3 din suprafața țării era ocupată. La începutul anului 1917 frontul s-a stabilit pe Siret, Dunăre și pe brațul ei Sfîntul Gheorghe. În iarna anului 1917 a intervenit o pauză în desfășurarea operațiunilor militare, ambele tabere epuizîndu-și mijloacele ofensive.

Nicolae Iorga, în cuvîntarea rostită în Parlament, la Iași, menționa:

"Domnilor deputați, în trecutul nostru mulți oameni au suferit. Dacă sîntem ceva, nu sîntem prin biruința strămoșilor, ci prin suferința lor. Toate puterile noastre

nu sînt altceva decît jertfa lor, strînsă laolaltă și prefăcută în energie".

După citirea fragmentului, elevilor li se solicită să deducă ideea care le place cel mai mult și timp de 5 minute să scrie în baza acesteia un eseu. Astfel trecem la ultima etapă a cadrului de învățare – **reflecția**. În continuare elevii lucrează în perechi, citindu-și eseurile (3 minute), cîteva dintre ele fiind prezentate întregii clase.

În acest scop este utilizată tehnica *gîndește-perechi-prezintă*. Ea permite implicarea tuturor elevilor, lucrul în pereche fiind prima fază de evaluare critică a opiniei proprii.

La sfîrșitul acestei activități elevii revizuiesc, completează cu noi idei mesajul istoric al imaginilor analizate pe parcursul lecției. Tehnica *revizuirea imaginilor în avans* ne ajută să concretizăm următoarele aspecte:

- care dintre imagini reflectă începutul primului război mondial;
- ce imagine reflectă România ca zonă de interferență a marilor puteri;
- pe care dintre imagini este prezentată intrarea României în război;
- ce imagine reflectă confruntarea dintre blocurile militare;
- ce informație din text poate completa mesajul istoric al imaginilor.

Acasă elevii vor realiza axa cronologică a evenimentelor istorice discutate.

În cadrul lecției descrise au fost îmbinate cinci tehnici LSDGC, fapt ce a permis crearea și menținerea motivației pe parcursul întregii ore, iar demersul didactic a fost subordonat unui obiectiv major: formarea personalității capabile să exceleze în societatea modernă.

REPERE BIBLIOGRAFICE:

1. Cartaleanu, T.; Cosovan, O., *Ghidul formatorului*, Centrul Educațional Pro Didactica, Chișinău, 2000.
2. Chicu, N.; Danu, E.; Dagnev, D., *Istoria modernă a românilor*, Clasa VIII, Editura Civitas, Chișinău, 1997.
3. *Dicționar de istorie a românilor*, Editura TREI, București, 1997.
4. Dumitriu, I. Al., *Dezvoltarea gîndirii critice și învățarea eficientă*, Timișoara, 2000.
5. Petrescu, M., Petrescu, N., *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă în prezent*, Compendiu, Editura Fiat Lux, București, 1994.
6. Tănasă, Gh., *Metodica predării-învățării istoriei în școală*, Iași, 1996.
7. Tănasă, Gh.; Arsene, Șt. Gh., *Crestomația pentru studierea istoriei medii și contemporane a românilor în învățămîntul preuniversitar*, Iași, 1996.

What happens if you apply RWCT Methodology for a long time...

It is a well-known fact that many teachers who started to apply or are applying the RWCT Methodology see and feel a great change in their teaching activity. The students like the subject more, are more interested and motivated to attend your classes, try to talk to you everytime they have a chance to do so, complain that the lesson is already over, can easily express their thoughts, opinions etc. The same change you can feel about yourself: you are more confident in yourself, you really like to teach and you may even think that teaching is great, you discuss with your colleagues

more often about your classes, about the techniques that worked or did not work, sometimes you may want to use something new during your teaching, because applying the same techniques all the time is very boring. And what really happens is you start combining different techniques so that you come with a set of new ones.

I have been applying RWCT Methodology for almost four years and I have come with many new methods and techniques lately. It is something that I have adjusted to the topics, activities while Teaching English as a Second Language to different age students (from 11 - to 60 years old).

One of the most efficient techniques is called "3X5".

Procedure: Ask the students to think of five nouns, five adjectives and five verbs. Write all the words in three columns. For example:

Sun	Nice	Think
Computer	Smart	Go
Chair	Bad	Sleep
Window	Brave	Eat
President	Motivated	Run

Explain to the students that they have to make sentences using the words from the board. But, remember, that each word has to be used five times and that the students are allowed to use some other words too.

(for ex. The smart President is motivated to run from the problems). As soon as you hear one of the words, mark it with a tick. When you have five ticks next to a word, simply cut the ticks. This is what you must have in the end:

☑☑☑☑☑Sun	☑☑☑☑☑Nice	☑☑☑☑☑Think
☑☑☑☑☑Computer	☑☑☑☑☑Smart	☑☑☑☑☑Go
☑☑☑☑☑Chair	☑☑☑☑☑Bad	☑☑☑☑☑Sleep
☑☑☑☑☑Window	☑☑☑☑☑Brave	☑☑☑☑☑Eat
☑☑☑☑☑President	☑☑☑☑☑Motivated	☑☑☑☑☑Run

After you finished this, ask the students to erase one noun, one adjective and one verb they did not like, or it seemed to be difficult to make up examples with. Thus, what remains are four nouns, four adjectives and four verbs. The next procedure is the same, only each word has to be used four times.

☑☑☑☑☑Sun	☑☑☑☑☑Nice	☑☑☑☑☑Think
☑☑☑☑☑Computer	☑☑☑☑☑Smart	
	☑☑☑☑☑Bad	☑☑☑☑☑Sleep
☑☑☑☑☑Window		☑☑☑☑☑Eat
☑☑☑☑☑President	☑☑☑☑☑Motivated	☑☑☑☑☑Run

Again, you have many sentences, funny examples and after you have four ticks next to each word, ask the students to erase those they did not like (one noun, one adjective and one verb). The next procedure is the same, only each word has to be used three times.

Veronica CREȚU

	☒ ☒ ☒ Nice	☒ ☒ ☒ Think
☒ ☒ ☒ Computer	☒ ☒ ☒ Smart	
		☒ ☒ ☒ Sleep
☒ ☒ ☒ Window		
☒ ☒ ☒ President	☒ ☒ ☒ Motivated	☒ ☒ ☒ Run

The next procedure is the same, only each word has to be used two times. Again, you have many sentences, funny examples and after you have two ticks next to each word, ask the students to erase those they did not like (one noun, one adjective and one verb).

		☒ ☒ Think
☒ ☒ Computer	☒ ☒ Smart	
		☒ ☒ Sleep
☒ ☒ President	☒ ☒ Motivated	

The next procedure is the same, only each word has to be used only once. Again, you have many sentences given by different students, funny examples and after you have marked each word, ask the students to write a short story or to make a freewriting using the left words.

☒ Computer		
		☒ Sleep
	☒ Motivated	

Comments and observations: It is an activity that makes everyone speak. Students are enthusiastic, have fun, use their imagination while participating in this activity. They do not simply produce sentences, they think about the examples they make. And also, it is a good exercise to automatise things. When students hear one and the same word many times, they can not easily forget it.

Variations: This technique can be applied at any stage of the lesson, aiming to accomplish the objective/s for that specific lesson.

- If the most important objective is to improve speaking and you have a specific topic to practice, then for the Evocation part you can ask the students to think about 5 nouns, 5 adjectives and 5 verbs related to the topic. You can use the “3X5” technique and for the Realization of Meaning use any text having the same theme (apply the INSERT, Jigsaw and other techniques). The Reflection part is very much up to each teacher to decide what is best for that class.
- You have already done the Evocation and Realization of Meaning, then “3X5” is really good to be applied at the Reflection as long as it covers the aspects discussed during the lesson. For example, ask the students to choose the first five things (nouns), five actions (verbs) and five

adjectives they found interesting about the topic they had during the whole lesson. What remains - one noun, adjective and one verb can be used as a beginning for a story, fairy-tale, comments, critics, essay, given as a homework.

- If the objective is to practice grammar (one of the grammar tenses, for example), the “3X5” can be easily applied. The number one condition is to give clear tasks: the procedure is the same, only the verbs have to be used in the Simple Present Tense, or Simple Past (it works really good while practicing irregular verbs), or Present/Past/Future Perfect Tenses etc.
- If the teacher wants the students to memorize the new vocabulary better, then “3X5” is really good too.
- When teaching a language, we notice that our students usually do the same mistakes. The “3X5” works really well if focusing on the most frequently committed mistakes.
- When having much time, the numbers in “3X5” can be changed, for example, “3X7”, or even “3X10”.
- You can use nouns, adjectives and verbs. Prepositions of place, time, etc., adverbs of time can be easily added and practiced. Thus, another technique may appear “5X5” or something of this kind.

The list for variations may continue, there are very many things that can be practiced this way. But it is up to each teacher to decide what is best for his/her own students.

Remember: Any technique or activity is really good when applied at the adequate stage of the lesson. When thinking about what technique you would like to use

during the next lesson, keep in mind where will you use it: at the Evocation, Realization of Meaning or at the Reflection? Because a technique used only for the sake of being used is worthless.

Good luck!

Summary

The current edition of our magazine is dedicated to issues of rural schools.

In the column **Curriculum Vitae** are presented The Secondary School in Brinzeni, Edinet and Gymnasium in Zberoaia, Ungheni. These educational institutions partake of the Project School Assessment, initiated by educational Center Pro Didactica and intending to implement a new model of school improvement.

The column **Quo vadis?** begins with the article written by M. Paiu, *Educational System in Republic of Moldova: current situation and expectations*. In addition to conversant presentation of educational situation in Moldova for the main, offering also solutions for amelioration, the author is referring tangential to the problems wherewith rural schools are confronting. In her article, *Community Development - an impetuous demand of our time*, T. Socolov presents many possibilities for working together with financial institutions, with benefits also for schools from villages that are part in these projects. *Small Rural School in transition*, by V. Chicu, brings up specific problems of these kind of educational institutions. In his article, D. Ivanov, presents difficulties that faces schools in the beginning of the new school year and Gr. Melnic, in his material, *Lyceums in structural changes of education*, speak well for re-formation of secondary schools and foundation of classic lyceums. D. Andreev notices the importance of school libraries in educational processes.

In the column **Retrospective pedagogice**, G. Cristea from Spiru Haret University in Bucharest, in the article *Spiru Haret - the representative of social pedagogy*, presents the contribution of this in development of Romanian education.

The column **Vademecum Psihologic** begins with the article *School Anxiety - o problem of civic education*, by S. Mitrofan, that presents the possibilities for outrunning this anxiety in order to improve civic education with reference to rural schools. Also here, N. Stan, in his article *The temperament - the dynamic and power aspect of personality*, shows us the importance for teacher to know the temperament of student in order to provide an efficient educational process.

In the column **Docendo Discimus**, R. Copaceanu in his material, *Applications of project method in mathematics, brings up a model of fulfillment of this method in Lyceum*. V. Babii and T. Bularga are the authors of article *Musical development of pre-school children*, where the readers could find the methods for musical diagnosis and some recommendations for rising the musical creativity of children in this age.

The column **Dezvoltarea gândirii critice** (accomplished with the support of IRA International Reading Association) begins with presentation of scientific conference of teachers that are implementing the RWCT strategies in university. The magazine issues two materials from this meeting: *New measures in didactic process in university*, by L. Handrabura, and *Didactic Communication, the general objective of teaching RWCT strategies in university*, written by O. Cosovan and T. Cartaleanu. In the first article is invoked the demand for wide application of RWCT project in universities as a connection condition of high education at the requirements of contemporary society. In the second article the authors propose an analytic schedule.

Autorii noștri

Ținem să le mulțumim tuturor celor care au colaborat:

ANDREEEV Domnica – bibliotecar școlar, Liceul Teoretic *Alexei Mateevici*, or. Căușeni.

BABII Vladimir – doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat *Alecu Russo*, or. Bălți.

BOȚOLAN Larisa – profesoară de istorie, grad didactic II, directorul școlii nr.1, or. Hîncești.

BULARGA Tatiana – asistent, Universitatea de Stat *Alecu Russo*, or. Bălți.

CARTALEANU Tatiana – doctor în filologie, conferențiar, Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă*, formator la Centrul Educațional PRO DIDACTICA.

CHICU Valentina – doctorandă, grad didactic I, grad managerial II, formator la Centrul Educațional PRO DIDACTICA.

COPĂCEANU Roman – profesor de matematică, grad managerial I, Liceul Teoretic s. Cărpineni, jud. Lăpușna, formator la Centrul Educațional PRO DIDACTICA.

COSOVAN Olga – doctor în filologie, conferențiar, Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă*, formator la Centrul Educațional PRO DIDACTICA.

CREȚU Veronica – profesoară de limbă engleză.

CRISTEA Gabriela – lector universitar, doctor în pedagogie, Universitatea *Spiru Haret*, București.

CRISTEA Nadia – doctorandă, redactor-șef, revista "Didactica PRO...".

HANDRABURA Loretta – doctor în filologie, conferențiar interimar, Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă*.

IVANOV Dumitru – președintele Sindicatului Educației și Științei din Republica Moldova.

LÎSENCO Serghei – profesor de istorie, grad didactic I, formator la Centrul Educațional PRO DIDACTICA.

MELNIC Grigore – profesor de fizică, grad didactic II, grad managerial II, directorul Liceului *B.P.Hasdeu*, or. Drochia.

MITROFAN Svetlana – profesor de psihologie și de limbă rusă, grad didactic II, Liceul *Prometeu*, com. Grozești, județul Ungheni.

PAIU Mihai – doctor în pedagogie, șef Direcție Analiză, Proiectare, Informatizare și Dezvoltare a Sistemului de Învățământ, Ministerul Educației al Republicii Moldova.

SCLIFOS Lia – profesoară de istorie, grad didactic II, Liceul *Ion Creangă*, mun. Chișinău, formator la Centrul Educațional PRO DIDACTICA.

SOCOLOV Tatiana – ziaristă, Relații cu publicul, Fondul de Investiții Sociale din Moldova.

STAN Nicolae – profesor de psihologie, psiholog școlar, grad didactic II, Școala Medie *Ișnovăț*, jud. Chișinău.

Așteptăm ca de obicei articolele dumneavoastră, care nu trebuie să depășească opt-zece pagini, dactilografiate la două rânduri. Redacția nu recenzează și nu restituie materialele nepublicate. Responsabilitatea pentru corectitudinea și veridicitatea conținutului materialelor prezentate revine semnatărilor.